

WWW.UNILIB.RS

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXVI

АВГУСТ 1905

БРОЈ 8

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ПОСТАВЉЕЊЕ

Његово Величанство Краљ Србије Петар I превисоким указом својим од 30 јула 1905 године благоизволео је поставити за председника Министарског Савета и за Министра просвете и црквених послова господина *Љубомира Стојановића*, пређашњег председника Министарског Савета и министра унутрашњих дела.

Истим указом уважена је оставка дотадашњем министру просвете и црквених послова господину Јовану М. Жујовићу.

ВЕЛИКИ ДУХОВНИ СУД

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 4 августа 1905 године, на предлог председника Министарског Савета, господина Министра просвете и црквених послова, решено је:

да се г. *Видоју Мишовићу*, писару првостепеног суда за град Београд, уважи оставка коју је поднео на положај секретара Великог Духовног Суда.

ОТВАРАЊЕ ЖЕНСКЕ ГИМНАЗИЈЕ У БЕОГРАДУ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 јуна 1905 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, решено је:

да се на основу члана 4. тач. 1. зак. о средњим школама отворе у Београду за женску децу четири виша гимназијска разреда (V—VIII), који ће са четири нижа разреда Виших Женских Школа чинити потпуну женску средњу школу.

ОДЛУКЕ Г. МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ВИША ЖЕНСКА ШКОЛА У ШАПЦУ

Пети разред

Одлуком Господина Министра просвете и црквених послова ПБр. 10037 од 16 јула 1905 године решено је да се у Шабачкој Вишој Женској Школи отвори школске 1905/6 године *пети разред*.

ЖЕНСКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА

Одлуком Господина Министра просвете и црквених послова ПБр. 10047 од 15 јула 1905 године, по саслушању Министарског Савета, одобрено је да се 1905/6 школске године прими у I разред Београдске Женске Учитељске Школе у одељење које је у Крагујевцу тридесет до тридесет и пет ученица.

МУШКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА

Одлуком Господина Министра просвете и црквених послова ПБр. 10718 од 15 Јула 1905 године, по саслушању Министарског Савета, одобрено је да се 1905/6 школске године прими у разред I Мушке Учитељске Школе у Јагодини до 30 (тридесет) ученика.

ЖЕНСКА ГИМНАЗИЈА У БЕОГРАДУ

На основу указа Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 29 Јуна 1905 године Господин Министар просвете и црквених послова, одлуком својом ПБр. 10391 од 29 јуна 1905 године решио је да се у школској 1905/6 години отвори *шести разред Женске Гимназије*, у који ће се примити до 40 ученица које су свршиле најмање четврти разред Виших Женских Школа у Краљевини Србији.

ОДЛУКЕ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА О КЊИГАМА

Одлуком г. Министра просвете и црквених послова ПБр. 10005 од 27 јуна 1905 године одобрено је, да се дело: *Карта о распрострањену православних Срба у Хрватској* од д-ра Васе Руварца може набављати за књижице средњих, учитељских и народних школа.

Одлуком г. Министра просвете и црквених послова ПБр. 10010 од 27 јуна 1905 године одобрено је да се књиге: *Законик Стефана Душана цара Српског* издање од 1898 године и *Устанак на дахије 1804* од Стојана Новаковића могу употребљавати за поклањање ђацима средњих,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

учитељских и Виших Женских школа и набављати за књижнице свих
 www.ubt.rs
 тих и народних школа.

Одлуком г. Министра просвете и црквених послова ПБр. 10039 од 30 јуна 1905 године одобрено је да се књига *Поуке о здрављу* за ученике народних школа од д-ра Ва. Поповића може употребљавати за поклањање ученицима народних школа и набављати за ђачке књижнице.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

Јанко Веселиновић, српски књижевник, шеф коректора Државне Штампарije, умро је 14. јуна 1905 године у Глоговцу, округа подринског.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГА САВЕТА

911. РЕДОВНИ ССТАНАК

27. маја 1905. год.

Били су: потпредседник: **Ст. Ловчевић**; редовни чланови: **Павле Ј. Поповић**, д-р **Чед. Митровић**, **Јован Н. Томић**, **Ранко Петровић** и д-р **Миливоје Н. Јовановић**; и ванредни чланови: **Павле Аршинов**, **Мирко Поповић**, **Милутин К. Драгуиновић** и **Михаило Ј. Ђорђевић**.

Пословођ: **М. И. Шеварлић**.

I

Прочитан је и примљен записник 910 састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 23. овога месеца, ПБр. 8696, којим је спроведена Савету на оцену молба Видосаве Красојевићеве, ученице II разреда Крагујевачке Женске Учитељске Школе, која је молила да јој се повиси издржање из фонда владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио: да се ова молба упуту на оцену Надзорном Одбору задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 23. овога месеца, ПБр. 8697, којим је спроведена Савету на оцену молба Стане Красојевићеве, ученице II разреда Крагујевачке Женске Учитељске Школе, која је молила да јој се повиси издржање из фонда владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио: да се ова молба упуту на оцену Надзорном Одбору задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25. овога месеца, ПБр. 8965, којим је спроведена Савету на оцену молба књижарнице Боже О. Дачића, која је молила за одобрење да се њено издање књиге: „**Такон Авакум, историјска слика у 2 чина**“,

од Мих. Сретеновића, може употребљавати за поклањање ученицима народних школа и да се може набављати за ученичке и школске књижице.

Савет је одлучио: да се умоли г. Риста Ј. Одавић, професор I београдске гимназије, да ову књигу прегледа и о њој Савету реферује.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 23 овога месеца, ПБр. 8015, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Луке Зрнића, професора, који је молио да се друго поправљено издање његове књиге: „Општа историја, средњи век“ откупи и штампа као државно издање.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. д-р Михаило Р. Поповић, Михаило Ј. Борђевић и Милан А. Костић, професори, да ову књигу комисијски прегледају и да о њој Савету поднесу заједнички реферат.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24. овога месеца, ПБр. 8842, којим је спроведена Савету на оцену „Словенска читанка за IV разред основних школа“, коју је г. Андрија В. Станојевић, учитељ из Лешнице, у рукопису поднео на расписани стечај министарства просвете и црквених послова од 10. децембра 1904. године, ПБр. 21121.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Милутин К. Драгутиновић и Павле Швабић, професори, и Ђакон Љубиша Марковић, учитељ из Београда, да комисијски прегледају ову Словенску читанку и све остале, које буду поднесене до 1. јуна ове године, и да о њима Савету поднесу заједнички реферат.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 27. овога месеца, ПБр. 8987, којим је спроведена Савету на оцену „Словенска читанка за IV разред основних школа“, коју је г. Ранко Ковачевић, учитељ из Смољинца, у рукопису поднео на расписани стечај министарства просвете и црквених послова од 10. децембра 1904. године, ПБр. 21121.

Савет је одлучио: да се ова Словенска читанка упути на оцену одређеној комисији.

VIII

Прочитани су реферати г.г. Богдана Поповића, Буре В. Димића и Мирка Поповића, професора, о књигама; „Немачка вежбанка, I део, за средње школе у Краљевини Србији“; „Немачка вежбанка и граматица, II део, за средње школе у Краљевини Србији“ и „Немачка вежбанка и граматица, за четврти разред средњих школа“, од г. Владимира Малине, који их је понудио на откуп у искључиву својину државну.

Реферат г. Богдана Поповића гласи:

Господине потпредседниче,

Молим вас да ме пред Главним Просветним Саветом извините за оволико задоцњење; скоро је година дана како ми је Савет изволео послати на оцену „Немачке вежбанке“ г. Влад. Малине. Добивши ваш акт о распушту прошле године, и знајући да ћу бити на путу до новембра месеца, ја сам замолно г.г. Димћића и Поповића, моје кореференте, да без мене поднесу свој извештај. Из вашег акта од 20 априла ове године видео сам да је Савет и даље рачунао на мене, и да сам ја и нехотице ствар овако дуго задржао. Од тога дана до данас, посао ми није допустио да свој извештај пре поднесем.

Мени су се „Немачке вежбанке“ г. Малине, колико сам стигао прегледати их, учиниле неподесне за намењени им циљ. Оне, и поред труда пишчевог да их учини практичним, и поред његове добре воље да их што вештије и тачније изради, нису оно што је писац хтео да буду. Ја ћу мане које сам у њима запазно побројати под бројевима I—IV, пропраћајући своје напомене примерима узетим са првих тридесет страна „Немачке вежбанке,“ I део, друго поправљено издање.

I. У књизи има стварних нетачности. — Такве су, на пример, ове. На првој и другој страни своје књиге, г. Малина, наводећи „она слова која гласе тачно као и српска слова,“ рачуна у њих и слова: *g, f, и ch*. Међутим, ти се гласови немачкога језика, у великом, односно у највећем броју случајева, изговарају друкчије но српски гласови који им одговарају. На пример у речима: *Gabe, Kuß, durch*, гласови које бележе слова *g* и *f* изговарају се у немачком много мекше, а глас *ch* много оштрије но у српском; сваки који уме немачки добро да изговара зна, на пример, како је велика разлика између немачкога изговора речи *durch*, и српскога изговора: *дурх*. За глат *f* бележи сам г. Малина (али тек на страни 7, и то само за тај један глас) да је немачко *h* = српском *кх*. Тако је исто требало забележити и за друга два поменута гласа, у колико се они разликују од сличних српских. Ако г. Малина није хтео у почетку да обраћа пажњу ученицима на те танчине, онда није требало помињати ни разлику између српског и немачког *f*; али кад је једном поменуо разлику код тога гласа, требало је да је помене и код она друга два, нарочито кад је у натпису рекао: „слова која гласе тачно као и српска слова.“ — На страни 5 било је погрешно наводити за немачки дифтонг *ai*, као пример за српскога *ђака*, реч: *Ау-стрија*, коју огромна већина Срба изговара у четири слога: *Ау-стрија* (као што име *Кауниц* Срби изговарају *Кау-ниц*, реч *кауница* као *ка-у-ница*, и тако даље). У нашем језику само се у ономатопејама и усклицима („баубау,“ „вау-вау,“ „јау“) *ау* изговара као дифтонг. Примери као *Аустрија* могу само збунити *ђака*. — На страни 5 вели се да немачко *h* у почетку слога „гласи као слабо српско *х*.“ То је погрешно. Српско *х* је мукао сугласник, док је почетно немачко *h* сугласник звучан (ако је т. ј. сугласник). Немачко *h* и српско *х* разликују се између себе скоро као гласови *б* и *п*; а *б* није слабо *п*. — На страни 6 стоји: „*ј* се пише у почетку и у средини слога.“ Ја не могу да се опоменем ниједног случаја у коме би се *ј* налазило у средини слога.“ — На истој страни вели се да се *ј* „у почетку основина слога изговара као српско *с*.“ То је само у пола тачно; највећи део немачког народа, и то онај који, по општем мишљењу, говори немачки најправилније, изговара *ј* у том положају као *з*. Мени је у толико мање разумљиво зашто г. Малина није *тај* изговор забележио, у колико видим

он даље (в. страну 4) прави разлику у изговору дифтонага *ih* (*ei*) и *ei*. Ту разлику, међутим, прави у изговору само онај део немачког народа који ј у почетку речи изговара као *z*. — Тако на страни 20 стоји: „*v* се изговара у туђим речима као *v*.“ За ово важи иста примедба која и у последњем случају; Немци у Царству изговарају *v* и у страним речима као *f*: *Verße* се чита као *Feße*. — На страни 12 вели се: „у облику *sie* *duftet* уметнуто је из зарад лакшег изговора између основе *duft* и наставка *t*.“ Објашњење које писац даје за присуство тога с погрешно је; то с није уметнуто, но се сачувало. Почетницима не треба све потанко објашњавати, али ђака треба још мање навикавати на погрешна објашњења. — На страни 8 вели се да је „у предметицама *wer* *zer* с безгласно,“ а на страни 14 да се „у завршеницама *-cep*, *-cep*, *-rer*, с изговара својим гласом.“ И то је нетачно; у оба случаја с је мукло.

II. *Језик у књигама г. Малине* језик је човека странца и човека који има неправилан, тежак, безмало нејасан стил. Погрешке су од више врста. Г. Малина употребљује којипут речи неприкладно, с мало осећања за њихово право значење; хотећи, на пример, да каже: „израдио *io* или *према* програму,“ он вели: „израдио *у оквиру* програма,“ што значи нешто сасвим друго; пошто неко може израдити уџбеник „у оквиру програма,“ а *противно* програму, — У мало пре наведеној реченици: „слова која гласе тачно као и српска,“ употребљена је реч: *слова*, место: *гласови*. Осим тога „слова“ не *гласе*, но се *читају*. — Тако, хотећи да каже: „Особени гласови немачког језика и њихово изговарање,“ он каже: *Засебна* слова немачког језика и њихово изговарање* (страна 4) (где такође место *читање* вели *изговарање*). — У г. Малине има погрешних облика. На страни 9 он вели: „Ученици се пре свега *уознавају* . . .“ — У њега има оваквих германизама или, ако се хоће, сувише књижевних реченица: „Изговарање тих самогласника показује на њихово порекло“ (стр. 4). Овде је, у осталом, правилније било рећи: *указује*, место: *показује*. Реченица је, осим тога, на свом месту у тексту, неразумљива; ђаку је немогуће разумети мисао која се њоме хтела рећи. — Језик г. Малинин је, као што сам и горе рекао, најчешће тешко разумљив, понегде готово неразумљив. Правила која су се могла рећи кратко и јасно, у њега су највећим делом казана сувише опширно, замршено, и најапстрактнијом синтактичком фразеологијом. На страни 16 вели се: „*Бројевница* један *гласи* као *неименовани број*, тј. *кад не стоји као одредница уз именицу*, у немачком *einß*. *Као именовани број*, тј. *као одредница именица мушкога или средњега рода гласи ein*, а *уз именицу женскога рода einе*.“ Све то могло се рећи овако: „*Бројевница један*, кад стоји сама за себе, гласи у немачком *einß*; кад стоји поред именице, она гласи *ein* за мушки и средњи род, *einе* за женски род.“ — На страни 11 вели се: „*Придеви* као *именски део прирока слажу се са својим подметом у роду, броју и падежу*. У српскоме језику мењају *придеви* у томе случају *према подметовом роду и броју свој облик*, а у немачкоме језику *задржавају увек свој првобитни облик без икакве промене*.“ Ово граматичко правило није могло бити невештије казано. Прва реченица: „*Придеви* као *именски део прирока итд.*“ не само да је потпуно излишна и, у осталом, неодређена и нејасна, но, стављена овако на чело правила, она је и у опрци с последњом. Ако је опште правило да се „*придеви* као *именски део прирока слажу са својим подметом*,“ онда они не могу задржати „*свој првобитни облик без икакве промене*“; а ако свој облик задржавају, онда се с подметом не могу слагати. Разуме се да је г. Малина знао шта је хтео да каже, и да је хтео

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.uns.edu

да направи разлику између немачке и срpske употребе; али је редакција правила, благодарећи првој реченици, врло збуњена, и може да збуну и зрела читаоца, а камо ли ђака. Осим тога, „придеви као именски део прирока“ неправилно је срpsки казано; а „*првобитни облик*“ (место „апсолутни“, „независни“) не значи ништа. Осим свега, ово правило које је овде речено са четрдесет речи, могло се и тачније и јасније и правилније рећи са једнаест, овако: „Придеви, кад су именски део прирока, остају у немачком језику непроменљиви.“ — Овакве или сличне напомене могу да се учине код већине правила у овој књизи. Говорећи о упитним реченицама, г. Малина каже (на страни 30): „*У упитним реченицама, у којима се питање тиче прирока или кога спореднога реченичнога дела, меће се глагол у личном облику, ако нема упитних заменица или прилога, излазе ови пред глагол.*“ Из овакве редакције правила излази да упитне заменице и прилози у упитним реченицама утичу на ред којим иду подмет и глагол, што, наравно, као што је и писац знао, не стоји. Редакција је тако невешта да две подударне чињенице доводи у противност једну с другом. Требало је, и могло се рећи врло просто: „У упитним реченицама, глагол долази пред подмет. Упитне заменице и прилози, где их има, стављају се пред глагол.“ Осим тога, ред речи је у правилу рђав, као скоро увек код г. Малине; уметнуте реченице нису код г. Малине никад на свом месту, а понекад му је ред речи чисто немачки; „ако ли има упитних заменица и прилога, *излазе ови* пред глагол,“ неће рећи нико ко уме срpsки да пише. Тако (на истој страни), место: „Спона се, као и у срpsком, слаже с подметом итд.“ г. Малина каже: „*Спона слаже се као и у срpsком с подметом итд.*“ Тако, на страни 9, има: „*Ученици се пре свега упознавају с говором, слушањем, разбирањем, и памћењем непромењених чланака.*“ Реченица стоји извесно место ове: „С говором се ученици упознају пре свега слушањем итд.“ (Узгред буди речено, реч „разбирање“ је овде једва разумљива, а „непромењени чланци“ не зна се шта треба да значи). Најзад има чисто неписмених реченица. На истој страни вели се: „*Сем тога се у овом одсеку преводе поједини чланци с немачкога језика на срpsки, а идућега часа исти чланак у обратном преводу.*“ Кад у првој половини реченице стоји: у овој одсеку, у другој не може стајати: *идућега часа!* К томе, ако у другој половини реченице, као што је логично учинити, поновимо заједнички прирок из прве, добијамо ову реченицу коју нико ко срpsки добро пише не би оставио неисправљену: „*а идућега се часа исти чланак — преводе — у обратном преводу.*“ Још једном, ретко је које правило у овој књизи коме се не би могле чинити сличне примедбе. Г. Малина пише невешто срpsки, и пише невешто у опште. И једно је и друго у школској књизи нарочито незгодно.

III. Књига је, даље, невешто и непрактично састављена и штампана. У њој има излишних напомена. На страни 4, на пример, вели се: „*Стицајем сугласника од наставака не мења се дужина самогласника; нпр. ich rufe — er ruft; ich fege — er fegt.*“ Нашто та напомена у елементарној књизи? Педагошко би правило требало да буде да се у такву књигу унесе само она правила која ће ученика спречити да не погрешни, само одступања од употребе (usus) на коју је ученик навикао; кад ученик зна да је и у руфен дуго, он ће то и изговарати дуго и у осталим облицима тога глагола; нарочито би правило било само онда умесно кад би то и у другим облицима постајало кратко. — Исто тако, нашто на страни 13 ово правило: „Кад се иза краткога самогласника чује на крају речи само један сугласник, онда

се овај пише удвојено²⁴ Оно је, осим тога, врло рђаво редиговано и, тако казано, није чак ни тачно. — Обратно, запазио сам да у књизи нема неких напомена које би међутим било врло корисно унети у њу. Једна од погрешака коју у изговору чине не само српски ђаци, но и врло многи Срби који немачки добро знају, то је погрешка у изговору речи као што су: *gepi, Stern, Garn, Hirn*, итд. Срби, према навикама свога изговора, изговарају у овим речима глас г као самогласник, те тако праве те речи двосложним, и изговарају их врло тврдо. Врло би корисно било кад би се ђацима одмах у почетку обратила пажња на ту погрешку. — Исто тако, држим да је речи у тексту требало акцентовати; или их акцентовати бар у речнику. Сви ми знамо како су честе погрешке у акцентовању страних речи, и како је корисно навикавати ђаке из раније на правилан нагласак. — Има, даље, примера да је једна иста ствар казана двапут. Она излишна напомена са стране 4, да се стицајем сугласника у наставцима дужина претходног самогласника не мења, поновљена је на страни 15, и то у овом облику: „Основни самогласник, који је у 1. л. једн. дуг, остаје дуг и у оним облицима, у којима до крајњег сугласника долази сугласник од личног наставка, дакле: *ich* тије *зовем* — али и *du* *rußt*, *er* *rußt*, *ihr* *rußt*.“ — Тако су на страни 18 поново забележени облици за род одређеног члана, који су већ раније били забележени на страни 10. Те ствари, разуме се, нису по себи штетне, али показују извештан нехат или невештину у раду. — Других пута, упутства и објашњења нису на свом месту, долазе раније или доцније но што би требало. Тако је на страни 21 поменут обрнут ред речи, а тек на 29 даје се објашњење о њему. — У начину излагања, даље, нема увек јединства. Упутства штампа курсивом не зна се на кога су упућена; час изгледају упућена наставнику, судећи по пригодној техничкој редакцији; час изгледа да се реч управља непосредно на ђаке. У четвртном одсеку (страна 28), овако се објављује о чему ће бити речи у том одсеку: „Анализа и дијалогизација штива.“ У том истом одсеку, у 16 Вежбању, објављује се предмет вежбања на овај начин: „До сада сте се упознали . . . , па сте видели . . . . Пазите сада . . . итд.“ Све то показује невештину у књижевном послу. — Даље: спољашња, типографска израда текста није добра. Слова нису добро пробрана. Немачка рукописна слова сувнише су велика; цифре које бележе поједине одељке сувнише су мале; заглавља не одговарају величини и важности одељака; прореди су невешто распоређени; око ретко где има да се одмори; а где има, одмара се онде где не треба. Текст не само да не изгледа лепо, но (и ово је опасније) није прегледан. Колика је штета од овога, нарочито у школској књизи, и у књизи ове врсте, знају сви они којима је познато колико вешт типографски распоред помаже лакшем схватању и памћењу текста. — Најзад ми се, кад је реч о штампи, за овакву књигу не свиђа ни овај велики формат. — „Преглед садржаја“ и „Списак речи,“ у који сам узгред загледао, исто су тако невешто израђени. (Прегледајући узгред овај последњи, опазио сам да су у књигу унете неке врло ретке речи, које без велике невоље не би требало уносити у елементарне уџбенике; такве су: *Gangvogel, Wandelfüße, Kerbtiere* итд. У исто време има и овако преведених речи: *ichwül* = жесток). Најзад је незгодно што у књизи има штампарских погрешака. Г. Малина, пропутивши их у текст, није их исправио ни на засебном листу у рубрици „Штампарских грешака.“ „Исправка“ која се налази у почетку књиге, и која гласи: „Страна 31 врста 8 озго стоји *јача* место *јаче*,“ — и треба да значи да је то једина штампарска погрешка у књизи, чини врло чудан утисак; као што изгледа чудно и то што на српској

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.kazino

и немачкој књизи има *француска* напомена *Tous droits réservés*, док српске напомене: „Сва се права задржавају,“ нема. У овом случају је та француска напомена у толико чуднија у колико би у овој књизи напомена те врсте била умесна, поред српског, још само на бугарском језику.

IV. Требало би на овом месту да кажем нешто више начелно о најважнијој ствари, о целокупном плану ове књиге и о методи по којој је рађена. Исто тако, требало би да дам оцену и о осталим двама књигама које сте ми изволели послати на оцену (*Вежбанка и граматика*, II део, и *Вежбанка и граматика* за IV разред). Али покрај најбоље воље да се одазовем позиву којим ме је Савет почаствовао, ја ни за једно ни за друго немам никако времена. То би био сувише велики посао. Све погрешке које сам горе навео узете су, као што сам рекао, и као што се види из прибељених страна, са првих тридесет страна прве „Вежбанке,“ то јест са онолико страна колико сам за неколико часова могао прегледати. Међутим, за оцену ове три књиге, требало би прегледати око пет стотина страна. Осим тога, за оцену какву сам сад напоменуо, требало би можда написати опширнији извештај по што ја могу данас учинити; а ја сам, у осталом, и с овим задржао пажњу Савета и сувише. Ја се с тога ослањам на оцену својих кореферената, који, као наставници немачког језика у нашим средњим школама, књиге познају из раније, из праксе, и у њиховој целини. Ја ћу само из досадашњег закључити да ове књиге г. Малине не уливају поверења, и да би, по моме мишљењу, боље било не употребљавати их у нашим школама. Ако би ми било допуштено рећи овде своје мишљење, ја бих рекао да би место тих књига могле послужити *немачке* читанке (то јест немачка издања), којих има у изобиљу, од најлакших и најпростијих, до најтежих и највиших; граматичка правила, међутим, и образце, требало би ђацима диктовати. Тих правила и образаца не треба ни иначе да буде много. Све би то, разуме се, имало да траје док неки од наших наставника не би израднo и објавио подесне уџбенике. Тако радећи, држим да бисмо пре дошли до доброг уџбеника но задржавајући ове књиге г. Малине.

Изволите примити, Господине Потпредседниче, уверење о моме најодличнијем уважењу.

18. маја 1905. год.

Београд

Богдан Поповић.

Реферат г. Ђуре Б. Димића гласи:

Главном Просветном Савету

У вези акта Гл. Просв. Савета СБр. 150/1904 и писма од 28. пр. м. којим сам одређен и позван да дам своје мишљење о томе: „да ли се Немачке Вежбанке од г. Владимира Малине овакве какве су могу и даље употребљавати као уџбеници у средњим школама“ част ми је ово рећи: поменуте књиге послужиле су сразмерно добро већ дужи низ година у настави немачког језика на нашим средњим школама, и. могле би се, мислим, још коју годину употребити. Но, кад то кажем, дужност ми је да напоменем још и ово. Други део (Немачка Вежбанка и Граматика за III разред средњих школа) и трећи део (Нем. Вежбанка за IV разред...) уђешени су и штампани према наставном плану, када се с немачким језиком почињало у нас од другог разреда гимназије а садања прва књига, односно први део (Немачка Вежбанка и Граматика) по новом наставном програму од г. 1898. Усљед

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

www.ubovez промене господин је аутор, нема сумње, у мислима да преради и II и III део, унео, како сам запазио, повећи број чланака¹ из свог другог дела у нови, први део — те се, тако, сада налазе и у једној и у другој вежбанци (т. ј. и у I и у II делу), што, разуме се, не може тако остати, него се мора приступити преради.

А кад се већ приступа преради, слободан сам предложити: 1, да се градиво у сва три дела донекле редуцира, нарочито у III делу. А ево зашто. Да бих се уверио откуд то, да се, рећи редовно, из године у годину не довршава прописна књига у разреду, предластам шк. дневнике за последње три године и нађем да је у IV разр. шк. 1903/4 било о свега 85, г. 1902/3 78 а 1901/2 79 часова немачког језика; када се од овога броја одузму десетак на задатке и њихове поправке, онда остаје сразмерно мали број часова да се сврши књига, која мало те нема три пута толико страна. Међутим зна се по колико се сме и може прелазити с децом, када водимо рачуна и о другим школ. предметима.

2) да се, што тачније, поправе дојакошње грешке, омашке и штампарске нетачности;

3) да се извесна грамат. правила упросте и кажу што чистијим језиком. Ово вреди и за многе реченице за превод са српског на немачки;

4) да се унесу поједине речи у речник, којих ту нема а долазе у штиву, и да се извесна значења њихова кажу што боље и тачније.

Да не бих морао све исписивати, што сам запазио, ја ћу, примера ради, изнети само неке погрешке, омашке и штампарске нетачности, а којих нема у исправкама. Тако у I делу на страни 3. упознаје се ученик са словом *ſch* а тек на стр. 6 са словом *ſ*, које би морало претходити првом; на стр. 4. (9 врта озго) треба ученик у речи *zeitſtuet* да прочита двогласник *ei*, за који он још не зна, јер му се о њему говори тек и у одељку, што долази за овим; на стр. 10 (8 врта одозго) избија пред ученика велико *T*, у речи *Thes*, с којим ће се познати тек на стр. 13; на стр. 12. у насловној речи *Die Antwort* велико *A* још му је непознато на томе месту, а познаће га на стр. 13. (5. вежбању), где се први пут излази с тим словом. На истој т. ј. 12 стр. (4 вежбању) указашу на реченицу „*Der Frühling belebt die Natur.*“ где нам долази 4 падеж *Die Natur*, а о овом се падежу говори и објашњава тек у 13. вежбању, те би ученик I разреда на овом месту лако могао да погрешни не знајући шта што оживљава, а то с тога, што је реч *пролеће* средњег рода у нашем језику; на стр. 66. (врста 10. оздо) има ученик у реченици за превод компаратив *wärmer* а о компаративу се ученицима говори тек на стр. 76. Како је књига, која је преда мном из год. 1900, то су, лако може бити, штампарске грешке у новом или боље новијем издању и поправљене, зато ћу само неке изнети за сваки случај; тако на стр. 6. (врста 14 оздо) стоји *ist er verweist?* а треба *ai*: на стр. 8 (врста 12) *verhandeln* а треба *verhandeln*; на стр. 21 (12 врта) *Sind wir müde*; а треба и дакле *Sind*. На стр. 40. (врста 18. оздо) израз *ſtark werden* преведен је са *снажити*, *јачати*; прво значење могло би се поред *леног јачати* изоставити, иначе

¹ *Напомена.* Примера ради навешћу само неколико чланака, који се налазе и у I и у II делу, а имам их побележено једно петнаестину, тако: *Sprichwörter*, (I. књ. стр. 27, II. књ. стр. 2, 6, 7.); *Katholiz*, (I. књ. стр. 31, II. књ. стр. 20). *Der Herbst*, (I. књ. стр. 40, II. књ. стр. 21). *Meine Verwandtschaft*, (I. књ. стр. 48, II. књ. стр. 10). *Der Verteidigung der Arbeit*, (I. књ. стр. 54, II. књ. стр. 9 и 10). *Wie die Eltern sorgen?* (I. књ. 44, II. књ. 42). *die Sinneergane* (I. књ. 66, II. књ. стр. 16 и 17). итд. итд.

му ваља додати повратну заменицу *se*, без које добија значење глагола *kräftigen*, а то се овде неће.

На стр. 17. (9. вежбање) за реченице: 1., *Hier ist ein Baum.* 2., *Wie ist der Baum?* везао је г. аутор овако тумачење: „у првој се реченици говори о некаквом дрвету т. ј. именује се из врсте дрвећа ма које, нама тачно непознато, неодрешено дрво; с тога стоји пред именицом неодрешени члан.“ Зар не би било згодније, а за децу још и јасније, да се та реченица скрати па каже: „...говори се о неком, нама још непознатом и неодрешеном дрвету; те стога,..“?; на стр. 69. (16. врста) преведена је реченица: „*Ich bin gerade vierundzwanzig Jahre alt.* Има ми управо 24 године,“ Док „*Meni* је управо или равно 24 године“ несумњиво боље звони за наше уво.“ Објашњење на стр. 88. (17. врста) „Глаголски облици: *er fraß, er flog, er saß, er schoß* су облици 3 л. једн. пређ. времена итд.“ боље би било казати: Глаголски облици: *er fraß, er flog* итд. *jesu* 3 лице... од глагола *freßfen, fliedfen* итд. те не понављати у самој дефиницији реч облици.

Неколико примера од онога што би требало унети у речник а исто тако и делимиче поправити било би ово: речи *die Ernte* (стр. 39) нема ни у регистру ни у речнику; речи *der Hirt und die Herde* стр. 19. (7 врста) има у регистру али нема у речнику; *die Spinn* нема ни у речнику ни у регистру а у штиву долази на стр. 16. (врста 17); за глагол *lieben* стоји у речнику (стр. 12) *љубити* место *воleti* (види Речник стр. 33) *љубити* = *füssen*); за *die* (погрешка штам. *der*) *Habsucht*, у речнику стр. 20. стоји *лакомство, лакомљење* а мени се чини израз *грамжљивост* много тачнији; *wegblasen* смахнути (Реч. стр. 35) боље *одувати*; придева *unfruchtbar* (штиво стр. 34. врста 2. оздо) у речнику нема, него долази много доцније у 99 задатку реч *fruchtbar*; *der Streifand* *посишач* (Реч. стр. 14) и ако се тако, по Вуковом Рјечнику, говори у Дубровнику, мислим да би опет било јасније за нашу децу остати при познатом изразу, како смо свикли: *исак за посипање*.

У II књизи опет ћу споменути само нека места: Стр. 4. (врста 16 оздо) у реченици: *Es weht nicht allzeit derselbe Wind* је *иправи* подмет итд.“ место *иправи је* подмет *derselbe Wind*; иста се омашка поткрала г. аутору и на стр. 27. „Глаголи *fortfahren, hergehen, herkommen* су сложени...“ место *сложени су...*; на стр. 34. четврта српска реченица за превод на немачки гласи: „Прсти на руци *краћи* су од прстију на нози“ (омашка); на стр. 44. (12 врста) „завидљиви људи шкоде само себи“ место једне речи *завидљивци*; на истој страни гласи правило: „За правописе самосталних присвојних заменица вреде иста правила, као код поименичних придева...“ зар не би било боље рећи овако: „вреде (место *као код*) иста правила, која вреде и за поименичене придеве?“ На стр. 62. стоји правило: „*Као код речи, тако и реченице, кад су сложене могу се једна за другом ређати начином редовним и обрнутим,*“ међутим можда би јасније било: Као што се речи у реченици ређају начином редовним и обрнутим, тако се ређају и поједине реченице у једној сложеној реченици (и сад оно даље). Реч. стр. 95. *widerwärtig* мрзак, *противан*. Кад у штиву гласи како врана пита голуба *Ist er dir nicht widerwärtig?* Онда је, на сваки начин, боље казати *одвратан*; Реч. стр. 99. *Die Großschule* Велика Школа место *Die Hochschule* као што је и у чланку на стр. 21 Речн. *Der Forscher*, *с. мн.* —, *ипрслушник*, и ове речи има у Вуковом Рјечнику, али је у нашим крајевима обичније *ипрслушкиво*; под речју *ипрслушник* подразумева се у Срему и Босни неки извештај положај у државној служби; Реч. стр. 116. *sich flüchten* *ипобећи, утећи (се)*, зашто ово *се*?

У III књизи бићу такође, по могућству, што краћи и споменути само ово: стр. 6. (врста 12) „Човек умре, али његова добра дела неће умрети.“ Ако се ова реченица узме као нека максима, онда је боље: „човек *умире*, али његова...“ или још боље „човек умире али не умиру његова добра дела.“ Мало је незгоднија реченица на истој страни (врста 13) „*Не улази се одвише, сав твој новац ти је неко украо!*“ и нема сумње да се мора мало изменити. У реченици: „*Чувало вас небо од (vor) нероднице!*“ (11. вежб. стр. 34. врста 7. и 8. оздо) реч *неродница* не преводи се речју die Unfruchtbarkeit, као што је означена у дотичном одељку (Речи за поједина вежбања, стр. 103. врста 1. оздо) јер би то значило у немачком језику: „Чувало вас небо *јаловости!* а то г. аутор сигурно није хтео да каже; реч *неродница* у смислу *рђаве, зле или гладне године* казује се немачки *daß Mißjahr* или *die Mißernte* итд.; додаћу још мимогред да у српском боље звучи: чувати се *кога* или *чега*, него чувати *од кога* или *од чега* (сачувај нас, Боже, беде!); Речник страна 93. *feuerstehend* = *што ватру избације (бљује, сипа)*, како је овде реч о змају, што се не би казало *огњевит, огњен?* (Змај огњени Вуче... Нар. песма); на стр. 101 у Речнику стоји за глагол *betreffen* з. *затећи, догодити се*, но кад у дотичном чланку (стр. 29) гласи: *ist es wahr, daß dich ein so grausames Unglück betroffen hat?* онда ће бити прикладније значење *снаћи*: да ли те је збиља *снашла* а не *затекла*...; Речник. (стр. 107) *zweideutig* *двоуман*, те би, по томе, оно место у чланку на стр. 42. (1. врста оздо) *zweideutige Aufschrift* гласило *двоуман наглас*, док ми говоримо другачије, на кажемо *двосмислен*...; на стр. 8. (врста 14.) *Mitgegangen* а треба *Mitgegangen* (штамп. погрешка) исто тако на страни 49. *Euer Majestät* место *Eure M...*; даље, *daß Spinnrad* место *Spinnrad* (Реч. стр. 78.); 5. (врста 5. оздо) штампано је: у *показаном* начину а треба *показном*; даље, у истом одељку на стр. 34 а врста 12 између речи: *vielleicht* (*мало*) изостављена је српска реч *многи* и немачка *wenige*; на стр. 30. врста 14. за туђименички наставка *phil* није наведен пример, као што је то учињено за све друге наставке; код стране речи *шал* на стр. 31. (врста 2. оздо) означен је *Nominat* са *Sh der Shawl* а одмах *Genit.* са *Sh des Schawls*; код глагола *schließen* (стр. 15) стоји: пуцати, *суклати* а треба *суклати*; на стр. 107. (врста 19.) означен је глагол *verfallen* поред других синонима и са пасти место пасти, а за глагол *beschließen* (иста стр. 1. и 2. врста оздо) каже се *свршити* и *закључати* место *закључити*; на стр. 89. врста 6. оздо код глагола *mitfangen* није назначен облик *imperfekt*-а а на стр. 87. глаголу *erbrechen* изостављено је 2 лице јед. сад. времена; на стр. 104. за глагол *schließen* стоји *наканити се, одлучити* а треба повратно *одлучити се*; на стр. 123. врста 10. обележен је глагол: *превазилази, прехи*, у смислу *премашати über* = *steigen*, као да је *über* у овом случају раздвојан предметак, а то није (*daß übersteigt seine Kräfte*), оно *über* на које се у штиву помишља, види стр. 67. врста 19. није чак ни предметак већ предлог, исто тако на стр. 107. врста 8. оздо означен је глагол: *проћи, пролазити, просећи* (овде тачније *просецати*) у начину неодређеном са *durch* = *ziehen* а треба *durchziehen* и на стр. 57 (врста 5) *Sorgfalt* место *Sorgfalt*, дакле једно а не два I.

Овакових и овима подобних примедба могао бих, као што навестих, и више изнети, али како оне нису од толиког замахаја по само градиво у овим вежбањима, то се опет враћам на своје речи у почетку: да се помениуте књиге могу примити и даље употребљавати, ако се донекле *прераде* (нарочито II део), *скрате* (првенствено III део), *поправи* српски језик, *исправе* грешке, омашке и штампарске нетачности.

Захваљујући Глав. Просветном Савету на поверењу част ми је и овога се пута назвати

24. фебруара 1905. год.
Београд.

познани
Ђура В. Димић
проф. I Београдске Гимназије

Реферат г. Мирка Поповића гласи:

Главном Просветном Савету

Одазивајући се одлуци и позиву Главног Просветног Савета част ми је поднети овај реферат у питању, да ли се уџбеници г. Владимира Малине, учитеља језика, „Немачка вежбанка“ I, II и III део, који су до сад употребљавани у нашим средњим школама као државна издања, „могу и даље употребљавати у средњим школама као уџбеници државног издања“.

Према новом наставном плану који је потекао као природна последица новог закона о средњим школама, немачки је језик спуштен из II у I разред, те се учи кроз свих осам разреда средње школе.

По том новом плану средиште је настави немачког језика у штиву око кога се — поред вежбе у разговору — у прва три разреда сређује граматичко знање по концентричним круговима тако, да се заврши у IV разреду са „систематским понављањем науке о простој реченици и систематским прелажењем науке о сложеној реченици, на штиву“. Читанка, као штиво, није искључена, али се већ за II разред препоручују Вехштајнове бајке и тако даље редом.

Одмах после овог новог правца којим је упућена настава немачког језика, показало се да уџбеници г. Вл. Малине који су дотле добро послужили не могу даље у оној мери одговарати својој намени, у којој су то раније чинили. То је, без сваке сумње, осетио и сам г. Малина, када је одмах прегао и већ 1900. године израдио и издао „Немачку вежбанку“ за I разред „у оквиру програма“, за којим се тек 1903 године јавио и прерађени II део.

Ми не знамо какве је даље намере имао г. Малина, али по томе што је у овај I део унео баш доста градива из Немачке Вежбанке за III разред (Sprichwörter und Sprüche: стр. 2. (1 и 2), стр. 4 (2) стр. 6. (3), стр. 7. (2), стр. 36. (2, 3, 4, 5, 10 и 11) и т. д. Räthsel: стр. 11. (2), стр. 13. стр. 20. (2) и т. д. Цео одељак о бројевима на 2. стр., Meine Verwandtschaft (стр. 10), die Vertheilung der Arbeit (стр. 9.), die Verbreitung der Thiere (стр. 8), der Sonnenaufgang (стр. 11), die Sinnesorgane (стр. 16), о реду речи на стр. 18., 19. и 20. као и друга правила и напомене, der Herbst (стр. 21); Grüße (стр. 2 9.), die grüne Stadt (32), die Finger (35), Wie ist es in dem Land der Zwerge (36), das beste Getränk (37), Будуће време (37. и 38. и све до српских реченица) Wie die Eltern sorgen (42), Was soll ich mir wünschen (43), der Weg zur Schule (49), der Tag (52), das Jahr (53 и 54), Fragen (55), Auch der Winter hat seine Freuden (59), die Grille und die Ameise (15), die Krähe und die Taube и још понешто дословце или и измењено) као и по томе што смо доцније добили и други део прилагођен програму, мислим, да ћемо сасвим правилно закључити, да је г. Малина и сам имао намеру, да тим путем и даље иде.

Данас, кад нам ваља дати свој суд о његовим уџбеницима, морамо истаћи тај посао као прву погодбу, да се сви његови уџбеници могу при-
мити по новим правилима о штампању уџбеника за средњу школу.

Те би се измене садашњих г. Малининих уџбеника имале извршити у овом правцу :

1. Морао би им се *смањити обим*. Ко је имао прилике да ради ма по којем од ових г. Малининих уџбеника, морао је доћи до уверења, да се ни један од њих не може свршити у разреду којем је намењен. Отуд долази да се Вежбанка за IV разред која се изменом плана спушта у III р. и данас још врло често и у многим школама чита у IV па чак и у V разреду, и ако је — као што смо видели — из Вежбанке за III р. много градиво унесено у I део, дакле у I разред.

2. Како досадашње Вежбанке за III и IV р. силазе у II и III, то је природно, да би из њих морало отпасти све оно што прелази граматичко знање стечено наставом српског језика у дотичним разредима. Нарочито истичем и наглашујем потребу да се граматизирање сведе на најпотребнији минимум, а да се при том вазда иде напореда са граматичким знањем матерњег језика и да се објашњења и правила искажу терминима и језиком деци разумљивим. Да садашња правила и објашњења не служе ничему потписаће сваки који је са овим уџбеницима радио. Често је мучније објаснити правило, него саму ствар.

3. Из Вежбанака имали би отпасти сви примери и штиво намењени преводу са српског на немачки у корист разговора и препричавања прочитаног на немачком језику, како то тражи и сам наставни план који преводјење са српског помиње тек у V разреду.

Према свему овоме могле би се Вежбанке за доцније разреде по мишљењу потписаога, привремено допустити као уџбеници (чл. 41 Правила о штампању уџбеника) још само у 1905/6 шк. год. док г. Малина не приреди ново издање према горњим општим напоменама и док оно не прође кроз Савет.

А како уџбеника за I разред у опште више нема у продаји, потписани мисли да овај садашњи уџбеник г. Малинин, намењен томе разреду, треба примити за сталан уџбеник, али да се при приређивању новог издања посебице има ово на уму :

да се заведу називи писмена ради бољег споразумевања са децом (Фау, еф и т. д.);

да се обележе задаци и чланци у тексту, у појединим вежбањима, истим бројевима и исто онако, као што је то у речнику учињено;

да се изоставе сва улутства и објашњења до II одсека, па да се ограничи само на живу реч наставникову, јер правилног изговора и наглашавања нема нити га може бити без наставникове живе речи, јер њак мора *осетити* рђаво изговорену и наглашену реч, а не *сећати се* правила о томе;

да се нарочито у II одсеку подеси штиво тако, да се речи што више пута понављају, а да је говор о стварима и предметима који су што ближе деци н. пр. боље је узети место *der Frühling* (стр. 12), *der Monat April* (стр. 13) *der Sommer* (стр. 14) јесен, јесењи који месец, па и зиму, јер се у то време ти чланци прелазе; из сличног би разлога отпало у том одељку и *das Lamm* и *das Gewitter* (стр. 14) а у корист чланака, у којима би се понављале раније речи и доводиле у логичну везу са новима. Та би поступност, спроведена чак и у III одсек, много олакшала први почетак учења немачког језика;

с тим у вези морале би се избегавати речи које је деци у почетку учења тешко изговорити н. пр. *das Weichen*, (стр. 12) *das Glühwürmchen* (стр. 19), или *unpflanzbar* (стр. 27), *unfruchtbar* (34) које долазе одмах са шк. и ако је и логичније и лакше да су прво употребљене потврдно;

да се, место граматичких објашњења, нарочито онаквих о врстама реченица (стр. 26) и реду речи (стр. 29), која морају сва отпасти кад се води рачуна о веома ограниченом броју појмова граматичких у деце првог разреда, даде прилике и упутства више за питање и одговарање и што јаче истакне начело, да се не преводe речи, него мисли;

да се изоставе као сувишни или тежки ови чланци: *das Gewitter* (стр. 14), *die stürmische Nacht* (стр. 41), *die Hausätze* (45), *Sinnbilder aus der Tierwelt* (стр. 47), *die Biene und die Wespe* (стр. 52), *der Tischler* (стр. 56), *der Nutzen der Gangvögel* (стр. 65), *die Biene* (стр. 66), *Was soll ich mir wünschen* и *Glockenfang* (стр. 71), *der Schwanzhahn* (стр. 75), и напоследку

да се поправе све омашке и штампарске грешке¹ (ових је других веома мало — 10 —) које сам ја запазио: у 7. зад. стр. 4 долази *zeichnet* а *z* још не знају; у 11. зад. стр. 6. *persönlich* туђа реч са необичним нагласком (рано још!); у 14. зад. стр. 8. *verhandeln* м. *verhandeln*; у 2. вежбању; стр. 10. долази *Thee* (туђа реч и одвојено *e* и *h* још рано) а нису имали велико т (*T*); у 2. в. стр. 10. и 5. в. стр. 13 употребљује се неодређени члан и ако није раније поменут ни употребљен нигде, па ни у речнику, што би сасвим довољно било по предлогу потписаног; у 76. стр. 16 долази реч *die Spinne* а нема је у речнику; у 10 в. на стр. 19 нема у речнику ни једне речи из 8. тачке (*der Abend*); у 12. в. стр. 21 стоји *Sind* м. *Sind*; у 14. в. стр. 27. реч *Zeit* долази у речнику тек у 69. *Geld* тек у 59. лекцији; у 18. в. стр. 33. *oder* а у речнику тек у 85. лекцији; у 20. в. стр. 34. р. *unfruchtbar* нема у речнику у опште, а *fruchtbar* долази тек у 99. лекцији; на 25. стр. *fenster* м. *fenster* (*Unsere Wohnung* тачка 5); на стр. 41 уз *dürfen* стоји *wie* м. *wir* уз *können* *ich* м. *ihr*; на стр. 36. у 20. в. р. *wirklich* у речнику тек у 100. лекцији; у 24 в. стр. 39 нема у речнику *die Ernte* (зад. 49); у 64. зад. стр. 47 *haben* м. *haben*; у 33. в. стр. 57 долази споредна реченица са *weil* напред; у 33. в. на стр. 57 (78. зад.) р. *einige* нема ни у речнику, ни у регистру; у 37. в. стр. 66. *wärmer* дакле компаратив, о ком је реч тек на стр. 76; у 40. в. стр. 71. *lieb* м. *liebe* без апострофа; у 44. в. стр. 76. *folgjamer* м. *folgjamer*; стр. 81. *Lebensdauer* м. — *dauer*; у 45. в. стр. 81. *gering* нема ни у речнику, ни у регистру; у 46. в. стр. 82. *Sonntag* на првом месту, а треба на седмом да је; у 11. зад. стр. 5 (речник) после *die Hitze* штампао бих *heiß* и желео бих да се доследно свуда штампају речи једног и истог корена и сродне сложенице; у 11. зад. стр. 6. треба *zünden* пре *beischüßen*; у 20. зад. стр. 9. *gern* *haben* и *volsti*; 11. зад. стр. 6. *die Menschen* треба и: *луде*, јер у тексту то значење има; у 26. зад. стр. 10. долази *dein* у новом значењу, а не помиње се и раније из 12. зад. стр. 7. у речнику; у 50. зад. стр. 15. има реч *gefällig* три српска значења, а ни једно се не поклапа са значењем у ком је употребљена у 109. зад.; у 77. зад. стр. 24 понавља се реч *der Sessel*, а била је већ у 63. зад. стр. 20.; тако се *der Winter* понавља у 40. зад. на 80 стр. а била је већ у једном ранијем; на 30. стр. пред 93. зад. треба: 38 *Übung*; у 101. зад. на стр. 33. нема речи *theuer* а нема је ни у регистру; на стр. 32. у 100. зад. *die Erhaltung* м. *Erhaltung*; на стр. 33. у 101. зад. *danbar* м. *danfbar*.

15. фебруара 1905. год.
Београд.

Главном Просветном Савету
понизан

Мирко М. Поповић
проф. II беог. гимназије

¹ Штампарске су грешке из издавања од 1900. год. При разгледању новијег издавања (од 1901) констатовао сам нових, других погрешака неколико, али их нисам побележио.

Према овим рефератима г.г. референата Савет је одлучио већином

www.unibevrzi.rs Гласова :

1, да се „Немачка вежбанка, I део, за средње школе у Краљевини Србији“, од г. Владимира Малине, може употребљавати као уџбеник приватног издања у нашим средњим школама, ако је писац поправи према напоменама изнесеним у рефератима г.г. референата; и

2, да се „Немачка вежбанка и граматика, II део, за средње школе у Краљевини Србији“ и „Немачка вежбанка и граматика, за четврти разред средњих школа“, од истог писца, не могу употребљавати као уџбеници у средњим школама.

Г. Богдану Поповићу, у име хонорара за реферовање о првоме делу ових књига, одређено је *тридесет (30) динара*, а г.г. Ђури Б. Димићу и Мирку Поповићу, у име хонорара за реферовање о овим књигама, одређено је *по четрдесет (40) динара*.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25. овога месеца, ПБр. 8951, којим је спроведена Савету на оцену изјава г. Владимира Малине, наставника I београдске гимназије, у којој је изјавио да није вољан допустити да се и даље употребљавају у средњим школама као уџбеници његове књиге: „Немачка вежбанка, I, II и III део“.

Пошто је Савет већ донео своју одлуку по овоме предмету, то је ова молба г. Владимира Малине постала беспредметна.

X

Саслушан је усмени реферат г. Јована Н. Томића, редовног члана Савета, о књизи: „Живот и дела знаменитих људи“, коју је издала књижарница Мите Стајића и молила за одобрење да се њено издање ове књиге може употребљавати као лектира за ученике виших разреда народних и нижих разреда средњих школа и да се може употребљавати за поклањање ученицима народних школа.

Према писменом реферату г. Михаила Ј. Борђевића, који је прочитан на 910 састанку, и према усмену реферату г. Томића, Савет је одлучио: да се ова књига не може употребљавати за поклањање ученицима народних школа, нити се може препоручити као лектира ученицима народних и средњих школа.

XI

Прочитан је реферат г.г. Павла Поповића, Светислава М. Максимића и Михаила Милошевића о Српским Читанкама за трећи разред основних школа, које су на расписани стечај од 3. маја 1904. г. ПБр. 5349. поднели: Борђе П. Илић, учитељ; непознати писац под знаком: „Прочитај па плати, или прегледај па врати“; непознати писац под знаком: „Ни по бабу, ни по стричевима“; Миленко Марковић и Благоје Т. Недић; непознати писац под знаком: „Ради и надај се“; Ђоста Николић и д-р Душан Рајичић; Владета Момировић; Павле Ђотић; и Љубомир М. Протић и Владимир Д. Стојановић.

Реферат г.г. Павла Поповића, Светислава М. Максимовића и Ми-
 www.uchanla Милошевића гласи:

Главном Просветном Савету

Прегледали смо девет читанака за III разред основних школа, које нам је Гл. Пр. Савет изволео послати на оцену. Своје мишљење о њима, част нам је изложити Савету у овом реферату.

I Читанка *Ђорђа П. Иличића* учитеља. Доследно своје гледишту, исказаном у предговору, по коме читанка треба да буде „допуна, или боље рећи магазин наставних предмета“, писац је унео, поред неколиких песама, причаца и басана, по нешто грађе из сваког наставног предмета, не изостављајући ни Ручни Рад. Пре свега, овде је *принцип* погрешан, јер читанка, баш на против, не сме да буде „магазин наставних предмета“; она има сасвим други задатак. Али, остављајући принцип на страну, г. Иличићев су чланци тако суви, стерилни и наивни, да ни којом својом страном не могу послужити као допуна настави. Све оно о чему се говори у тим чланцима обрађује се — или бар треба да се обрађује — и темељније и опширније у појединим наставним предметима. Поред овога, г. Иличићев рад има и других недостатака: песме су већином ниптавне садржине, са натегнутим и рђавим стиховима („Молитва,“ „Српској деци,“ „Српски аманет,“ „Зима“ и др.); чланци „О Богу,“ „Где је прави Бог,“ „Славите Бога,“ „Бог је све мудро створио,“ „Бог је милостиван,“ „Живот и наука Христова,“ „Чујте,“ или су и сувише наивни (за малу децу) или су чисто императивног карактера; најзад, цео је рад неоригиналан, јер је, с малим изузетком, *прост прелис из читанака за III и IV разред*, које се сада у школама употребљавају. Као што се из свега види, ова је читанка *неупотребљива*.

II. Читанка, која нема насловног листа, али се из акта, којим су нам читанке упућене, види да има мото: *прочитај иа плати или прегледај иа врати*. Ово је у сваком погледу слаб рад. Распореда нема никаквог, чланци иду један за другим без икаквог реда и груписања (после чланка о Карађорђу долази чланак о свиленој буби). Поетских састава има врло мало, а и од онога што има већина је или без вредности, нпр. „Отаџбина“ од В. Рашића или неподесна или неразумљива за децу нпр. „Кратка туга“ од Сен Жиста, „Мала је изба“ од Абердара. Више од три четвртине целокупне читанке сачињавају прозни састави, који су веома прозаични: суво и досадно описивање и набрајање. Уз то су доста неписмено написани, имају много ортографских погрешака, а ни интерпункција им није ни у ком погледу тачна. Има пуно реченица налик на ове: „силни чулни утисци, што једнако мозак забављају,“...“ „Карађорђе је био од ситуације,“...“ „језик игра највећу улогу у говору,“... „пас и коњ могу *подишно* разумети шта им човек говори,“...“ у 100 литара ваздуха има 78 литара азота, 21 литар кисеоника, $\frac{1}{30}$ део л. угљене киселине и разне водене паре“ итд. итд. — Мишљења смо, да ову читанку треба што пре вратити писцу.

III. Читанка „*Ни по бабу ни по стричевима*.“ Подељена је на четири годишња времена, што, по нашем мишљењу, нема никаквог основа ни оправдања. Преовлађују поетски састави и то би била добра страна ове читанке, кад би само избор био ваљан, што, на жалост, овде није случај. Већина, ни по облику ни по садржини, не може се убројити у лепе саставе, тако да на ученике не би имали никаква дејства. „Јесења песма“ је безначајна, и има нпр. овакав стих:

„У њему је (т. ј. вођу) сила сласти,
неће више даље расти.“

Песма „Ја сам ђаче...“ није никаква; ево неколико стихова:

„Ја сам ђаче добре воље,
здрав сам чно као бег,“

или:

„На пољани пуштам змај,
на брегу се пчеле роје,
на пољани пуштам змај,“...
„И бумбара радо зврчим,
и клепалом клепећем.“

Лоша је и „Зимска песма“ „Домовина“ и др. Има и прича, које су без икакве вредности. Такве су нпр. „пас и мачка“ (потукли се, па се жалили газди, који их оба двоје истуче), „Храст и лешник,“ „Три брата,“ „Чистоћа је лек.“ „Ретка травчица,“ „Ништа и нешто“ итд. — Ни прозни састави, које је поглавито сам писац саставио, нису нимало бољи. То су обични морални и хигијенски преценти, сувопарна описивања и бледе биографске слике, из којих се за васпитање готово ништа не може извући. Нпр. „Дужности ђачке“ садрже обична школска правила о владању ученика; „Васа Чарапић“ — кратка и безбојна биографија; „Кромпир“ — незанимљив опис; „Хајдук-Вељко Петровић“ — никаква слика, а уз то је пуна конвенционалних речи и цитата; исто су тако слабе и биографије Милоша Обреновића и Алексе Ненадовића; „Гвожђе,“ „Петролеј,“ „Трешња,“ „Шљива,“ „Крушка“ итд. — све су то прости, незанимљиви описи. — У опште, ова читанка чини утисак сувопарне и незанимљиве књиге, те је због тога не можемо ни препоручити.

IV Читанка *Миленка Марковића и Благоја Недића*. Могла би се пре назвати „Моралним поукама“ или „моралном читанком,“ јер се у њој претерано моралише. Готово се сваком чланку одмах у почетку позна морална тенденција, те није ни потребно чланак до краја прочитати. Истина је, да сви састави за школску омладину треба да имају више мање етичке садржине, али овако тенденциозно и отворено моралисање — и сувише је досадно. У осталом има чланака, који су и сумњивог морала, као што су „Паук и свилена буба,“ „Св. Петар и његова мајка.“ Осем ове рђаве стране (досадно моралисање), има још и других: а) сви су чланци стари, давно и давно познати, од новијих писаца, сем Милов. Глишића („Прва бразда“), нема ниједног, мањ ако састављачи ове читанке не убрајају у новије писце Љубисава (Казбулбупа), од кога су узели две рђаве песме; б) у обиму чланака постоји велика неразмера: док су једни и сувише кратки („Почетак буне на дахије“ има свега 15 стихова), дотле нпр. о Карађорђу има укупно 17 листа (узето све од М. Ђ. Милићевића и има само историјске а не и васпитне вредности), чланци оласти, веверици, храни, кукавици и други од Бор. Тодоровића (а сви су прости описи) имају по три и три и по листа сваки; „Ђак Милован“ песма од М. Јовића, која није од велике вредности, износи 5 листа! — Као посве незанимљива, ова се књига не може примити за читанку III раз. осн. шк.

V. „Ради и надај се.“ Тако се зове читанка, која има врло много материјала (штампано, изнело би 12—13 таб.), али већином са рђавим избором: неки чланци немају литерарне вредности, неки педагошке, а неки ни једне ни друге. Песме су већим делом, било по облику било по садржини, рђаве.

Тако нпр. у песми „На Св. Саву,“ која је у опште без икакве вредности, имају оваквих стихова:

„Светим умом раздув’о је
У грудима српски плам,
И просвећен сачув’о је,
Срб-Слободу своју нам“.

Или, у такође рђавој песми „Наука,“ читамо ове стихове:

„Чистом срцу нашему
добру храну дава,
Зла се клони, а добро
Лучом озарава“

Да наведемо само један пример из песме „у поље!“

„Бистри поток с брега шуми
Шири долом ток,
Наоколо цвеће сише
Свежег јутра сок“.

— — — — —
„Све те чари стварају ти
Чисти прави гај,
Све мирише, ту те свежи
Са те тера вај“.

Сличних „песничких“ производа има много у читанци „Ради и надај се“. Прозни пак састави кинте оваквим фразама: „...упливом ваздуха“, „...црнична киселина ускорова распадање“, „...што је тајна снага у жирке, то је дух у детета“, „...блудећи својим полудивљим, радозналим, зеленкастим очима по јасном лазурном недогледу“. „...јасноћа дана ишчезава“, „...по пучини заборава“, „...чудним удесом судбине, овај кутак Србије, на коме се одиграше последњи догађаји у животу старе наше тврђаве постаје чак после триста и педесет година огњиштем, са кога се поново, као из пецела, подиже српска држава и засија велика српска идеја“, „...Лагано тоне сунце, за аскалонским обалама, у таласе средиземнога мора, позађујући последњим руменилом јерусалимске куле и суморну Голготу, на којој, дан пре, неколицина људи, снажних мишица, скидаху с мученичког крста мртво тело, увенчано око главе трновим венцем“ итд. итд.

Како је велики део ове читанке и с литерарног и с педагошког гледишта без вредности, то је не можемо препоручити.

VI, VII и VIII читанке: 1) *Косте Николића* и *Душана Рајчића*, 2) *Владете Момировића* и 3) *Павла Љотића*. Ово су много бољи радови од свих до сада поменутих. Добра половина у свима — поетски састави — са малим изузетком врло је добра, нема им се шта замерити. Специјалне су им одлике: К. Николић и Д. Рајчић имају лепе, одабране и за децу подесне уметничке и народне песме, В. Момировић пул је ваљаних, с васпитног гледишта, значајних народних умотворина, а П. Љотић, поред лепих и нежних песама и прича из наше литературе, има доста ствари из стране литературе. Али, на жалост, таква је само једна половина, јер друга: чланци из природе, свакидашњег живота, историје и географије имају онај општи недостатак: хладни су, сувопарни, бледи, незанимљиви. Ни они се нису отресли заблуде, да прозни чланци треба да утичу само на разум: да допуне ђачко знање. Поред овог главног недостатка, читанка К. Н. и Д. Р. има и један низ незанимљивих прича о аги и чипчији, које све од реда имају исти увод

са малим варијацијама и које не разбуђују никакво интересовање а има и оштру са неприродном садржином („Шта је дужност“, где дете само себе оптужује код родитеља), афектацијом и за децу тешким изразима („Родитељи и деца“). Сличних недостатака имају и оне друге две читанке. У осталом и поред ових слабих страна, које би се лако могле поправити, једна би од ове три читанке могла бити препоручена, да нема

IX Читанке *Љуб. Протића* и *Влад. Стојановића*, која је од свију њих у сваком погледу, а нарочито педагошком, најбоља. Израђена је с великом пажљивошћу и педагошким разумевањем. Основица јој је национална и сви су чланци прожмани српским националним духом. Утиче поглавито на срце, развија морална и естетична осећања, па је с тога занимљива и има васпитно дејство. Али има једна ствар у принципима, по којима је ова читанка израђена, с којом се не слажемо. Полазећи иначе с правилног гледишта, да читанка не сме имати енциклопедијски карактер, писци су унели *мало* чланака из природе, географије и историје, а од биографија нема ниједне. И ми делимо мишљење, да читанка не треба да буде енциклопедијска, али у оном смислу, да чланци о природним појавама и предметима, о географским местима, историјским догађајима и личностима, не буду хладни и незанимљиви описи, који читаоца неће загрејати ни заинтересовати. Али, кад су ти чланци написани онако како су их писали *Мазигус* у Немачкој или *Бифон* у Француској т. ј. кад су у њима покуљени моменти, који утичу непосредно на срце и вољу децу, који дакле имају поетске садржине, онда су такви чланци од врло великог васпитног значаја.

Препоручујући ову читанку, ми предлажемо, да је писци допуне неколиким саставима из географије, историје и природе и по неком лепом биографијом, а да избаце, као неподесне ове саставе:

- 1.) „*Кад те овде јади море*“ песма од Ђ. Рајковића;
- 2.) „*Слога*“, песма од Милорада Митровића;
- 3.) „*Сивокојство*“, од Сокољанина;
- 4.) „*Српској слави*“, песма од Н. Борића;
- 5.) „*Митровдан*“, од М. Ђ. Милићевића; тако исто и
- 6.) „*Саборн*“, опет од М. Ђ. Милићевића, где има и тешких израза: „...свест о народној једини“, „...за обнављање историјских успомена“;
- 7.) „*Васкрс у селу*“, из „*Нове Искре*“ — није за децу;
- 8.) „*Србија*“, песма од Милице српкиње.

Поред овога треба у басни „*Патак и жаба*“ изменити израз: „нико никог не гъави“, у песми „*Две преда мном, стоје стазе*“ од Ђ. Јакшића, треба да буде „...стазе стоје“, у причи „*Бог нико м дужан не остаје*“ изменити реченицу: „...деца расту као *врбовина*.“ Најзад чланак „*О здрављу*“ од Багута сувише је дугачак и заморан, треба га скратити, а израз *лотина* заменити другим, обичнијим; песма пак „*Почетак буне на дахије*“ сувише је кратка, треба је продужити.

Кад се ове измене учине, онда ће читанке Љуб. Протића и Влад. Стојановића бити једна од најбољих читанака, које смо до сад у основној школи имали.

9. маја 1905. год.
у Београду.

Павле Поповић
в. проф. универзитета
Свет. М. Максимовић
проф. I беогр. гимн.
Михаило П. Милошевић
учитељ.

Према овоме реферату г.г. референата и према реферату ових референата о Српским Читанкама за четврти разред основних школа, који је прочитан и претресан на 903. састанку 16. марта и на 905. састанку 30. марта ове године, Главни Просветни Савет је одлучио:

1, да се од девет поднесених читанака за трећи разред основних школа, може примити и употребити у основним школама „Српека Читанка за трећи разред основних школа“ коју су у рукопису поднели г.г. Љубомир М. Протић и Владимир Д. Стојановић, с тим да је писци поправе према напоменама изнесеним у реферату г.г. референата и да писцима на име откупа једном за свагда треба дати две хиљаде и пет стотина (2500) динара; и

2, да се ни једна од четири поднесене читанке за четврти разред основних школа не може примити, него за израду ове читанке треба расписати поновни стечај с роком до првога марта 1906. године према основици, коју ће израдити г.г. Павле Поповић, Светислав М. Максимовић и Михаило Милошевић и предати непосредно министарству просвете и црквених послова. За израду ове читанке може се писцу дати *две хиљаде до две хиљаде и пет стотина (2000—2500) динара* награде.

Г.г. Павлу Поповићу, Светиславу М. Максимовићу и Михаилу Милошевићу, у име хонорара за реферат о читанкама за трећи разред основних школа, одређено је *триста (300) динара*.

XII

Прочитан је реферат г. Живојина О. Дачића, секретара универзитета, о књизи: „Звездаца, књига за децу“, коју је издала књижевница Велимира Валожића и молила за одобрење да се њено издање ове књиге може употребљавати за поклањање ученицима и ученицама основних школа о испиту и да се може набављати за школске и народне књижнице.

Реферат г. Ж. О. Дачића гласи:

Главном Просветном Савету

Има томе десетак, па и нешто више година, како је све слабије интересовање српских читалаца за српску књигу; српска се књига све мање тражи; појава валане српске књиге, сразмерно нашем општем просветном и културном напредовању, све је ређа. Да није још Српске Краљевске Академије, Српске Књижевне Задруге, Матице Српске и толиких књижевних фондова и задужбина, који сви имају задатак да помажу, па и изазивају, појаву валане српске књиге, српска би библиографија, за овај одсек времена, била сасвим штура; српска би књига највећим делом била ограничена на оно неколико броширица политичког, па често и сасвим личнога карактера, на одштампавање из књижевних и стручних листова, и на разне и доста многобројне удбенике.

Једини изузетак у овоме чине књиге за децу. Њих је доста, и из године у годину све их је више. Управо, књига за децу све је више баш о тоног времена, од кад настају неповољније прилике за српску књигу у опште, ма да између ове две, у нашој књижевности досада необичне, појаве готово нема никаквих узрочних веза, јер једни узроци сметају напредовању српске

књиге у опште, а сасвим други узроци, опет, изазивају појаву све већег броја књига за децу.

На жалост, ово обиље књига за децу у нас није баш тако утешна појава, нити се може узети као велика накнада за слабо јављање осталих књига наших. У ономе великом броју књига, спремљених за децу, које се периодично у све већем броју јављају, у времену од јануара до краја априла, мало је правих принова нашој књижевности. Деџа књижевност није више у нас оно што је некада било, а што је и сада у другим књижевностима, — један сразмеран део опште књижевности; она се у нас у свему одвојила за себе и представља нарочити тип, од прилике онако, као што у нас нарочиту врсту чине разни календари и зборници, намењени најширим читалачким редовима. Деџа књижевност се у нас, највећим делом, не обрађује више књижевности ради: она је постала предмет трговине, те ипонајчешће обзир, који немају везе с књижевношћу, не само изазивају појаву књига за децу, него врло често чак одлучују и о појединим прилозима, који треба да уђу у једну такву књигу. Књиге за децу већ се у нас све ређе пишу, а све чешће лиферију. Оне представљају читаву књижевну и књижарску индустрију, наш специјалитет. Спремање књига за децу остало је у нас нарочито занимање, врло лако, а при том, с једне стране, и доста примамљиво, и њега се лаћају, готово једновремено, и људи од књиге, и издавачи; а бива, да на истој књизи сарађују заједно и писац и издавач. Постоји чак и нарочити рецепт за спремање ових књига: неколико састава у стиховима, која причаца, чланчић два из историје или из јестаственице, три четири слике, — и књига готова. Свему се томе да још име кога нашега цвећа („Сунцокрет“ „Смиље“ и др.) или тако нешто, и кад све то и Просветни Савет, оном општом фразом „пошто је некима од чланова Савета књига позната“, одобри, онда је књизи обезбеђена прођа. Нешто милом, више силом књига се шири. Наши мали читаоци показују се према српској књизи пажљивији и издашнији, но њихови старији, од којих они морају по најчешће плачем да измоле оно неколико десетпараца, колико треба да даду за нову, „лепу и потребну“ књигу, коју је „Главни Просветни Савет препоручио“. Природно је, да у овако спремљеним књигама нема никакве везе између појединих прилога, да врло често бива да су поједини прилози, по многоме чему, и сасвим неподесни за читаоце, којима се књига намењује. Али шта мари, што ће дете, можда још на првој страни, отурити књигу? Књига, већ купљена, не враћа се.

Звездина, књига за децу, о којој треба да дам свој суд, има доста заједничких црта, које су обележје и оних књига, које се спремају по напред изнесеном рецепту. Али, морам напоменути и то, да има и неких одлика, којих има у добрим књигама за децу. У њој су тридесет и четири прилога: двадесет и један у стиху и тринаест у прози. При уношењу прилога у ову књигу није било никаква плана; они су у књигу ушли сасвим случајно; многи су унети само због слике. Између њих нема никакве везе, нема склада, нити ће књига у својих малих читалаца оставити какав одређен утисак. Већ сам однос између састава у стиху и прози казује, да се при спремању ове књиге није много водило рачуна о захтевима, које треба и мора да задовољи добра књига за децу. Прилози су у свему различити: има их и лених, јасно написаних, врло подесних за децу; али их има и таквих, за које се чудим како су могла бити употребљени у књизи, деци намењеној. Али морам одмах додати, да ни један није такав, да би тога ради требало *забрањити* употребу ове књиге као штиво за децу. Књига је штампана, те не би много користило, да износим све приговоре, које имам учинити појединим прилозима:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNI

али у опште морам рећи, да је књига доста несређена, да је спремљена без плана, и да би, ако би дочекала и друго издање, требало учинити многе измене. У овом случају, надам се, могле би послужити корисно моје напомене, обележене, у књизи, коју Савету враћам. У том би случају требало неке прилоге сасвим прерадити, а неке, на пр. Мали домаћини (сасвим слаба имитација Нушићеву лепом комаду Наша деца) и Луткина болест, и изоставити као што је несумњиво, да би у томе случају требало избацити и слику на стр. 88. Али морам и то истаћи, да би било много боље, да г. Сретеновић остави *Звездицу*, као један свој доста слаб покушај, па да огледа дати деци нову, много бољу књигу, од сасвим нових, а пробраних састава. Он је уређивањем дечјих новина Зорице и другим својим пословима ове врсте већ дао доказа, да зна како треба писати за децу.

Као што и напред већ поменух, *Звездица*, оваква каква је, није таква књига, да би требало забранити њену употребу код деце. Ја, дакле, мислим да Главни Просветни Савет *може* одобрити, да се ова књига употребљава за поклањање ваљаним ученицима народних школа. Али да би се мој предлог могао што боље разумети, ја морам додати, да све књиге, намењене деци, делим у три групе: у прву групу стављам оне књиге за децу, које Просветни Савет препоручи, дакле оне које имају све одлике, које треба да има добра књига за децу, и које ће врло корисно послужити као штито за децу; у другу групу иду оне књиге, које имају својих недостатака, али се могу употребити, у недостатку оних књига прве групе, и Просветни Савет може одобрити, да се ове књиге употребе за децу, и, напослетку, у трећу групу стављам оне књиге, које су намењене деци, али нису за децу, и те књиге Просветни Савет не одобрава.

Дакле, *Звездицу* стављам у другу групу.

Издавач тражи, да се *Звездица* препоручи или одобри и за школске и ученичке књижице у народним школама, па, шта више, и за народне књижице.

Из разлога, које већ напред поменух, мислим да се ова књига може одобрити за ученичке књижице. За школске књижице је сувишна, поред осталог још и по томе, што је у њој *сасвим мало* нових састава; иначе су сви остали састави у њој већ раније објављени у дечјим новинама Зорици, које су већ одобрене за школске књижице.

За народне књижице мислим да је, из начелних разлога, не би требало ни препоручити, ни одобрити. Народне књижице су нова установа у нас. Ако се хоће, да ове књижице не промаше циљ, који им је постављен при заснивању, мора се врло обазриво поступати при препоручивању и одобравању књига за њих. Овде се не сме оставити случају, да он одлучује које ће књиге ући у народне књижице; јасније да речем, не сме се оставити, да се за ове књижице нуде књиге, које ће Главни Просветни Савет *само* одобравати или не одобравати. Није увек ово најбоље што изађе пред Просветни Савет. Ми и данас имамо врло велики број ваљаних књига, које нису никако изношене пред Просветни Савет, те нису ни препоручене ни одобрене ни за поклањање ученицима, ни за школске и ученичке књижице, као што имамо омет доста књига сумњиве вредности, које су већ одобрене било за једну било за другу сврху. Врло је потребно да Главни Просветни Савет сам узме иницијативу у одабирању књига за народне књижице. У овоме погледу су врло јасна Правила о народним књижицама. По њима има књига: које се *морају* набавити за народне књижице, које *треба* набавити и које се *могу* набавити. Један од првих послова Просветног Савета требало би да

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

буде: да од књига, које су до сада изашле, издвоји све оне, које могу подети за народне књижице, и да их по њиховој вредности, а имајући на уму све одредбе Правила за народне књижице, подели у три горње категорије. Тек пошто се овај главни посао сврши, може се приступити појединачном одлучивању о овој или оној књизи, коју понуде за народне књижице. Јер, не уради ли се овако, моје је уверење, да ће од народних књижица бити мале користи; у њима ће бити књига, али ће, као и у школским књижицама, водити се по списковима, чувати се по орманима, али неће имати, или ће имати сасвим мали број читалаца.

Нека нам искуство са школским књижицама буде добар наук у овоме послу.

На завршетку још нешто. Ја сам се овим рефератом доста закаснио. Молим да ми се не замери; у томе је до мене сасвим мало кривице. Књига ми је упућена на оцену у време, кад је мој службени посао, и иначе велики, био највећи. И мимо најбољу вољу ја нисам доспео да раније напишем ово неколико редака.

Захваљујем Главном Просветном Савету на поверењу.

22. маја 1904. год.
у Београду.

Проф. Живојин О. Дачић

Према овоме реферату г. референта Савет је одлучио: да се ова књига не може употребљавати за намењену сврху с тога, што у њој нема нових ствари, којих не би било ове врсте које је Савет до сад одобрио.

Г. Живојину О. Дачићу, у име хонорара за реферовање о овој књизи, одређено је *двадесет (20) динара*.

XIII

Примљен је реферат г. др-а Миливоја Н. Јовановића, редовног члана Савета, о дечјем листу: „Мала Србадија“, од којег је првих осам бројева поднео његов уредник г. Михаило П. Милошевић, учитељ, који је молио за одобрење да се овај дечји лист може употребљавати за поклањање ученицима и ученицама народних школа о испитима и да се може набављати за школске и ђачке књижице.

Према овоме реферату г. референта Савет је предложио: да се овај дечји лист може употребљавати за поклањање ученицима народних школа и да се може набављати за школске и ђачке књижице.

Г. др-у Миливоју Н. Јовановићу, у име хонорара за реферовање о овоме дечјем листу, одређено је *двадесет (20) динара*.

Овим је завршен овај саветски састанак.

912. РЕДОВНИ САСТАНАК

22. јуна 1905. год.

Били су: потпредседник **Ст. Ловчевић**; редовни чланови: **Павле Ј. Поповић**, д-р **Чед. Митровић**, **Ср. Ј. Стојковић**, **Васа Димић**, **Јован Н. Томић**, **Љубомир М. Протић**; и ванредни члан: **Милутин К. Драгутиновић**.

Пословођ: **М. И. Шеварлић**.

I

Прочитан је и примљен записник 911. састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. овога месеца, ПБр. 9580, којим се пита Савет за мишљење: 1., да ли треба реални одсек II београдске гимназије издвојити у засебну средњу школу — реалку; и 2., да ли би требало поред досадашњих пуних отворити и једну засебну четвороразредну или шесторазредну гимназију у Београду.

Главни Просветни Савет дао је мишљење:

1) да реални одсек II београдске гимназије треба издвојити у засебну потпуну средњу школу — реалку већ и према самој одредби чл. 2. закона о средњим школама. А сем тога и административни, наставни и васпитни разлози захтевају ово издвајање; и

2) да због великог броја паралелних разреда у I београдској гимназији и због великог броја ученика у појединим разредима у све три београдске гимназије, треба један део разреда и разредних одељења издвојити у непотпуну средњу школу.

И за издвајање реалке као и за издвајање паралелних разреда у засебну непотпуну средњу школу Савет налази ослоња у трећој алинеји чл. 4. закона о средњим школама, која, према саветском мишљењу, не стоји у колизији са првом алинејом овога члана законског.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 20 овога месеца ПБр. 9825, којим је спроводена Савету на оцену молба г. Димитрија Андрејевића, учитеља цртања у шабачкој гимназији, који је молио да се постави за вишег учитеља средњих школа.

Савет је одлучио: да г. Васа Димић, редовни члан Савета, прегледа документа молиочева и да о њима Савету реферује.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11. овога месеца, ПБр. 9475, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Стојана Новаковића, који је молио за одобрење да се његове књиге: „Законик Стефана Душана цара српског“, издање од 1898. године, и „Устанак на дахије 1804.“ могу употребљавати за поклањање ученицима и набављати за књижице народних и средњих школа.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Пошто су ове књиге познате члановима саветским, Савет је одлучио: да се обе ове књиге могу употребљавати за поклањање ученицима средњих школа и да се могу набављати за књижнице народних и средњих школа.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14. овога месеца, ПБр. 9630, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Милана Прибићевића, који је молио за одобрење да се „Карта о распрострањењу православних Срба у Хрватској и Славонији“, од д-ра Васа Руварца, може набављати за књижнице народних и средњих школа.

Пошто је ова карта позната неколицини чланова саветских, Савет је одлучио: да се ова карта може набављати за књижнице народних и средњих школа.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11. овога месеца, ПБр. 9538, којим је спроведена на поновни преглед „Методика земљописне наставе у основној школи“ од Михаила М. Станојевића, учитеља, који ју је поправио према ранијем реферату г. Милоја Влајића.

Пошто је писац усвојио неке напомене г. Влајића Савет је одлучио: да се ова Методика може одштампати и употребљавати као помоћна књига за учитеље основних школа.

VII

Прочитан је реферат г.г. д-ра Михаила Р. Поповића, Михаила Ј. Ђорђевића и Милана А. Костића, професора, о књизи: Општа историја, средњи век, друго поправљено издање, од проф. Луке Зрнића, који ју је у рукопису поднео и молио да се штампа о државном трошку као државно издање.

Реферат г.г. д-ра Мих. Р. Поповића, Мих. Ј. Ђорђевића и Милана А. Костића гласи:

Главном Просветном Савету

Просветни је Савет од нас тражио мишљење: да ли се може друго, поправљено издање Зрнићеве историје Средњег века откупити и штампати као државно издање, као што је писац молио. О томе част нам је поднети Савету своје мишљење.

У новом издању своје историје Средњег века Зрнић је усвојио напомене, које је, између осталих, учинио и један од потписатих на прво издање његове историје Средњег века.

На тај начин и ово се поправљено издање, у извесним важним тачкама, приближује Карфевљу, по коме је Зрнић израдио Нови век своје историје. Добро је уз то било, што је писац имао прилике да као наставник на раду опроба своју историју, те извесне незгоде и сам запази и замерке прими.

У овом издању распоред градива је бољи, природнији и подеснији. Многи су одељци с разлогом скраћени и заокружени, а они што су раније

били тешко здружени, сад су подвојени и засебно обрађени. Хришћанској цркви, као једноме од најважнијих фактора у Средњем веку, дато је тек у овом издању довољно места. Лепа је пажња обрађена и на деобу црква, њихов доцнији живот, као и на односе између цркве и државе. Исто је тако и слика феудализма и феудалног уређења у овом издању боље изведена и приказана.

Српској и Словенској историји и овде је доста пажње поклоњено, а с правом су изостављене многе излишне појединости. Између осталог ово се издање одликује и тиме, што има илустрација за све важније политичке и културне моменте, а уз то и историских карата у тексту за важније епохе. У кратко рећи, ова књига и својим политичким као и културним делом задовољава захтеве доброг уџбеника и ми је топло препоручујемо.

На основу свега овога, ми смо мишљења: да ову књигу од Зрнића треба откупити и штампати о државном трошку.

5. јуна 1905. год.
у Београду.

Захвални на поверењу

Д-р Мих. Р. Поповић, проф.
Мих. Ј. Ђорђевић, проф.
Милан А. Костић, проф.

Савет је усвојио овај реферат г.г. референата и дао је мишљење: да ову књигу треба откупити једном за свагда за 2000—2500 динара и употребити је у средњим школама као уџбеник државног издања.

Г.г. д-ру Михаилу Р. Поповићу, Михаилу Ј. Ђорђевићу и Милану А. Костићу, у име хонорара за овај реферат, одређено је *деведесет (90) динара*.

VIII

Прочитан је реферат г. Павла Поповића, редовног члана Савета, о књигама: „Поуке о здрављу за ученике народних школа“, „Бачка радост“ и „Одабрана зрнца“, које је издала књижарница Мите Стајића и молила за одобрење да се њена издања ових књига могу употребљавати за поклањање ученицима народних школа о испиту и да се могу набављати за ђачке књижнице.

Реферат г. Павла Поповића гласи:

Главном Просветном Савету

Част ми је поднети следећи реферат о „Поукама о здрављу за ученике народних школа“ од Д-р Вл. П. и о „Бачкој радости“ и „Одабраним зрнцима“ од г-ђе Даринке Јеврићке, учитељице.

1. Што се тиче „Поука о здрављу,“ које ми је Савет упутно јамачно само ради оцене стила и језика а не и унутрашње вредности дела која не спада у моју компетенцију, налазим да су оне писане просто и разумљиво, без грешака у језику, и да се према томе могу употребљавати за поклањање ученицима народних школа и набављати за ђачке књижнице.

2. Што се тиче књига г-ђе Јеврићке, нужно је ово напоменути. Те су књиге од оних многих које састављају учитељи и учитељице за ученике и ученице („за ученике-це,“ како они елегантно скраћују). ни боље ни горе од толиких других. Песмице за децу често детивасте, од неких не-

познатих или анонимних писаца, са стиховима који су очевидно ради сликованости уметнути („Од Зрнца,“ 16); по која песма Змајева, без којих учитељи апсолутно не би знали како да саставе своје књиге; приповетке незнате и врло мало занимљиве, и ако, може им се признати, доста јасно и разумљиво писане од неких непознатих писаца; ни једна бајка или лепа фантастична прича; свуда морал, провидан, „стјећи“ морал — ето то је репертоар ове као и многих других књижица, у којима ни слике нису по лепоти одмакле од састава, а које нису слободне од штампарских погрешака. Па бар да је морал у њима онај прави, који највише треба! Да је то онај морал који децу учи штедњи, мудрости, обазривости, раду, истрајности, вољи, оном што је најглавније у образовању карактера, оном што је најпрече за будуће чланове друштва! Не, него онај досадни и сентиментални морал милостиње према просјацима, као да ће та милостиња променити друштво и развити прави напредак његов! Ваља једанпут и код нас учити децу оном што ће њихов карактер и духовну снагу очврснути, што ће им помоћи да поштено и мудро прођу кроз живот, а не само оном да се расплачу чим виде првог просјака, који често не заслужује никакво призрење.

Сматрајући да је позив деције књижевности много виши но што изгледа по књигама које је у нас представљају; сматрајући, даље, да је свака препорука Савета једна извесна награда и похвала књиге, ја сам мишљења да се „Бачка радост“ и „Одабрана зрнца,“ и ако оне нису горе од неких досада слично награђиваних, не могу употребљавати за поклањање ученицима ни набављати за књижице.

За овај реферат не тражим никаква хонорара.

18. јуна 1905 год.

Београд.

Павле Поповић

Савет је усвојио овај реферат г. Поповића и према њему одлучио:

1, да се књига „Поуке о здрављу за ученике народних школа“ може употребљавати за поклањање ученицима народних школа о испиту и да се може набављати за ђачке књижице; и

2, да се књиге: „Бачка радост“ и „Одабрана зрнца“ не могу употребљавати ни за поклањање ученицима народних школа о испиту, ни за ђачке књижице.

IX

Члан надзорног одбора задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића г. д-р Чедомиљ Митровић, редовни члан Савета, на основи чл. 3. Правила о давању издржања и благодејања из ове задужбине, а према писму г. Министра просвете и црквених послова од 25. пр. месеца ПБр. 6872, подноси Савету извештај надзорног одбора ове задужбине.

Савет је у свему усвојио поднесени извештај и, на основи чл. 8. Правила о давању издржања и благодејања из ове задужбине, одлучио:

1, да, према извештају благајника, нема потребе изузимати нарочиту суму из фондоске готовине за покриће вишка издатог за издржање питомаца и благодејанаца ове задужбине у прошлој години;

2, да се умоли један наставник техничког факултета да изради предрачун за оправку старе зграде овога фонда, а да се израда плана

и предрачуна за нову зграду на имању овога фонда повери којем од признatih архитекта;

3, да се, поред досадашњих питомаца, да издржање из ове задужбине:

Даница Красојевићевој, ученици II разреда Више Женске Школе у Крагујевцу *по тридесет (30) динара месечно;*

Животи Красојевићу, ученику II разреда основне школе у Крагујевцу, *по двадесет (20) динара месечно.*

Ружица Ђорђевићевој, ученици I разреда Више Женске Школе у Београду, *по тридесет (30) динара месечно;* и

Вукосави Красојевићевој, ученици III разреда основне школе у Крагујевцу, *по двадесет (20) динара месечно;*

4, да се овим изабратим питомцима одређено издржање рачуна од првога јануара ове године; и

5, да се молбе Стане Красојевићеве и Вукосаве Красојевићеве, које су молиле да им се повиси досадашње издржање из овога фонда, не могу уважити стога што је већ исцрпена сума одређена за издржање питомаца из ове задужбине.

Овим је завршен овај саветски састанак.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НАУКА И НАСТАВА

РАД У ДРУГОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ОД

Ј. МИОДРАГОВИЋА

(НАСТАВАК)

*

Јуче нисам могао да вам покажем у школи колики је квадратни ланац. Зато ћемо сад да га направимо овде. Измерите један ланац! — Сад на овоме крају измерите опет један ланац овако... (показати под правим углом)! — Сад на овом другом крају! — Саставите ова два краја! — Обележите, оградите овај простор боље, кочићима или камењем, те да га боље видите колики је! — Видите ли сада колики је квадратни ланац? — Би ли ко могао да погоди: колико ту има квадратних метара? — Хајде да се уверимо је ли истина!... (Ишпар-тати, како се може, цео тај простор у квадратне метре). Добро. Сад то нек стоји те да знате колики је квадратни ланац... Има ли собе оволике? — Чије је двориште оволико? — Чија је башта оволика?

— Сад још да запамтите: како се зове овај квадратни ланац или оволика површина другојаче. То се зове туђом речи: **ар**. Ко може да запамти? — Шта је то *ар*? — Колики је *ар*? — Јесте ли то добро запамтили? — Ко није запамтио?...

— Сад да измерите овде¹ десет ланаца! — Сад од овога краја измерите овако (под правим углом) десет ланаца! — Измерите и на оном крају исто тако десет ланаца! — Сад саставите ова два краја! — Обележите боље пут куда смо ишли и мерили! — Видите ли, колика је ово просторија! — Знате ли како се ово зове? — То се зове **хектар**. Добро запамтите! Чућете веома често: тај и тај има толико

¹ За ово учитељ мора изабрати повећу равну површину, па било то поље, ливада или њива.

и толико *хектара* земље; и онда да знате колики је тај *хектар*. — Колико ли је у њему ара? — Хајдете да се уверимо. Хајде да избежемо све!... И доиста, не пожалити труда и времена, него допустити, да деца тачно обележе докле дохвата који ар и да јасно прегледају свих сто ара. Ово ће бити и пријатна забава за децу, али ће се она наградити озбиљним и обилним родом.

Даље, у другим шетњама, деца ће се вежбати у процњивању величине појединих поља, њива и ливада и згодније ће премеравати ради увере. А овоме обележеном хектару треба чешће да излазе те да га гледају и боље запамте.

в) Запремине и мере за њих

— Код конца и линије мерила се само *дужина*. Код табле, патоса, улице, пута, њива и ливада, гледа се и дужина и ширина; а то се каже мери се *површина*. А код чаше, стакла, бокала, крчага, бурета, сандука и свега што је *шуље* гледа се колико оно *хвата*, *захвата* или *запрема*. И за то су начињене мере велике и мале. Ево ја сам направио све и хоћу да вам их покажем. Ево, ово је најмања (кубни сантиметар)! Ово је већа (кубни десиметар), а ово је највећа (кубни метар)!¹ Ово се зове *коцка*. Ово је мала *коцка*, ово је већа а ово је највећа *коцка*. Колика је ова најмања? — Ходи, измери је ти, Владо! Колика је! — Измери јој и оне друге стране! — Колике су? — Ходи ти, Властимире, измери ову већу! — Измери јој све стране! — Колико има страна? — Нађи их! — Која је највећа? — Колика је та коцка? — А колика је ова највећа? — Ходи ти, Војине, те се увери!... Колико има страна та највећа коцка? — Покажи их све! — Измери их! —

— За то се ово и зове *коцкасти метар*, а ово мање *коцкасти десиметар*, а ово најмање *коцкасти сантиметар*.² Како се зове ово највеће? — А ово мање? — А ово најмање? — Кажи за све троје, Вукашине! —

— Најзгоднија је за мерење ова средња коцка, и она се другаче зове *литар*. (Написати на табли). Ви сте извесно чули ту реч, али нисте знали *колики је литар*. Ако сад наспемо воде, онда ће то бити један *литар воде*; ако наспемо млека, биће *литар млека*; ако наспемо вина, биће *литар вина*; ако наспемо жита, брашна или зејтина, биће литар жита, литар брашна и литар зејтина. Шта је литар?

¹ Све ове мере ваља направити од хартије, те да деца виде колике су и колико захватају.

² За сад бих избегао реч *кубни* с тога што је и ово деци непознато, па да не би долазило обоје.

Можете ли и ви да га направите? — Ко може, нек направи, па нек донесе сутра...

— Да би се лакше држало у руци, сипало и прало, кад се испрља, литар се обично не гради овако, с ивицама, него овако, савијено, као цезва или цимента, с дршком. (Показати прави литар с дршком). А колико хвата ово? — Ево да се уверимо!...

— Литар је подељен на *десет* делова и они се зову **десилитри**. Ево ово је један десилитар! — Колики је? — (Колико винска чаша). Колико оваквих стаје у литар? — Хајде да видимо! (Сипати водом и уверити се. А ако нема истинских мера од плеха, онда литар од хартије пунити песком, житом или мекињама). Шта имате да запамтите? —

— Још мањи од десилитара су стоти делови или *сангилитри*. То је управо ова мала коцка, најмања, коју смо назвали коцкасти сантиметар. Колико њих стаје у литар? — Јесте. И то би могли да пробамо; али ћемо много да издангубимо...

— Сад могу да се граде *веће* мере од литра: два литра, три, четири, пет литара, итд. Али ви ћете запамтити само ову већу, од *десет литара*. То је ова канта. Она се зове **декалитар**. (Написати). Како се зове ова канта? — Колико она хвата? —

— Има још већа мера од ове, а то је **сто литара** или **хектолитар**. У њу може да стане *десет* оваких каната, по десет литара. То вам нисам направио; али ево донео сам један *сандук* који хвата десет декалитара или сто литара. Други пут ћу вам негде показати и *буре* које хвата сто литара.

г) Тежине и мере за њих

— Донео сам вам овде неколико чаша, једно стакло и један бокал, те да видите, како је свуда забележено тачно колико што хвата и докле ваља сипати. Овако се прегледају све мере, те да се свет не vara.

— Сад ћу да напуним ово стакло житом довде. Ево!... Ходи ти, Вучко, па подигни ово! — Је ли тешко? — А чекај сад! (Изручити жито у бокал а стакло напунити песком). Подигни сад! — Је ли сад онолико тешко колико мало пре? — Подигни стакло а подигни и бокал! — Које је теже? — Зашто је теже стакло, кад је литар ово литар оно? —

— Јесте. Песак је тежи од жита, а олово је још теже. И кад бих ја напунио ово стакло растопљеним оловом, ви бисте га једва подigli. А да се о томе уверите, ево, ја сам замолио једног бакалина да ми да ове драмлије (сачме) те да њима напуним ово стакло. А кад бих га напунио живом, ви не бисте могли ни с места да га помакнете.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.BG

Тако видите, да је жито и брашно лако, а песак и земља је тежа, а www.unio.edu и жива је још тежа.

*

— Чим се мере дужине? — Чим се мери оно што има и дужину и ширину? — А чим се мери колико шупље ствари хватају или запремају? — А ако се те мере напуне житом и песком, је ли једнако тешко? — Шта је још теже? — А шта је најтеже?

*

— **Негде** се опет гледа колико су ствари *тешке*. На пример, кад купујемо трешње, крушке, јабуке, у бакалници шећер, со, пиринач итд. ту се не гледа колико су те ствари дугачке и широке, него колико су **тешке**. Свака ствар има своју **тежину** и ми можемо да *измеримо* колико је која тешка. И ви нисте подједнако тешки, него је неко од вас тежи а неко лакши. А знате ли, чиме се то мери?... Ко је од вас штогод куповао? — Како ти је измерио? —

— Ево ја сам донео да вам покажем и те мере. Ево, ово се зове „кило“ или **килограм**. Боље је **килограм**, јер му је то право име, а „кило“ је *скраћено*. За мање тежине од килограма ево ове су мере: ово је *сто грама* и оваквих треба десет за килограм. Ево да видите!... Ово је (још мање) *десет грама*, а њих би требало за килограм сто. А ово најмање зове се **грам**. Има и од грама *мањих* мера, али то је много мало, ситно, те не могу да вам покажем. Запамтићете дакле само: *грам, десет грама (декаграм), сто грама (хектограм)* и ово „кило“ или **килограм**. Ко је запамтио све ово? —

— За овим има за веће тежине: *десет килограма*. Ево, то је ово!... Има двадесет и педесет, али веће нема, јер не може да се подигне. За ове веће тежине направљена је једна мера, која се зове „кантар“ или **вага**, па не мора ништа да се подиже. Ко је видео „вагу“? — Где си је видео? — Ко је још видео? — — — Први пут кад изиђемо у шетњу, ја ћу вам показати једну вагу...

Други пут доиста извршити ово где то буде zgodно¹ и по могућству измерити свако дете, и свако нек забележи колико је тешко. Ово је zgodна прилика да се сви ученици измере, те да виде колико ће до краја школске године порастати.

д) Вредност и новац

— Колико ствари *вредне*, то не може да се измери ни метром, ни литром, ни килограмом. То се мери **новцем** или *царама*. Свака земља

¹ Учитељ увек ваља да зна шта му је на реду, па зато да сврати у какву бакалницу или трговину и замоли: или да доведе ђаке ту, или да му допусте да однесе вагу у школу.

има свој новац, па и наша има свој новац или своје паре. Неке новце познајете и ви. Које знате? — — —

— Тако сте ви побројали готово све новце или све наше паре. Али их нисте видели *сви*, а треба да их знате *сви*. Зато ћу вам ја изнова показати све, а ви добро да пазите и да запамтите.

— Најглавнији је **динар**; зато ћемо почети од њега. Ко од вас није видео динар? — Ево, да видиш! Прочитај, шта пише на њему? — Погледај с друге стране! — Забележи на некој хартији круг око динара, те да знаш колики је!¹ — Подај и Гаји! — Ко још није видео? — Ко није видео добро? — Ко ће још да види? — — —

— Сад ево *пола динара*! Разгледајте и њега! Шта пише на њему? — Колико њих треба за динар? — Онда колико пара има у динару? — Јесте; у динару је *сто* пара, а *у пола динара је педесет пара*. По томе, људи погрешно зову пола динара „сто пара.“ Није то „сто пара“ него педесет пара. А сто пара је динар.

— И динар и пола динара су од *сребра*. А ситнијих пара нема сребрних него су од *никла*. Од никла имамо: *пет* пара, *десет* пара и *двадесет* пара. Ево, да их видите!... Ово најмање, пет пара, зове се „марјаш,“ али то је турски; српски је најбоље пет пара или петпарац. Но прост свет и овде греши, што ово зове „десет пара.“ Није ово „десет“ него *пет* пара. Ево, да видите, шта пише на њему! — Обележите и њега на хартији! — Ево ово је *десет* пара или десетпарац, а људи и ово погрешно зову двадесет пара. Ево, видите шта пише!... А ово је *двадесет* пара или *грош*. Разгледајте га и обележите и њега! — Колико ових „марјаша“ треба за десет пара? — А за двадесет пара? — А колико ових десетпараца треба за грош? — Колико гроша за пола динара? — А колико гроша за динар? — А колико треба ових десетпараца за динар? — А марјаша или петпараца? — По томе, кад ко хоће да промени динар, шта може да добије? — А шта може да добије за пола динара? —

— Ево сад да вам покажем *всје* паре од динара. Ево, ово је *два* динара, а ово је *пет* динара. Већих нема, јер би биле тешке. Највећа је ова од пет динара. Разгледајте их и обележите! Колико се гроша добије за овај дводинарац? — А колико десетпараца? — А марјаша? — А колико се гроша добије за петодинарац? — Колико десетпараца? — А марјаша или петпараца? —

¹ Не би требало пропустити, особито по селима, где деца ређе виђају све врсте пара, да на једном табаку или у каквој књижици избележе све врсте новца не само овако, у кругу, него и да писалком израде *отиске* од њих и то с обе стране. Ово деца могу учинити и у слободно време. А баш да откину и од школског времена не би марило ништа, јер би ово више донело користи но безброј „задатака“ у невреме.

— Место већих новаца сребрних изливен је *златан* новац, који је много мањи. Ево, ја сам и њих донео, те да их видите. Има их три. Ево, ово је најмањи. Разгледајте га и видите шта пише!... Начините отисак и од њега!... Ево овога већег! Разгледајте и њега, видите шта пише и направите отисак и од њега!... Ево овога највећег! Он се зове *златник*; а ово је *златица*, а ово најмање је мала златица од пет динара. Колико се динара добије за златник? — А колико за златицу? — Колико златица треба за златник? — А колико ових малих златица? —

— И златног новца кад би било много, било би тешко за ношење. Тешко би било и за обичне људе да носе пуне кесе, а за трговце, који носе по читаве торбе или зобнице, још теже. Замислите како би понео човек пун сандук или велику врећу (џак) златника, кад је злато тешко као олово!...

— Зато су људи измислили *новац од хартије*. То су „банке“ или банкноте. Њих има од *десет* и од *сто* динара. Хартија сама не би вредела ништа. Али држава је наредила, да се издаду оваке хартије и да оне вреде толико, па свака мора да их прими, јер држава сваком даје за њих злато и сребро, само ако хоће. А кад су људи видели, да им је и zgodније да метну у џеп по неколико хиљада па да ништа не осећају, него да вуку читаве торбе и зобнице златног и сребрног новца и да цепају џепове, онда су они ово једва дочекали. У Народној Банци у Београду лежи у подрумима толико блага, толико златнога и сребрног новца, колико је год наштампано ових новчаница или „банака“ од хартије; и, когод хоће може да иде да промени. За ову малу дају десет динара, у сребру, а за ову велику даду пет златника, или сто динара у злату.¹

ђ) Време и мере за њега

— У колико сати дошли јутрос у школу? — Колико је сати сад? — Колико ће да буде у подне? — У колико издазите? — У колико вечерате? — А у колико лежете? — Кад ће да буде по ноћи? — Колико је сати кад је пола дана или подне? —

— Као што видите, од подне до по ноћи има дванаест сати и од поноћи до подне опет је дванаест сати. Онда је од подне до подне *двадесет и четири* сата. То се каже: *дан и ноћ имају двадесет и четири сата*. У *дану* има *дванаест часова* или сати, и у *ноћи* има *дванаест*. Шест је часова пре подне а шест после подне, то је дванаест; и шест је часова до по ноћи и шест од пола ноћи, то је опет дванаест. Хајде то да нацртамо овако: (Види слику на 159 стр.).

¹ Ако учитељ, према својој познатој богаћтини, не може да има своју „стотинарку“, он нек је позајми ма од кога, само нек не пропусти да је покаже деци као год и златице.

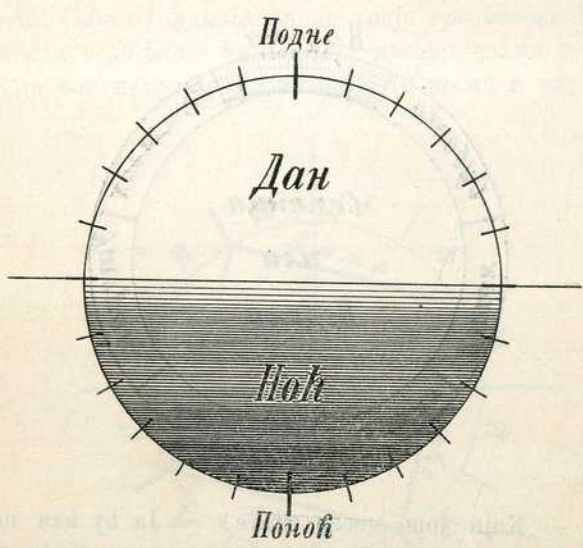

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

За ово време сунце обиђе око земље¹: изгреје, пређе преко неба, зађе и опет сутра дан изгреје. Зато се то управо и зове *даном*, и ако је од тога пола дан а пола ноћ. Дан се управо зове време од

подне до подне, или од јутра до јутра, или од мрака до мрака, или од по ноћи до по ноћи. Сваки дан вуче са собом и ноћ.

*

— Који је дан данас? — Који је био јуче? — Који ће бити сутра? — Који ће бити прекосутра? — А после тога? — А после тога? — А после? — А за тим? — — — Ко зна све дане редом? — Хајде, да их забележите на табли!... Прочитај их, Глишо! — А после њих шта долази? („Опет Недеља, Понедељак, Уторак... итд.“). То ћемо најлесше да забележимо овако. Направите опет један круг! — Направите у њему један мањи и изделите га овако:

(Види слику на страни 160.)

— Ових се седам дана зову *седмица* или *недеља* дана. Можете ли да запамтите све дане по реду?... Зна ли ко од вас, колико недеља има у целој години? —

Извадите таблице па да направите свих педесет и две недеље

овако: ○○○○○○ или овако: ●●●●●

¹ За сад се ваља задовољити овим објашњењем, како деца *виде*. Доцније ће им се објаснити, да је ово *привидно*, да се нама овако чини, а да се у истини окреће земља око себе или своје осовине (за дан и ноћ) и око сунца (за годину дана).

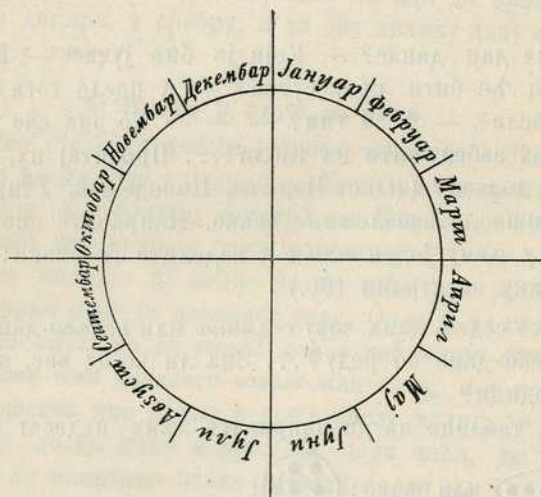
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

*

— Ко зна, колико месеца има у години? — Како се зове овај садањи? — А како се звао онај пре њега? — А који ће да дође

после овога? — Који још месец знате? — Ја ћу вам показати све по реду и ви треба да их запамтите, јер то сваки човек треба да зна. Ево, пазите. Нацртаћу вам опет, овако, један круг, па ћу га поделити на дванаест делова, овако:

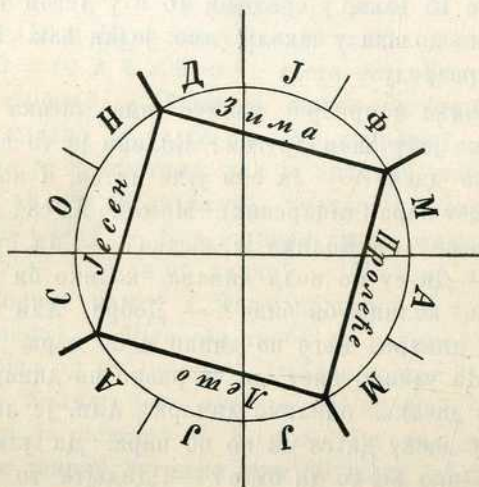
(Најпре на четири дела, па после сваки део опет на три дела).

*

— У години се разликују четири времена: **пролеће, лето, јесен** и **зима**. Које је време сад? — Које је било пре зиме? — А кад ће

бити лето? — По чему ћете да запамтите зиму? — А по чему сте запамтили лето? — По чему још? — А по чему се може запамтити јесен? — Сад ми поређајте све, по чему се може запамтити пролеће? — Знате ли, колико траје *једно* годишње доба или време? —

— Јесте. Свако годишње време траје *три месеца*. А да бисте ово боље запамтили и да бисте знали који месеци долазе у које доба, ево ја ћу и то да вам нацртам овако, па ћете после и ви.

* * *

Овако су се ученици у главном упознали са свима *мерама*, којима се служимо у животу и које ће долазити у разним задацима. Само се не сме узети да је довољно, да ученици ове мере виде један једини пут. Ово су нове преставе, које се добро морају утврдити у души децјој. С тога се свака нова мера мора понављати дотле докле и најслабији ученици добро не запамте. На нову управо и ваља прелазити тек онда, кад се пређена добро утврди. И што год више ученици суделују у прављењу ових мера од хартије, канапа итд. и у мерењу њима, то ће их боље запамтити и више ће се заинтересовати за њих.

После овога може се с мирном савешћу прећи на решавање појединих *задатака из живота*, под погодбом, да се *никад не пређе круг децјег искуства и моћ децјег мишљења*.

2. Израчунавање задатака

Ово је управо *мишљење* с рачунским преставима и појмовима. И ако су ове преставе и ови појмови чисти, јасни, непомућени, онда ће и рад с њима или рачунање бити и лако и забавно. Не ваља само

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBELGRADE.BG

прелазити круг деџега познавања и измишљати којекакве неприродне, тешке и заплетене задатке.¹

*

— У нашој школи има сад с ове стране 24 ђака а с ове друге 25. Колико је на обе стране? — А кад дођу Никола и Ненад, колико је онда? — У I разреду је с десне стране 27 а с леве 28. Колико је то свега? — Али тројица су болесна и не долазе. Кад и они дођу, колико ће да буде? — У II разреду клупе не стоје у два него у три реда. У десном је 15 ђака, у средњем 16 а у левом 17. Колико је то свега? — Тамо не долази у школу само један ђак. Колико је онда свега ђака у III разреду? —

— Јанко, изиђи и преброј колико има дасака у поду у овом реду! — А колико је у овом другом? Колико је то свега? — Знате ли, по што су ове даске? — Ја сам јуче питао, и код нас су оваке по динар и шездесет пара (динарских).² Можемо ли сад да знамо колико је дано за све даске? — Колико је дасака? — Да су по динар, колико би било? — Да су по пола динара, колико би било? — А да су по два динара, колико би било? — Добро. Али оне нису ни по динар ни по два динара, него по динар и 60 пара. Како ћемо сад да дознамо? — Да узмемо опет, да су равно по динар, колико би то било? — Колико дасака, онолико динара. Али, је ли то доста? — Још има за сваку даску да се да по 60 пара. Да узмемо најпре по пола динара. Колико ће то да буде? — Додајте то ономе малопређашњем по динар! — Шта још имамо да израчунамо? — Колико ће да буде десетпараца? („Колико и дасака“). Колико десетпараца иде у динар? — Колико ће се онда динара добити за оволико десетпараца? — И колико смо нашли пре? — Колико је то свега? — Колико је дакле плаћено за даске? —

— Колико има прозора на нашој учионици? — Колико је на учионици I разреда? — Колико је на учионици III разреда? — А колико на учионици IV разреда? — Колико је на свима учиони-

¹ У једној је школи учитељ задао на испиту један толики задатак да му није било доста ни пола часа за разрешење. Деца су се ређала и настављала докле се најпосле и нама не досади, те ја као ревизор прекинем даљи рад. Ту су и бројеви били вештачки (да не изиђу разломци) и цене произвољне и невероватне и све, све, просто намештено. После испита један ми одборник рече: „Господине, тај су исти задатак деца радила и преко године и главу им је пробио. Мој се син мучио око њега недељу дана. И ми смо му помагали код куће. Па га опет не знају како ваља! Али сте томе криви ви... Ту су подељене биле улоге, ко ће шта да рачуна, да би сваки свој део израчунао као воду; али сте им ви покварили све, што сте прозивали преко реда!...“

² Ово „динарских“ поменути само у почетку и казати, да других пара и нема и више и не говорити; а сузбијати кад деца стану говорити по „чаринскоме.“

пана? — Има ли још који? — Колико има на канцеларији? — Колико је свега, на целој згради? — Колико је само на нашој учионици? — Како се зове ово једно, што се отвара? — Колико крила има на овом прозору? — А на овоме? — Колико је то свега? — А на овом трећем? — Колико је сад? — А на четвртном? — Колико је свега? — Како ћемо да нађемо, колико има окана или стакала? — Колико је стакала на једном прозору? — Колико на другом? — На трећем? — На четвртном? — Свуда по 12. На колико места по дванаест? — Колико ће то да буде? — Како си нашао? — Како може другојаче? (12 и $12 = 24$; 24 и $12 = 36$; 36 и $12 = 48$; и: 4 пута $12 = 4 \times 10 = 40$ и $4 \times 2 = 8$; свега 48). Колико стакала има на учионици I разреда? — Боривоје, кад си ономад разбио онај прозор, колико си платио да ти га стаклар направи? — Добро. Хајде сад да кажемо, да је и општина, кад је градила школу, платила по 4 гроша. Бисмо ли могли да знамо, колико је платила за све ове прозоре? — Како ћемо? — Кад би било свако стакло по динар, колико би то било? — А је ли по динар? — По томе, хоће ли да изиђе 48 динара? — Колико мање? („Мање по грош, а то је 48 гроша“). Колико је то динара? — Шта сад треба да радимо? („Да одбијемо 9 динара и 4 гроша од 48 динара“). Одбите најпре 8 динара. Колико ће да остане? — Колико још има да се одбије? — Одвади и тај динар? — Колико је остало? — Колико још има да се одбије? — Кад од 39 динара узмемо 3 гроша или 60 пара, колико остане? — Колико је дакле дано за све прозоре? — Колико ту има „банака“ — десетица? — Колико златица? — Колико наполеона? — Ако је толико исто дано и за прозоре у I разреду, колико је онда дано за оба разреда? —

— Ја сам избројао данас цигле у нашем ходнику пред школом. Набројао сам дванаест редова, а кад сам после бројао цигле у редовима нашао сам, да у сваком реду има осам и по цигала. Можемо ли сад да знамо колико је цигала у свих дванаест редова? — Како ћемо да изнађемо? — Хајде сваки нек израчунава за себе, па ћете ми после казати како је ко радио!... Ко израчуна нек дигне руку! — Кажи ти, Миливоје! — Ко је израчунао другојаче? — Је ли ко изнашао још другојаче? — — —

И тако даље. Докле се год ученици буду јављали да су израчунали на други начин, учитељ ће им допустити да казују. Ради слабијих ученика може се помагати и пртама на табли, које би казивале како су цигле поређане, а најпосле, ради памћења свих, могу и цртати.¹

¹ При овоме најлакше је најпре повући једну линију и поделити је на осам делова и додати још половину једног дела. Сад повући другу линију за половину

WWW.UNILIB.RS — За сваку ову нашу клупу плаћено је по две златице или банке и још по четири динара. Колико је општина платила за све клупе? — Колико је клупа? — Да је општина дала за сваку само по једну златицу, колико би то било? — А по две златице? — Још има по четири динара за сваку клупу. Колико то чини? — Колико се златица може добити за толико динара? — Колико би онда било златица или банака свега? — Ако је толико исто дала и општина и за клупе у I, у III и у IV разреду, онда колико је општина потрошила само за клупе, за сва четири разреда? — Видите, колико је она дала само за клупе. Зато треба добро да их *чувате*, да остану и другој деци после вас, кад ви свршите други разред. А ја ћу добро пазити ко ће боље да чува!...

— Миловане, изиђи овамо! — Погледај, шта имаш на себи, што ти је отац купио или мајка санила. Хајде да израчунамо, шта то све стаје. Колико је дато за твоју обућу (ципеле или опанке)? — А колико за хаљине? — Колико је то свега? — Шта је још куповно? — — Колико је дано за то? — Колико вреде кошуља и гаће и чарале? — Колико је то свега? — Колико је дано за књиге твоје и торбу (у вршима)? — Колики је сав трошак око тебе? — А јесу ли ти доста једне ципеле за годину? — А једне хаљине? — А једна капа? — А једна кошуља и једне гаће? — Би ли могао да израчунаш, колико ће отац да потроши за тебе за *годину* дана? — Јесте. И то је само за *једну*, и то кад си здрав. А камо још за храну и за друго које шта? — А колико ли су се мучили и трошили за тебе кад си био мали, од рођења па до сад! Је ли ти когод учинио толико добра колико отац твој и мајка твоја? — Онда ко је твој највећи добротвор? — А чим ћеш ти њима то да вратиш? — Запамтите добро, да деца никад не могу вратити родитељима све добро које су им они учинили; него могу бити добра и послушна, и то је највећа хвала и награда родитељима...

— Добросаве, колико ти је година? — Кад си се родио? — Онда ти је до тога дана равно осам година. Колико ти је тада било месеца? — Како си нашао? — А колико има од то доба? — Хајде сваки за себе да израчуна колико има месеца, најпре до овогодишњег рођендана па после оно више и колико свега? — Ко је израчунао? — Де кажи! — Ко још? — Кажи и ти! — — — И тако даље. (Овде

првог дела далеко од прве, и на њој избележити делове исто тако. То је *први ред* цигала. Сад повући трећу линију исто толико дугачку и исто толико далеко од друге, па обележити делове и на њој и саставити их с пређашњом линијом. То ће бити други ред цигала. Тако напратити и трећи ред, и четврти, и пети итд. На овај начин ученици ће у минијатури *видети* како стоје цигле у ходнику. Сад поново могу рачунати очигледно и уверити се јесу ли добро израчунали.

ће код старијих од осам и по година прећи стотину. Ништа то не мари, само ако они израчунају и оно преко сто).

— Једно дете има годину и по. Је ли то велико дете? — Колико томе детету има месеца? — Како си израчунао? — Колико је месеца у години? — А у пола године? — Колико то чини свега? — А колико му је недеља? (Ако пре није казано, згодно је сад да се каже, да у години има 52 недеље. Онда ће у пола године бити пола од 52, а то је 26).

— Кад сам вам пре показивао новце, нисам вам показао један златан новац, који није наш, али се пре нашег златника и златице давао и примао у нашој земљи те се народ навикнуо на њега, па га и данас прима, чува и говори. То је ова пара. (Показати је. Деца ће видети, да је туђ лик и да су туђа слова на њему). Зна ли ко како се зове овај новац? — Јесте; то је **дукат**, и он је мало већи од златице. — Зна ли ко, колико вреди? — Онда ко има два дуката, колико може да добије динара? — Колико се динара добије за три дуката? — А за четири? — Колико за пет? — Колико за шест? — За седам? — За осам? — Неко има 50 динара, па хоће да их промени у злато. Шта може да добије? — Колико златица? — Колико златника? — А колико дуката? — Како си нашао? („Тражио сам колико пута по дванаест или колико дванаестица има у 50; и нашао сам, да их има четири. Онда ће бити четири дуката, и још два динара претиче“). Хајде да ово радимо на таблицама. Извадите таблице! — Направите дванаест котуркова (кружића)! — Нек је то дванаест динара, за један дукат. Сад, у другом реду, направите опет дванаест котуркова! — Нек су и то динари. За колико дуката имате динара? — Направите у трећем реду још за један дукат! — Колико је сад динара? — Колико дуката? — Начините још за дукат! — Колико је сад дуката, а колико динара? — И тако даље до сто.

— Кад људи немају метар, а хоће да знају макар од прилике само колико има од једног места до другог, онда мере и овако — *корацима*. Тако можемо и ми. Али онда ваља да знамо колики је корак. Они су измерили свој корак и нашли су, да три корака — овако — чине два метра. Онда тридесет корака чине двадесет метара. Колико корака треба за четири метра? — А за шест метара? — За осам? — За десет? — — — Хајдете то да пр вимо на таблицама. Извадите таблице! — Повуците једну цртицу, овако! — То нек је један корак! Повуците сад другу! — То је други корак. Повуците трећу! — То је трећи корак. Колико ту има метара? — Направите сад с ове стране две црте! — То да буду два метра. Сад направите три и три корака, а овамо два и два метра! Сад три и три (трипут по три) корака, а овамо трипут по два метра..... И тако

видите: *колико тројака корака толико двојака метара*. Сад кад нас питају за двадесет корака, ми ћемо да нађемо колико ту има *тројака*. У 15 је пет тројака, а од 15 до 20 још једна, и једна двојка. Дакле има шест тројака. Онда је шест двојака метара. А то је 12 метара. Али и у она два корака има један метар и мало више. То је свега метара тринаест и мало више. Ако је тридесет кораке, онда је то десет тројака корака, а биће десет двојака или двадесет метара. Ако је шездесет корачаји, онда је то двадесет тројака — биће дакле двадесет двојака, а то је 40 метара. И тако даље. Но то је за вас доста тешко. Али се ви нећете ни служити њиховим корацама него својим, а вашим корацама је лакше. Ваша два корака чине метар. — А четири корака? — А шест? — А осам? — А десет? — А двадесет? — А ако набројим четрдесет корака, колико је то метара? — Чегга има више? — Колико пута више? — А чегга мање? — Колико пута мање? — У педесет метара колико има ваших корака? — А у педесет ваших корачаји колико има метара? — Тако ћемо ми мерити у пољу, кад не морамо да знамо сасвим тачно него само од прилике колико има од једне белеге до друге, на пример, кад меримо пут, или кад погађамо колико има до неког дрвета или до неке куће. Огњане, изиђи ти и измери твојим корацама колико је дугачка наша школа... Није добро тако. Не смеш да се шириш толико, него овако, као кад идеш... Колико је? — А колико метара? — Павле, измери ти ширину! — Колико износи? — А колико је то метара? —

— Једна жена са села донела у град или варош котарицу јаја, па погодила е једним човеком по пет за грош. Кад су отишли кући његовој и избројали, нашли су равно шездесет јаја. Колико ваља да јој плати?... Кад је пет за грош, онда колико дође за два гроша? — А за три гроша? — За четири? — За пет? — За шест? — За тридесет јаја дакле колико треба да плати? — И још за тридесет? — Колико свега? — Или овако. Да рачунамо колико она треба да прими. За пет јаја прими грош, за десет јаја два гроша, за петнаест три гроша, за двадесет четири за других двадесет опет четири гроша и за трећих двадесет четири, свега трипут по четири јесу дванаест гроша. А да су погодили по шест за грош, како би онда било?... Онда бисмо тражили колико има *шестница*, на би било толико гроша. У 60 има десет шестница, и зато би било десет гроша. А да су погодили по седам за грош, колико би онда имала да прими?... Онда бисмо дакле тражили колико има *седмица*. У 70 има десет седмица; а у 60 је две мање, дакле осам. Осам седмица чини: две седмице = 14, четири седмице = 28, а осам седмица = 56. За 56 јаја дакле добида би осам гроша. А за она четири даће јој још 10 или 15 пара, или би их вратила кући. Извадите таблице! — Нацртајте 60 јаја! — Сад заграђујте све по пет и бројте колико је гроша! — Избришите

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

— Направите опет 60 јаја, све у реду! — Заграђујте сад све по 6 и бројте колико ће пута да изиђе! — — —

— Неки сељак доведе на колима у чаршију три котарице трешања и погоди с једним човеком да му их да све по 15 пара килограм. Кад су измерили, нашли су: у првој котарици 15, у другој 20, а у трећој 30 килограма или „кила“. Можемо ли сад да нађемо, колико овај треба да му плати и колико онај треба да добије? — Хајде да рачунамо. По што су погодили? — А колико је килограма било? — Да су погодили по десет пара, било би 65 десетака, а то је 6 и по динара. Али они су погодили по 15 пара, дакле има још 65 петпараца, а то је: десет петпараца = пола динара а шездесет петпараца = шест пута по пола динара, а то је три динара. Шест и по и три динара чине 9 и по динара. Добиће дакле за ове трешње сељак 9 и по динара и 5 марјаша, или: 9 и по динара, један грош и пет пара, или: 9 динара и 75 пара.

— Једна жена дође у дућан да купи платна за кошуље деци и себи. Трговац јој изнесе лепо платно по три и по гроша метар. Онда она виде лепо лице за хаљину и запита трговца по што је? Трговац каже, да је то ново, и јевтино, и лепо, и трајно, и да ће погрешити ако не узме, јер од тога нема више а стаје само један динар и четири гроша метар. А требаће вам само 7--8 метара. Жена пристане да узме и рече, да јој измери 15 метара платна и 8 метара лица за хаљину. Трговац јој измери и завије па стане да израчунава колико има да прими. Но и жена треба да зна колико ће да му плати, јер може да је превари. А и деца по школама ваља да се уче да израчунавају, те кад порасту да знају. Хоћете ли и ви да се учите? Хоћете ли да пробамо?... Хајдете. Но најпре морате добро да запамтите погодбу, пошто је узела и колико је узела? Зато, најпре да видим јесте ли запамтили за платно: колико је платна узела и по што? — Сад ми кажите: колико је узела лица за хаљину и по што? — Хајде сад да израчунавамо редом. Најпре за платно. Колико ће да плати за 15 метара по 3 гроша? — Колико износи за 10 метара по три гроша? — А за 5 метара по три гроша? — Свега је дакле 45 гроша. Толико би било да је по три гроша. Но има још по пола гроша или по један десетак. 15 метара по један десетак то је 15 десетака; а то је 7 и по гроша или 1 и по динар. Пре смо нашли 45 гроша, и овде сад 15 гроша, то је свега 60 гроша. А то је 12 динара.¹ Свега би за платно само имала да плати равно 12 динара. Но она је узела и лице за хаљину, и то: 8 метара по динар и четири гроша или по динар и 80 пара. Др је по динар, равно, онда би платила 8 динара. Али има још по четири гроша. То ће изнети 8 пута по 4 гроша = (4 пута по

¹ Ово се може и прибележити на табл.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.bg

— 16. и још 4 пута по 4 = 16; 16 и 16 јесу) 32 гроша, а то је 6 динара и 2 гроша. Ових 6 дин. и 2 гр. и 8 дин. = 14 динара и 2 гроша. Или, можемо овако. Место на грошеве, можемо, и лакше нам је, на десетаке. У 4 гроша има 80 пара или 8 десетака. За 8 метара по динар биће 8 динара, и за осам метара по 8 десетака биће 64 десетака; а то је 6 динара и претиче 4 десетака или 40 пара. То је свега 14 динара и 40 пара. Толико има да плати за лице што га је изабрала за своју хаљину. Колико беше за платно? — Колико за лице? — Колико за обоје? — Е, добро. Тако је. Она му да сада 3 „банке“ или десетице, па да јој врати „кусур“ или вишак. Колико ваља да јој врати? — Колико је његово? — Е, добро. Све одатле, од 26 динара и 40 пара, па до 30 њено је. Он ће најпре да јој врати 60 пара, те да буде 27 динара. Колико још има да јој да? — Тако је. И сад смо готови. Колико беше за платно? — Колико за лице? — Колико свега? — Ко би био јунак да израчуна све ово сам још једанпут од почетка до краја? — — —

— Један отац хоће да путује са својом женом и децом у другу једну варош, у коју се иде железницом (или лађом). За одрасле плаћа се по 7 динара и 20 пара, а за млађе од десет година у пола цене. Он, жена му и најстарије дете морају да плате целу билету; а има још четири детета испод десет година. Колико ваља да плати за одлазак? — Да израчунамо најпре за њих троје. Кад би било по 7 динара равно, онда би било три пута по 7 = 21 динар. Али има још по грош, те износи за одрасле 21 динар и три гроша или 60 пара. Кад је за децу у пола цене, онда се за једно плаћа 3 динара и 60 пара. Онда ће се за четворо платити: 4 пута по 3 динара = 12 динара, и 4 пута по 6 десетака чини 24 десетака или 2 динара и 40 пара. Дакле, свега 14 динара и 40 пара. Колико за одрасле? — Колико за децу? — Колико свега? — Кад оду, они морају и да се врате. И за повратак отац мора да плати исто толико. Колико онда мора да спреми само за пут? — Колико је то „банака“¹ или златица? — Колико је то златника? — — —

* * *

Немогућно је овде поређати све примере, који се могу и које треба прећи овом приликом. Али нам то није ни главно. Главно је било да изнесемо само: какве задатке ваља давати и како их ваља обрађивати, а то се види и из оволико примера.

¹ Овај израз ваљало би помињати и у школи, барем у почетку, једно с тога што се употребљава у животу, а друго и још више с тога, што се на више места почео употребљавати погрешно у другом падежу множине „банки“, место банака, па да се то исправи.

Последњи примери мало су, изгледа, подаљи од децјег живота, али су ипак доста блиски њихову искуству и лаки, да их могу разумети и савладати под добрим упутом наставничким. А, најпосле, нити је могућно ограничити се строго само на живот децји. То би била крајност. Све дакле што су деца видела или што могу видети, о чему имају или могу имати искуства, може бити и предмет њихова рачунања, с обзиром на моћи њихове и круг бројева одређен за овај разред.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

О ПРИМЕРУ КАО ВАСПИТНОМ ЕЛЕМЕНТУ

И ако овај састанак, на који смо се искупили, има име и карактер литерарни, ипак никад нисмо марили, да том приликом развијамо академске говоре, који би били пуни деликатних фраза и живих уображења.

Парадирати духовитошћу, макако да је то лепа ствар, нама изгледа, у овој прилици, недостојна породице и наставничке озбиљности.

И ако ћемо вас, може бити, заморити својим говором, ма да то не желимо, сматрамо за дужност да говоримо о овој ствари, која је тако озбиљна у васпитном погледу. Увек смо се радије бавили озбиљним и практичним питањима, јер смо мислили, да су она куд и камо кориснија од других, и да су само она у стању да изведу човека из забуне. Охрабрен вашом познатом наклоношћу ка свему што је озбиљно, усуђујем се овога пута, да вам говорим о једном најважнијем и најделикатнијем васпитном елементу, о примеру: о примеру, том моћном покретачу, којим се може свет покренути, а чији је уплив нарочито неодољив према децјој, упечатљивој и подражавалачкој природи.

Ну, пример, као васпитни елемент, јавља се у два вида: као нешто потребно, што треба примити и као нешто обавезно, што треба дати.

Следствено ту имају учешћа они, који васпитавају и они, који се васпитавају, то ће рећи учешће родитеља и наставника на првом месту, и учешће ученика на другом. Бојим се да, претресајући у исти мах и једно и друго питање, не злоупотребим ваше стрпљење и не премашим границе, које сам себи поставио. Ограничићу се, уосталом, да говорим о првом питању. Данас ћу, дакле, да говорим само о оном учешћу добрих примера, који треба да владају на домаћем огњишту и у души наставника.

Једна од првих родитељских брига, без сумње је, да се увере: да ли су њихова деца у школи потпуно обезбеђена од сваког шкод-

Живог утицаја и хоће ли се, у школи, обраћати довољно пажње на морални развитак њихове деце? Родитељи с највећим страхом расписују о владању наставника, њиховом мишљењу, карактеру и о томе какав ће они утисак, у опште, произвести код њихове деце; најзад, питају се, да ли су наставници достојни, да буду живи пример овим нежним душама, које су им поверене, да их руководе? С друге стране опет, једна од главних наставничких брига је, кад им се дете повери, да се увере, да ли су ове нежне душе на домаћем огњишту добиле најпотребније васпитање за будући живот, и ако знају за нежну побожност матера и озбиљне навике оцева и других чланова породице?

Ну, ове две главне бригае не треба никог да изненађују и вређају. Оне су паметне, уљудне и на свом месту. Да су оне потпуно паметне, доказ је и то, што се дубок утицај на дете врши с обадве стране.

Родитељи или наставници могу више да утичу на свест своје деце својим примером но речима. Ма како била настава вешто подешена и речита, остала би без успеха, ако не би била потврђена примером.

Зар није чувени Хорације написао ове речи, које су постале пословицом: *Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi*? (Ако хоћеш да плачем, треба ти прво да почнеш плакати). Дакле! дете исто тако вели своме наставнику и своме оцу: Ако желите да будем добар, тачан, отворен и вредан, будите прво ви такви.

Потпуно је истина, да је погрешна дечја претпоставка, да она воде надзор над двоструко светим ауторитетом; истина је, да рђав пример, ма с највишег места потицао, неће порушити и ослабити важност закону; најзад је истина, да ће онима, који се правдају да су зло учинили под неким изговором, узвишени судија одговорити овим тако познатим речима: „Чините оно, чему се учите, а не оно што се ради“.

Ми знамо све то и не пропуштамо прилике, да уливамо у душу својих ученика само оно што је добро, јер је то наша дужност; али ми знамо исто тако, да бисмо произвели савесност, треба у првом реду, да смо ми такви. Ну, ако се савесност изражава речју, она се нарочито доказује делима. Најубедљивије и најопштије је средство за то, без сваког порицања, дело; то је некако најприлагодније средство за дечју природу.

По својој ограниченј и слабој интелигенцији, ученик не осећа правичност и значај наших поступака, али он брзо разуме и лако схвати мисао и искреност наших дела. Реч може да превари, његов нагон то му наговести; мора човек бити умешан и лукав ако хоће да избегне непријатност приликом говора; али његова савест даје му јемства да понашање ретко вара. Често се, заиста, каже, што се не мисли; а радимо готово увек што волимо или бар што ценимо. Доказ

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

за ово је лаж, која је превара у речима, и тако је честа, да се каткад њом забављамо, међутим притворство, које је превара у делима, тако је ретко, да је и само име његово одвратно.

Уосталом реч мало кошта, по њој се цени онај који ју је изговорио, она чак може изгледати наметнута положајем; дело, што се тиче добра, на против, кошта много; то је тешка победа, каткада жртва, те тим самим оно је највиши израз савести.

Ето откуда долази тако честа оскудица морала поред толиких писаца и говорника. Са свих страна чујемо јадиковање: како је данас наступила анархија у идејама, како су карактери ниско пали и како нема савесности. Па да ли је то због тога што нам недостају речи? Нисмо ли, напротив, поплављени и zasiћени њима? Новине, књиге и школе намножиле су се и ревносно се такмиче, да што више користе. Ја се, дакле, питам: не би ли ствар пошла боље, кад би било мање речи, а мало више примера? Исто се тако може рећи и за васпитање: нису најбоље установе и породице оне, где се највише учи, већ оне где се најбоље ради.

Код човека уопште, а код деце нарочито, постоји подражавалачки нагон, који се ојажа у свима њиховим поступцима; и ма да му је корен дубоко, биће може бити могућно, да га покажемо. Нека ми буде за тренутак допуштено да утврдим, да је тај нагон, радије бих рекао та потреба, исто толико неопходна колико и стварна. Не само да се дете изједначи с делима, осећањима и навикама оних с којима се дружи, већ оно подражава мало по мало и најчешће несвесно њихово држање, њихов глас, њихове покрете, чак њихово подсмехање и гримасе на лицу, све у границама свога доба и своје природе.

Ова асимилациона моћ, коју називамо подражавалачки нагон код појединца, постаје код множине као закон хармоније и равнотеже, који чини да душе теже да природно дођу до сагласности. Отуда долази она сличност у способностима, што је називамо националним карактером, отуда сличност у изговору, што је називамо акцентом, отуда сличност у оделу и правилима, што је називамо модом.

Испитајте темељно ону урођену склоност с погледом на сличност, тај несавладљив укус сличности, који руководи дете и човека на толико начина и са толико апсолутне моћи и тек онда ћете моћи појмити потпуну истину оне старе пословице: „С ким си, онаки си“.

Колика је моћ примера, колико он дубоко продире и како потајно осваја, најбоље се види код деце, која немају свога ја, већ прилагођавају се свему што им од другог долази.

Погледајте, како се дете, у први мах, развија само подражавањем. Своје прве речи, своје прве кораке оно подражава својој матери или својој дојкињи; пријатан израз, нежност и љупкост оно добија понављајући њихову милошту и осмејке; утисак о Богу оно добија подижући

WWW.UNIBELRS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

као и мати своје очи к небу, склапајући као и она своје руке ради молитве. Доцније оно научи да чита понављајући слоге, да пева понављајући скалу, да пише, црта и слика прегледајући какав образац. Подражавање је детету морална храна; оно му је исто онако потребно, као што му је потребно живети.

Према томе цените, да ли детету може измаћи каква наша врлина или порок: оно вреба њихове најмање појаве, оно хвата њихове најнеприметније нијансе.

Породица и школа, то вам је слика, која свагда стоји пред дететом, а коју оно копира у себи више или мање верно. Родитељи и наставници не могу измаћи оној узвишеној и деликатној одговорности, да су жив закон деци, да су они образац овим будућим људима и као неко мерило њихове будућности.

Прва и најочигледнија је дакле наша дужност, да уздигнемо озбиљно нашу моралну вредност на висину овог озбиљног положаја; јер треба знати добро, да је свако притворство у овом погледу немогућно. Узалуд ћемо позивати у помоћ сву могућну педагогију; ако је земљиште сиромашно или покварено, наш утицај биће ништаван и кобан.

Што се тиче васпитања, није само довољно посредовање, већ оно треба да буде и истинито.

Прост свет о некоме мисли да је велик човек само зато, што није имао прилике да проникне у његова најинтимнија осећања и навике; отуд она шаљива изрека: да у очима свога собњег слуге нема велика човека. Као што господар није у стању да очара свог собњег слугу, тако исто и ми не можемо ничим да очарамо наше ученике. Зар нису они у стању да проникну у наша најинтимнија осећања и навике? Зар, живећи од јутра до мрака са својим родитељима и наставницима, они немају прилике да подигну вео и да завире у њихову унутрашњост?

Узмите најумешнијег професора; ако му је на дну душе скривена клица скептицизма, ви ћете је видети како се показује у речима и навикама његових ученика. Ма како да је он обазрив, та ће његова клица избити на видик и пренети се на његову околину. Његов поглед, покрет, осмејак, чак његово ћутање то ће изражавати у недостатку речи, и, не нападајући на веру, он ће, тако рећи, узносити безбожност.

Али, да бих вас још боље убедио о овој таштини спољашњости, што се тиче васпитања, пружићу вам о томе још дубљи разлог.

Шта је васпитање, ако га посматрамо с гледишта оних, који васпитавају? То је пренашање моралног живота, то је право очинство. Ну, зар није битни закон живота, да се он само преноси до извесних погодаба једнакости или бар сличности? У физичком свету, биљка и животиња само се множе од својих врста, а с погледом на њихов

живот, оне показују свој састав, своје потребе и своје способности. Ми верујемо, да се, осим изузетка, морални живот преноси до истих погодаба сличности. Да би се морални живот пренео на друге, родитељи и наставници треба да га сами имају у себи; јер чега немамо, вели пословица, не можемо ни дати. Шта више, потребно је, да га имају у свој својој потпуности, без икаквих слабости и мрља, јер ако би тога било, они би предали детету само покварен и непотпун морални живот.

Цео свет зна да постоји снажна крв и наследне болести, које нам долазе рођењем; исто тако постоји морална сила или покварене клице, које нам долазе васпитањем. Једном речју, моралан живот преноси се под истим погодбама под којима и постоји, слаб или јак према немарном или марљивом васпитању; отуда пословица: Какав отац, такав син; какав наставник, такав ученик. Ето то је закон; ма колико много било изузетака, они неће бити у стању, да ослабе овај закон.

Зар не изгледа, да је сам Творац хтео, у неку руку, да формулише тај велики закон очинства, када је рекао себи, пре но што је створио човека: Начинићу га према својој слици и прилици. А да би што боље објасниле то божанско пренашање живота, наше свете књиге објашњавају, како је Бог издануо из себе и пренео на човека живот — *spiritaculum vitae*. Ето, дакле, на тај се начин врши то озбиљно очинство васпитача, о чем се тако често говори, а толико мало људи то разумеју у свом узвишеном значењу. Васпитач треба тако исто да да са дна своје душе истините идеје, племенита осећања и све друго што чини моралан живот. Ако је све то само у његовим речима или ван њега, не у његовом убеђењу, не у његовим навикама, све ће то бити напразно као шум, који само ухо чује, бесплодно као мртво слово, које само око види; то неће бити животворни дах, који ће потрести душу, то неће бити живот, који ће бити у стању да произведе живот. И тако, у место да створи морални живот код деце пружиће им безбожност или сумњу, пожуду или развратност, које ће бити скривене у највештијем лицемерству. Деца, будите уверени, биће потпуно под утицајем таквога васпитача, а њихова душа биће више или мање слична његовој.

Морални живот улива се у душу као дах, он се удише као ваздух. Он излази из душе тајним путем, који пажљив посматрач може да опazi, било као реч, поглед држање, осмејак, навике и говор, што је све у души скривено као мирис у цвећу.

Зар се не каже: да је порок заразан, и да се врлина далеко осећа. Из овог тако узвишеног и тако истинитог васпитног знања, ми изводимо три врло значајне практичне последице.

Прва је, да родитељи и наставници морају бити прожети светим и религиозним поштовањем, не само ради свога позива, већ баш ради

WWW.UNIBS.BS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

себе самих. Знати да имамо у себи принцип и меру оног живота, који треба да предамо деци, да смо извор са кога ће се младе душе на-пајати, да смо светлост којом ће се младе душе осветљавати, да смо морални ваздух који ће младе душе удисати, да смо живи углед на који ће се оне угледати; рећи да свака наша реч, уплив и наша дела утичу и може бити остављају отиска на овим нежним природама, које ће постати људи!... онда не знам има ли узвишенијег задатка, но што је васпитни?

Родитељи и наставници позвани су, у првом реду, да се чувају свакога зла. Има људи, који могу бити добри или рђави само за себе, али родитељи и наставници свагда су од користи или штете овим дражесним бићима, чији је живот нераздвојан од њихова.

Зар није дирљива ствар, кад видимо матер како се сва посвећује своје недавно рођеном детету и како је сва срећна што га носи на својим рукама? Може бити та млада жена била је живахна, лакоми-слена и горопадна; волела је живост и задовољства и мислила само како ће изгледати што лепша. Погледајте, како су је први знаци ма-теринства учинили сасвим озбиљном и тихом. Од сада је и сама по-мисао на своје дете девољна, па да јој испуни све њено биће; само о њему мисли, њим се забавља и ради њега стишава своју напраситу природу. Она зна врло добро да на живот или организам њена де-тета рђаво утиче сувише нагао покрет, гнев и напраситост.

У кругу породице или у школи, где се ствара децја душа, роди-тељи и наставници не треба да забораве, да живот ових младих душа тече потпуно по њиховом начину живота, и да пазе да му је врело увек чисто.

Родитељи и наставници треба да су строги према самима себи, и да чувају своју савест као највеће благо, јер оно није више само њихово; треба да се чувају свакога зла, рђавих мисли, жеља и стра-сти, јер све то може имати кобна утицаја на децу о којој се брину и покварити или окаљати у њима сам принцип њихова морална живота.

Друга последица, која проистиче из начина васпитања, је та, да живот наставников треба да се меша активно и у свима тачкама са децјим животом. Између наставника и ученика треба да постоји ср-дачна веза у руковођењу и утицају, сталан саобраћај у осећањима, делима, разговору, па чак и у задовољствима.

Наставничко старање не треба ни у ком случају да се заврши само предавањем званичне наставе са катедре, јер он има и други исто тако узвишен задатак, да улива у душу својим ученицима узви-шене идеје и племенита осећања. Ово ће друго бити могућно само тако, ако је наставник у што чешћем саобраћају с учеником.

Најзад трећа последица проистиче из саме дефиниције, коју смо дали васпитању, као принцип нашег саобраћаја с дететом и као главни

узрок нашег понашања и примера, а то је одушевљење и љубав. Кад је реч о породици, онда нико о томе не сумња; ну, како је школа само продужење породице, то је васпитање и у њој право очинство.

Познато је, да су наставници по природи беспристрасни и нежни, што је свакако последица њихова занимања. За њих би куд и камо било лакше, кад би били строги. Она нежност и беспристрасност не сме ни у ком случају долазити од наставничке равнодушности. Наставник, који не воли свој позив и који не мари децу, неће имати никаква успеха у раду; јер срцем се говори срцу, и из живота потиче живот. Одусевљење је прва и најбитнија наставничка особина, ко њега нема, није створен за васпитача, па ма колико био научен и добар говорник; наставник без одушевљења само ће сузбијати и угушивати нежност у души ученика.

Поред свију рђавих страна, што их опажамо код ученика, као: природна необузданост, подсмевачки изглед и рђаве навике, ипак дечје срце осећа стварну потребу нежности и симпатије; деца желе да их наставник увек воли, а наставника, који воли своје ученике, заволе и ученици.

Пре или после и најнесташнији ученици смире се; најхладнији мало по мало одушеве се и тада утицај постаје све дубљи, да задиви чак и самог наставника.

Тамо где би какав други наставник уништио или омаловажио свој углед, наставник који воли децу, види како се његов углед повећава и како чини чуда. Ученик се потпуно слаже с наставником, за кога зна да га воли; потпуно је уверен у његову правичност и много што шта подноси од његове стране, ако не без гуњњања, а оно бар без пизме и гнева.

Свети Августин је рекао: *Ama, et fac quod vis* (Љуби, а после чини што хоћеш). Ове изреке треба да се придржавају наставници, па ће у раду извесно имати успеха. Та наставничка љубав не треба да буде само у речима, већ и у делима. Ми говоримо овде о љубави, која покреће и једино је таква љубав успешна. Може се чак рећи, да дете има неку чудновату оштроумност, те одмах проникне: да ли га наставник воли? Пре но што би наставник потврдио делом да воли ученика, овај је у стању то да примети по његовом погледу, спољашњости или држању.

И не само да дете погоди праву љубав и враћа је љубављу, него нико не уме боље од њега да разликује праву љубав од притворства. Не бојте се, да ће оно побркати са правом љубављу ону себичну усиљеност, која тако мало доликује наставничком достојанству.

Понављамо, да наставничка љубав има свој спољашњи и потребни облик, који не вара, а то је одушевљење.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Када има одушевљења код наставника у школи и родитеља у кући, онда не знамо има ли ичега, што би било у стању, да ослаби рад, заустави полет и проузрокује досаду. Без одушевљења нема правог живота, ни очинске бриге!

Сви наставници потпуно су уверени: да је куд и камо важније и теже, него што се мисли, васпитавати, као што треба, децу у њиховим првим годинама.

Матере, својом урођеном нежношћу, у стању су да виде што ни најсолиднија памет није у стању да види. Оне знају врло добро, да није све једно коме ће поверити васпитање своје деце, нити по каквим ће се методама радити с њином децом, која су дотле била навикнута да гледају њиним очима, да говоре њиним устима, да љубе њиним срцем и да мисле њиним разумом. Имајући све ово на уму, наставници треба да подесе свој рад у школи тако, како ће бити што ближи раду породице, која је већ донекле образовала душу код деце.

Сви данас видимо зло, и мислимо да оно долази само од рђавих наставних планова и програма, те њих хоћемо да изменимо, а мало се води рачуна о томе, како у првом реду треба поправити породицу, од које све зло потиче. Опет понављамо: поправимо у првом реду, породицу, па смо поправили и школу, која је само продужење породице.

Никола Јанчић, професор¹

ШКОЛСКЕ РЕВИЗИЈЕ

УПУТСТВО ЗА ШКОЛСКЕ НАДЗОРНИКЕ

(НАСТАВАК)

д) Обим ревизије

Да ли се може сматрати, да је ревизија свршила свој задатак, ако је надзорник извршио испитивање из свих наставних предмета, или је пак довољно, ако се претресе рад само из неколико, рецимо главних, предмета?

Казали смо, да се месни школски надзорник по правилу не упушта у праву ревизију. С тога се од њега и не тражи, да његова похода буде толика, да се за то време могу претрести сви наставни предмети. Баш напротив, он ће моћи да присуствује појединим предавањима: једном на часу веронауке, други пут на часу рачуна или састава, а трећом приликом на часу географије и т. д. Главно је, да он *чешћим* походама упозна темељно школу у свима правцима, а да учитеља својски, саветом и делом, потпомогне у подизању њезиноме.

Ревизија окупних школских надзорника пак само ће онда неопходно обухватити равномерно све предмете, ако окр. школски над-

¹ Говорио на дан 21. новембра 1904 год. у гимназијској дворници.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

зорник какву школу или рад каквог учитеља први пут прегледа. У познијим случајевима оставља се њему да просуди, на које ће наставне предмете да обрати већу пажњу, а које ће при прегледу потпуно да изостави. Извештаји његови о ранијој ревизији, баш ако би га памћење у томе и изневерило, сачуваће га од погрешке, да из по неких предмета испитује сваке године, а по неке увек да изоставља. У таквим случајевима би човечанска слабост понеких учитеља потражила за себе користи, јер би такви учитељи мање марљивости и старања улагали око оних наставних предмета, из којих ревизор не испитује, него око осталих и одатле би се убрзо развила неоправдана једностраност, која може само уназадити школу. У вези с тим ваља и то напоменути, да се не ваља у појединим наставним предметима увек враћати на једно и исто омиљено градиво. Учитељи имају за такве мале ревизоре слаости врло оштро око и добро памћење, они саопштавају један другоме задобивена искуства и, разуме се, старају се, да се приликом ревизије покажу добри резултати баш у томе градиву или у другом којем, ако је само ревизору мило. Разуме се, да се и поред подробног испитивања из главних предмета наставних не смеју остали сасвим изоставити. Известан број питања свакојако ваља дати из области свих предмета, који су обрађивани.

Најпосле, учиниће се и учитељима и деци увек велика радост, ако им се изложе најбоље стране школскога и ученичкога рада. Ту није потребно много времена; признање је увек побуда за даљи равномерни рад у омиљеној струци учитељевој.

Како се обилно потхрањује одвратност многих учитеља према садањој школској инспекцији, то се жели, да је ревизор увек у стању и сам да покаже учитељу *угледни начин предавања*, онакав, какав захтева од самога учитеља. Методичке поуке моћи ће одмах у праксу увести само веома обдарени учитељи, док угледан пример и мање обдареног изазива на подражавање. А и за васцели школски посао је од користи, ако учитељ зна, да ревизор зна боље да предаје него он сам.

ђ) Ревизоров суд

Ревизоров суд о једној школи и раду учитељеву не сме да се крије од учитеља. Он мора тачно знати, шта је правилно и добро, а шта погрешно у његовоме раду. Њему се морају одређено изнети средства и путови, који воде унапређењу школе и усавршавању методе учитељеве. Ако резултати, који се покажу приликом ревизије, задовољавају, то се мора учитељу казати пред децом с изражајем признања у умереном облику. А ако учитељ заслужује укор, то га ревизор не сме ту исказати.

Настаје питање: па *кад* ће се и *како* ће се саопштавати учитељу неповољан суд ревизоров?

Да не сме бити ни увредљив начин, казано је већ раније. Али не сме бити ни такав, да се њиме оштети углед учитељев пред ученицима. С тога непосредни изражај неповољнога суда ваља безусловно крити од деце. Али то не искључује могућност, да се учитељу и за време ревизије по штогод на други начин нагласи, како да ради у будуће. То може да буде, ако ревизор отпочне с ученицима да обрађује методски неку наставну грађу, како је учитељ дотле није обра-

www.uns.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ђивао. Тако може ревизор изнети учитељу потпуно методичко решавање задатка, ако с ученицима почне тај део наставе обрађивати и облик њен утврђивати, те на тај начин учитељу практички показати, да је његов начин рада био непотпун и какав ваља да дође место њега. И у тој прилици се може и деца рећи: „Тако ваља и од сада увек да решавате ове задатке!“ — Или ревизор отпочне утврђивати какву песму у хору гледајући на добар нагласак и оштру артикулацију. И из тога посла учитељ може увидети, како ваља да пази на добро изговарање и логички нагласак при излагању запамћенога градива.

Таквих *пригодних поука* може да буде за време целе ревизије, а да деца, која мисле да су ревизије њих ради, а не учитеља ради, и не примете прави задатак њихов. Тако исто одобрено је, да ревизор у оно време, док се деца за себе занимају, н. пр. за време писмених састава, покаже учитељу погрешке, које није корегирао у децијим свескама за саставе и писање по диктовању, или ако му обрати пажњу на мрље у тим писанкама.

Непосредне методичке упуте пак ваља учитељу увек тако саопштавати, како деца не би изгледали као упућивање; с тога се понајвећма то и врши по свршетку часова.

Где пак буде потребно, да се с учитељем, због пренебрегавања дужности његове, проговори и која озбиљнија и тежа реч, то ваља да је увек пошто се пусте и деца и присутни управник школе, дакле само у присуству школског инспектора. Тада се морају одређено изнети како недостатци и погрешке у школи и пренебрегавања учитељева тако исто и *начин и правац, како да се ти недостатци уклоне*. Озбиљан укор, који ће подсећати на последице те немарљивости, ваља с довољно силине исказати, не скривајући покуду, па ни своје незадовољство, али ипак не у тону поруге и грдње. С учитељем, па макар и несавесним, не сме се поступати као с каквим школским распуштеним дераном. У томе послу мора ревизору увек пред очима лебети као циљ укора поправка учитељева и напредак саме школе. Из тога слеђује само собом, да одвећ оштра покуда или чак и увредљив облик понашања, који учитеља може огорчити, више штети ствари, којој ваља да служи, него што користи.

И ако је пријатнији задатак ревизорев да нешто призна, него ли да куди, то ипак ваља и признање вршити обазриво. Одлучно ваља избегавати претерану похвалу и похвалу с много речи. И најмарљивији учитељ не врши ништа више до оно, што му је дужност да врши. С тога и свако признање ваља више да изражава радост, што је настава показала такав успех, него ли да је похвалница марљивости и извезбаности учитељеве.

Ако по који учитељ, са свога успеха, по штогод и уобрази, што ће мало њих моћи да сакрије, то се ревизор мора чувати, да то самодопадање не ојача својом похвалом. Сваки надувени и уображени учитељ, који се сам себи допада, далеко је од савршенства, ако већ није пао и у лудило. Овде је довољан прост израз задовољства. И пошто ни у једној школи није све подједнако добро, то неће бити од штете, ако се у таквим случајевима покаже прстом на слаба места. — У похвали ревизор мора у свако доба да је обазрив, а заслужено признање пак не ваља никад да прикрије.

То признање учитељ не заслужује у првом реду са успеха у настави, који је показан ревизијом, јер он зависи од врло многих погодаба. Овде се ствар више тиче обдарености учитељеве. И то не обдарености у опште, већ специјално учитељске обдарености, која је од великог утицаја и по успех у настави. Од учитеља с добром обдареношћу за наставни рад може се више тражити, него ли од учитеља, коме тешко иде, да извесно градиво разумљиво деци изложи и да им га омили. Понајвећма је с обдареношћу брзог и јасног схватања, добрим памћењем и сигурним суђењем везана и добра учитељска обдареност. Али није редак ни учитељ, који је обдарен био као ђак, па је чак и плодан књижевник, док као учитељ нема дара, да се спусти к ученицима, те да их може јасно и просто учити. С друге пак стране бива и то, да учитељ, који је као ђак учитељске школе због недовољне обдарености мало обећавао и изнео само добро сведочанство, у школи својој покаже добре резултате са своје наставничке обдарености и марљивости. Тиме је казана права тајна наставног успеха: то је марљивост у припремању за наставу, марљивост, која и најмањој ситници даје вредност њену, верност позиву, која не може да поднесе ни најмање пренебрегавање дужности своје, којој је од подједнаке важности како властито учитељево усавршавање тако и усавршавање свих ученика, која сваки час наставнога рада савесно и на корист испуни. Верност се може замислити само у вези с озбиљношћу живота, која ниче из убеђења, да смо овде само путници и странци, који теже вечном завичају своме. Верности има тамо, где учитељ за највећу част држи, да истраје у служби Бога служећи деци народа свога. То је оно, шта ваља бар да очекујемо од сваког учитеља, али то је и највише, што један учитељ може дати.

Учитељ, који ради с преданошћу, учинио је више баш ако је и умеренији успех постигао, него ли учитељ, који више постигне са своје обдарености али без нарочитога напрезања; с тога онај први и заслужује топлије признање, него ли овај други.

Даље, велика је разлика између подељене градске и неподељене сеоске школе, између школе на имању каквог великог поседника, у којој се школују све сама надничарска деца — као што их има често у Померанији — и школе у каквом имућном селу, које има своје стално настањено становништво. У оваквим школама, као што је ова последња, ради се добро. Деца су у школи за време целог школског времена; учитељ има у васпитном утицају породице неоцењену помоћ; потребна наставна средства, уџбеници, писанке итд. добављају се без тешкоћа, док у другим школама ни највреднији и најпреданији учитељ не може да образује децу у тој мери, како законске одредбе траже и како је могућно, кад су погодбе за то повољније, а то све због тога, што се и деца употребљавају за рад, а међутим им је домаће васпитање оскудно, што, даље, често прелази из једне школе у другу и што су им родитељи сиромашни. А где чак, као код нас у селима, постоји летња школа, у којима се часови за старију децу држе од 6—8¹/₂ часова у јутру, ту је и најпреданијем учитељу стављена задаћа, коју је немогућно решити. Тада више и нису успеси меродавни за процењивање школе, до једино начин учитељева рада.

Нису од мањег утицаја на оцењивање једне школе и тешкоће, које се јављају и ако се школа уредно походи.

Школа у ушореном селу, чији ученици скупа могу у својим домовима да чују школско звонце, јесте много угоднија од оне, чији ученици долазе са далеких салаша, путујући и дуго и рђавим путевима. Има таквих случајева, када многа деца месецима не могу доћи у школу због хладноће и сметова. Па како се ту може од учитеља захтевати, да сву децу равномерно подиже на исти начин и да у настави са свима равномерно напредује, као што је могућно с ученицима, који редовно у школу долазе?

У свима таквим случајевима, у којима је живот са својим одношајима јачи од законских прописа — а о зловољи појединаца овде нећемо ни говорити — ваља ревидор више да гледа на *начин и дух рада* учитељева, него ли на резултате тога рада. С тога се и може десити, да већу похвалу заслужи такав човек, који се узалудно годинама, али предано, бори противу рђавих одношаја и који у пркос свога ускога и тешкога пута живота задржава потребну расположеност за рад на позиву своје, баш ако су резултати његове школе мањи па чак и недовљни, него какав његов колега, који је срећно намештен и који ради у доброј школи. Јер је преданост, како пева Арнт, прва и последња и на небу и на земљи — па и у оцењивању једне школе.

Ако је преданост једнака, увек ће се више ценити мучан рад с најпотребитијим и најсиромашнијим, па ће се и сматрати као већа заслуга, него рад с децом из имућнијих редова. Јер Исус вели: „Оно, што сте урадили једноме од ове моје најмање браће, мени сте урадили“, — реч, која се не односи само на помоћ у плотским нуждама, реч за цело и тек на своје месту и на потпомагање у области духовној и религијској.

Ако ревидор укори учитеља, који и поред све своје преданости због неповољних прилика не постигне оно, што би радо постигао, то тиме чини тешку неправду. Овде ваља више да теши, појачава, поправља, саветује и помаже.

Слично је и у брдским и у индустријским окрузима. Тешкоће са самих прилика не могу се отклонити на просту команду, него се морају подносити и љубављу и стрпљењем учинити, да буду без утицаја.

е) Помагање

Где се школа бори с *препрекама*, које је *могућно отклонити* на какав било начин, ту је задатак ревидоров, да се те ствари енергично маши. Уклањање камења и стена, које су на путу, није пријатан посао за њ и захтева често напрегнуту уздржљивост, особито ако у последњој инстанцији о томе други одлучују.

Недовољна, одвећ мала или одвећ ниска *учионица*, влажна или која се тешко загревава, јесте *препрека* веселог рада школског.

Ту је препреку често тешко отклонити, јер зидање стаје много новаца, а већина људи живи у жалосној обмани, да је новац највише добро, због чега се колико је год могућно дуже и чува. Истина има и таквих школских општина, које не могу ништа учинити, али врло често сиромаштина дечјих родитеља није ни приближно тако велика, колико је велико њихово тврдичење. Према законима у Пруској ту, разуме се, школске власти могу мало да ураде; али то не сме задр-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

жали ревизоре од непрестаног сидног приказивања болесног места онима, који су надлежни, да о томе одлучују.

Мали, неугодан или нездрав *учитељски стан* може у толико да буде препрека благословеног школског рада, у колико се њиме одузима учитељу правилно расположење за службу у школи. Пријатан, угодан стан за породицу много утиче на нахођење и добро расположење човеково. Ако ревизор узмогне да побољша стан учитељу, нека не жали труда и непријатности отуда. То се често може постићи, ако се поразговара о томе са старешином општине или с разумним школским староцем и без великих тешкоћа, ако само трошкови нису велики. А покадшто се може постићи битна поправка с мало и труда и муке.

За рад у школи је врло тешко и *неуредно похођење* школе. Истина су често томе криви учитељ и месни школски надзорник, који нису томе злу енергично стали на пут, мислећи, да нису позвани, да то раде. Али је истина, да се изостанци умање или и престану, ако учитељ и месни школски надзорник отпочну лично утицати на небрежљиве и равнодушне родитеље. То и јесте, без спора, најсилније средство, да се успостави редовно похођење школе. А ако позвани нису ишли тим путем, то их ваља упутити; а ако је тај пут био без успеха, то је дужност ревизора, да примени законске прописе, који о томе постоје. Неуредно похођење школе често није ништа друго, до навика, коју су створили и коју одржавају својом небрижљивошћу сами родитељи ученички. А лако је, ако противност постане навиком. Таква ће се навика створити, ако неуредни родитељи опазе у свима инстанцијама збиљу у крчењу пута законским прописима. Такав рад ваља и ревизор да потпомогне и да за то задобије и месног школског надзорника, те да енергично настане, да деца у школу долазе, и где је потребно, да предложи неуредне родитеље за казну. Тиме, што је код нас за извршење тих казна надлежан срески старешина, тешкоће се, нарочито у сеоским школама, нису никако умањиле.

Превишн разреди су такође препрека повољног напредовања једне школе. Истина у току последњих деценија је учинила просветна управа много и у томе погледу, те да се то зло отклони; па ипак има још много школа, у којима на сваког учитеља долази по 100, 120 па и више ученика. Велика милост ваља да је изливена на такве учитеље, па да могу целом том масом духовно владати и равномерно образовати. Обична последица препуњених школа јесте, баш ако је учитељ предан служби и довољно окретан, заостајање слабијих ученика. А често се изгуби и добра воља за рад под толиким теретом, који се не може подносити, те и учитељ постане као и школа — жртва одношаја.

Ако је озбиљна воља школских власти, да свуда створе нормалне школске прилике, то ревизор ваља, по дужности својој, дотле да указује на препуњене школе, док се најпосле не дође до помоћи. Да се, ако школа има више од 80 ученика, може место неподељене основне школе установити школа с полудневном наставом, то допуштају Опште Одредбе, те за школу и њен рад биће пробитачно, ако то и наредите. Јер се не може спорити, да је полудневна школа боља од препуњене неподељене школе. Понеки су се пак учитељи, међутим, већ толико навикали на рад у неподељеној школи, да се плаше сваке промене школскога уређења. И о томе, разуме се, ваља водити рачуна у то-

лико, у колико се тиче учитеља, који су, бар приближно, дорасли за свој тежак задатак.

Из до сада реченога излази, да ревизија школа није никако лак и угодан посао и да је за њу потребно отворено око и обзир на све појединачне околности, ако хоћемо, да се њоме правично, благонаклоно и правилно оцени, да ли учитељ *одано испуњава дужности* у своме званичноме послу. Овде није довољно, ако се само критикује, хвали и куди. Ревизија мора *позитивно да подиже* школу и учитеља. Ако је тиме порасло учитељево расположење за вршење позива наставничкога, ако је његов поглед управљен на нове, утврђене путове, који циљу воде, ако је упозорен на своје погрешке и ако је побуђен и охрабрен да и даље весело ради, ако је после испита порасло расположење за учење, а тако исто и послушност и пажња ученичка, тако, да се радо сећају испита и одатле задобивених поука, — то је ревизија извршила свој задатак.

Истина је пак, да ће ревизор имати и непријатних искустава, кад наиђе на понеког учитеља зле воље, коме леност и немарљивост не даду да весело ради на своме послу, који обећања своја не испуњава и који добре одлуке не изводи, код кога је убивено осећање одговорности за децу, која су му поверена, па чак код кога су лакомисленост и несавесност истиснули свест о дужности! Благо ревизору, ако у сваком од тих случајева пронађе корисно средство, којим ће, без личних обзира, помоћи великој ствари, којој служи.

ж) Извештаји

У извештајима о ревизији ваља изложити васцели резултат испитивања, а чувати се како од општих погледа, којима се ништа не каже, тако и од безначајних ситница. Али не сме изостати кратка и тачна карактеристика сваког учитеља. Јер само познавајући личност можемо разумети и рад и успех или неуспех рада те личности.

Извештаји, који се на парче пишу за време саме ревизије, лошији су, а често једностранни и неправилни. Извештај о школској ревизији не сме да буде извештај, који нам излаже утисак на први поглед, већ само промерена, објективна слика и школе и учитеља. А у школи нека ревизор само нотира, што му треба, да не би заборавио.

Писање извештаја је олакшано прописаним формуларима.

Али за понеког школског инспектора ти су формулари само непријатни окови. Па ипак, они нам излажу тачке, на које нарочиту вредност полажу надзорне власти и помажу посао како известнога тако и онога, који га прима и који ваља велики број таквих извештаја да прочита и о њима одлучи.

Има чак и окружних школских надзорника, који те формуларе даду месним школским инспекторима, да их попуне. То није за препоруку са следећих разлога. Ко својим очима види и својим ушима чује, то о тим својим, властитим искуствима ваља сам и извештај да напише, а за цело ће наћи доста времена, да то и *читко* испише, што ће свима, који извештаје читају, само уштедети време и труд, а тај ће посао захвално признати сви они, који су приморани да читају многа званична акта.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

О свима пак спољашњим стварима, као што су предлози за издање, добавка уџбеника и наставних средстава и т. д., за препоруку је да се напишу *посебни* извештаји, пошто се за спољашње школске ствари старају и одвојени радници.

з) Сагласност свих ревизора

Од особите је важности по успешан ревизорски рад, ако између разних ревизора влада сагласност у сваком погледу. За учитеља је велико зло, ако н. пр. окружни школски инспектор куди нешто, што почива на извесним наредбама месног школског надзорника, или, ако школски саветник даје нека упутства, која су у противности са прописима, које је раније прописао окружни школски инспектор. Па ипак не могу се избећи таква размимоилажења разних инстанција с потпуном сигурношћу. На крају крајева мора нижа ревизијска инстанција попустити вишој; али је, без поговора, боље, ако и не противурече једна другој. Да би се то постигло, то се препоручује, да увек присуствује месни школски инспектор ревизији окружног школског инспектора, а обојица пак да присуствују ревизији школскога саветника. И том приликом видеће обојица, на што овај полаже главну вредност. А разлике у схватању и погледима могу се тада лако изравнати.

Ако нарочито месни школски инспектор избегава ревизију њему поверених школа без икаква основа, то је оправдан закључак, да он не познаје велики значај свога надзорничкога положаја. По правилу ваља да окр. школски надзорник увек извести о ревизији, коју намерава да изврши у своме делокругу. А ако време и пут допушта, ваља га, разуме се, и дозвати.

Ако ли пак, принуђен околностима, изненадно дође школски саветник да какву школу прегледа, а међутим раније није известио месног школског инспектора, то ће у већини случајева ипак бити могуће, да се преко нарочитог лица о томе извести и да се на преглед школе позове.

(Наставиће се)

ПОРЕЂЕЊЕ ПРИ НАСТАВИ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Као врло корисно средство при настави готово свих научних грана јесте *поређење*. Поређењем више објеката или појмова добијамо о њима јаснију слику јер поредећи запажамо на њима сличности и разлике и на тај начин долазимо до учвршћивања појмова. С тога је ово средство и при настави из географије готово неопходно и без употребе његове не може се мислити на какав стварни успех, пошто се у географској настави говори већином о објектима који су потпуно страни ученицима. те је поређење (поред слика и карата) често пута једино средство да се бар приближно објасни какав непознати објекат. Нарочито се поређењем

морамо служити кад хоћемо да стварамо код ученика појам о бројним вредностима појединих географских објеката (пространство, дужина, ширина, висина и др.). Кад се овде изврши згодно поређење већ познатих објеката са новим, непознатим онда отуда имамо двојаку корист: 1 олакшавамо памћење детаља и 2. стварамо јаснију слику о том новом предмету. С тога није чудо што у свима географским уџбеницима налазимо на врло многа поређења. Обично су ту више поређења страних, даљих објеката са домаћим, ближим. Но и ако се ни овој врсти поређења не може порећи извесна корист, нарочито што се тиме олакшава памћењу, ипак она мало доприноси да се о непознатом објекту створи јасна слика, да се он потпуно разуме, јер су и они објекти с којима се непознати пореде у већини случајева непознати, н. пр. кад се пореди висина Шаре са висином Дурмитора, или величина краљевине Данске са Банатом и Бачком и др. Шта се овим и оваквим поређењем постигло? Само је олакшано памћење броја а о самој висини Дурмитора или величини Данске ученици опет немају јасну представу, јер нису видели ни Шару, ни Банат с Бачком. Зато се ваља постарати да објекти с којима непознате хоћемо да поредимо буду потпуно познати. А да то буде ваља да су из околине места где се дотична школа налази. Но како ће се до њих доћи изложићемо овде.

Наставник треба у околини своје вароши добро да упозна све географске објекте, нарочито: планине, равнице, реке итд. па међу њима да одабере оне који су нарочито карактеристични и да се дају лако посматрати из школе или бар из непосредне околине саме вароши. Даље код изабраних планина треба тачно утврдити надморску па онда и релативну висину над вароши. По том треба одмерити од школе у подесном правцу дужине од $\frac{1}{2}$, 1, 5, 10, а по могућству и више километара, но при том ваља пазити да су те дужине фиксиране каквим предметом: дрветом, мостом, кућом, механом и др, па онда знати у километрима тачно одстојање од тих вароши, варошица, већих села, манастира и др. Даље треба знати у квадратним километрима површину околине вароши и то бар у простору од 50 или 100 km² но тако да је измерени део површине што правилнијег геометријског облика и да се са згодног места да прегледати и посматрати; даље знати површину среза и округа. — Овако ће наставник према локалним приликама проучити и остале објекте у сваком погледу и добро их упознати.

Кад је ово наставник урадио, онда ваља с ученицима у почетку школске године што чешће да излази на терен и да обилази ове изабране објекте и с њима ученике добро да упозна. Први часови из географије ваља само у овоме да прођу. На послетку добро је још да наставник помогне те да ученици у нарочите свеске нацртају скицу хоризонта, да утврде главне и споредне стране света (помоћу подневачке пруге и компаса) па да у ту скицу унесу све главније географске

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unid.rs

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

објекте. Ово ће бити бар у Србији лако, јер у планинама не оскудева околина готово ни једне вароши.

После овога наставнику ће бити лако при настави. Увек ће му бити zgodно да прави поређења, јер ће имати објекте, који су добро познати и њему и ученицима, те ће му ученици том приликом не само лакше памтити већ ће и правилно схватити многе ствари, о којима би иначе имали врло нејасну представу.¹

у Чачку

Радомир М. Илић
професор

¹ Овакав метод потписани је већ с успехом употребавао при предавању географије

Х Р О Н И К А

С Р П С К О Х Е М И Ј С К О Д Р У Ш Т В О

Педесет први састанак 14. маја 1905. год.

Д-р М. Т. Лeko отварајући састанак напомиње, да је према одлуци од прошлог састанка прва тачка данашњег дневног реда питање о подели катедре Хемије на Универзитету и т. д., које је покренуо члан нашега друштва г. *Жујовић* и које је изложено и у позиву за данашњи састанак.

Пита, да ли је ко спремио какав реферат о томе питању. — Пошто се нико није јавио, то г. *Лeko* прочита шта је за тај случај спремио:

На прошлом педесетом састанку Српског Хемијског Друштва предложио је г. *Јов. М. Жујовић* професор Универзитета, да се на дневни ред ставе ова питања:

1. Колико би разних наставника Хемије требало да буде на Универзитету?
2. Колико би им трабало разних Лабораторија, Института ит.д.?
3. Могу ли се оне ујединити?
4. Има ли разлога, да се у један велики Хемијски Институт уједине све Државне Хемијске Лабораторије у Београду? и
5. Где би било најудесније место, да се та зграда подигне?

Онога дана кад су та питања била стављена на дневни ред г. *Жујовић* није био у Београду а и да би већи број компетентних учествовао у расправљању ових важних питања, и напослетку да би их сваки могао боље проучити, одлучено је да се одложи дебата о тим питањима за данас.

У таквим приликама знатно се олакшава расправљање појединих питања кад се припреми ма и најпростија скица одговара о истакнутим питањима. Стога сам за сваки случај спремио такву скицу и молио бих вас да ме саслушате.

Прво је питање о броју наставника Хемије на Универзитету. Да би одговорили на то питање мислим да ће најбоље бити ако пре свега видимо како је у том погледу било у нашој Великој Школи. Не знам да ли се на тај начин решавају сад и друга слична питања код нас на Универзитету, али је без сумње најприродније да се прво покаже како је било на Великој Школи нашој, шта јој је сметало да се боље развија и на који би се начин те сметње могле отклонити те да Универзитет буде бољи од наше Велике Школе, из које је Универзитет постао. Ако се тако не ради може се дуго лутати док Универзитет стигне нашу Велику Школу. —

Што се Хемије тиче она се у Великој Школи није могла боље развијати стога што смо до пре неколико година имали само једнога наставника Хемије и то више без, но са једним помоћником.

Тек пре две године утановљена је доцентура за *Физичку Хемију*.

У прошлом пак семестру ове школске године, философски факултет Велике Школе изабрао је и предложио г. Министру Просвете и доцента за *Органску Хемију*.

Због закона о Универзитету овај последњи предлог Философског Факултета није примио г. Министар Просвете.

Професор Хемије у *Великој Школи* имао је у оба семестра по шест часова недељно предавања из Хемије (анорганске и органске) и по четири часа недељно из Хемијске Технологије. Поред тога сваког дана од 8 до 12 пре и од 2 до 6 часова сем суботе по подне вежбали су се ученици у аналитичким и препаративним радовима у Хемијској Лабораторији.

Да би се ученици у што већој мери бавили практичним радовима у Лабораторији и да би се то остварило према разним распоредима других предавања и вежбања, која су имали поједини слушаоци Хемије у Великој Школи, остављено им је, да могу долазити у Лабораторију кад год нису заузети, и стога је Лабораторија била целог дана за рад отворена.

Као што се из овога види, професор Хемије у Великој Школи имао је целога дана да се бави наставом.

Такво стање није могло остати дуже ни у Великој Школи.

И сувише је много тражити од наставника Хемије, да је у толикој мери заузет предавањима и вежбањима. — Ту је потребна помоћ.

Истина, који не разуме ове наше послове може наћи да и то није много и да није потребна помоћ већ да би можда од сваког наставника Универзитета могли са правом захтевати да је предавањима и вежбањима толико заузет као наставник Хемије у Великој Школи.

И заиста један од некадашњих Министара просвете говорио је сасвим озбиљно ондашњем ректору како треба натерати наставнике Велике Школе да се као остали државни административни чиновници

не дога дана баве у школи школским пословима, напомињући како за професора Велике Школе, који је спреман није никакав рад држати дневно само три четврти часа предавања.

Наравно тако могу да говоре само они, који мисле да сви професори Велике Школе, као што је можда некад и било, у првим годинама професорске службе напишу своја предавања и онда то редовно сваке године читају на својим предавањима или чак и не читају већ дају својим ученицима да читају тако зване „табаке“. Али ко данас ради тако? Најмање могао би тако да ради наставник Хемије, јер наука, којом се бави толико се интензивно развија и тако је разграната да мора стално да се прати, и да се према томе сваке године прерађују предавања. Ако наставник Хемије не би тако радио, брзо би растерао своје слушаоце а његова је дужност да се стара да му предавања буду увек савремена и све боља и боља како би слушаоци радо долазили и то не само у један обавезни систематски курс већ да их занима кад и понова факултативно исти курс слушају. Ја сам имао ученике, а и сад их имам који не само у првој, већ и у другој и трећој па и у четвртој години слушају моја предавања.

И наставник Хемије мора стално а можда и више но ма који други наставник да спрема сваке године своја предавања а и да исто тако савремено управља практичним радовима у лабораторији и да се поред тога још и бави стручним и научним радовима.

Кад се уз то деси још и да се наставник Хемије почаствује и избором старешине факултета па за тим и избором ректора Велике Школе, онда на сваки начин то превазилази већ и оне претеране и неосноване захтеве, које смо мало час поменули и по којима се рад наставника Велике Школе идентификује са радом обичних административних чиновника.

И без ректорства и деканства наставник Хемије заузет је само предавањима и ученичким вежбањима знатно више но ма који други наставник философског факултета. Ни један наставник философског факултета нема десет часова недељно предавања и целог дана вежбања у лабораторији а поред тога још да се стално стара о унапређењу лабораторије, којом управља. Стога је већ и за Велику Школу тражен наставник за Органску Хемију а исто тако ускоро морао би се тражити и за Хемијску Технологију.

Још у већој мери но у Великој Школи разгранате се настава Хемије на Универзитету.

У Великој Школи слушали су Хемију ученици природњачких одсека, философског факултета и техничари, а на Универзитету слушаће је поред тога још и *Медицинари*, и *Агрономи* и *Фармацајте*, којима је Хемија главни предмет.

Потпуно с правом можемо дакле тражити да Универзитет добије више наставника за Хемију но што је наша Вел. Школа имала и требала да има. При свем том с погледом на наше прилике, не намеравамо за Хемију да тражимо већи број наставника по колико је и за нашу Велику Школу потребно било. Шта више, може се привремено и смањити тај број ако за основу узмемо другу а не овакву поделу Хемије, која се стицајем околности у Великој Школи развила, а која би се подела, да није Вел. Школа укинута, морала ускоро и на Великој Школи исто тако изменити како је мислимо сад предложити и за Универзитет.

У Великој Школи, као што смо већ поменули била је за сада потреба за четири наставника;

- а) професор Хемије
- б) доцент за Физичку Хемију
- в) доцент за Органску Хемију
- г) наставник за Хемијску Технологију.

Ма да се у Великој Школи целе године предавала Хемија по 6 часова недељно, ипак није могућно било за један семестар свршити целу Анорганску Хемију већ су у последње доба продужавана предавања из Анорганске Хемије и у другом семестру; исто тако и Органска Хемија код нас не може да се сврши за један семестар.

У Анорганској Хемији за један семестар једва се дође до метала, дакле отприлике до половине а тако исто и у Органској Хемији једва до ароматичних једињења. Кад се дакле за први семестар мора да сврши цела Анорганска а за други цела Органска Хемија онда се у највећем галопу прелазе метали и ароматична једињења. И тако више од половине Хемије не може да се проучи онако како се прве половине једнога и другога дела Хемије обично проучавају.

Пошто се нарочито због техничара а и почетника у природњачким одсецима философског факултета сваке године морало почињати са првим делом Хемије са Анорганском, то је већ и у Вел. Школи ради правилнијег рада било решено, да се Органска Хемија одвоји од Анорганске, коју ће одлуку без сумње усвојити и Универзитет.

Аноргански и Органски део Хемија толико се развио да је нарочито код нас немогућно једном наставнику у свему како је потребно да прати развитак оба та огромна дела науке. И то је такођер одвећ важан разлог да се и на Универзитету, као што се и у Вел. Школи намеравало, одвоји катедра Анорганске од катедре Органске Хемије.

Таквом поделом не би се повећао број наставника на Универзитету.

Од Универзитетског наставника, који би имао целу Општу Хемију не би се могло са правом тражити, да поред шест недељних часова предавања из Опште Хемије држи још и по четири или више часова

предавања из Хемијске Технологије. За Хемијску Технологију или Примењену Хемију морала би се дакле отворити засебна катедра. И у том случају била би два наставника, један за Општу а други за Примењену Хемију. Међу тим за Технологију не би био потребан наставник кад се Хемија подели на Анорганску и Органску. У том случају наставник Анорганске Хемије могао би узети и Примењену Анорганску а наставник Органске и Примењену Органску Хемију. На тај начин за сада бар много боље подмирила би се потреба и за Општу и за Примењену Хемију.

Најбоље је да се Примењена Хемија предаје непосредно у вези са науком. Само на тај начин била би Технологија на Универзитету код нас како ваља заступљена, а и поделом на Анорганску и Органску Хемију наставници тих огромних делова науке били би у стању најбоље да се одрже на висини савремене науке.

Таква подела боља је за наше прилике и стога, што по оној другој подели на Општу и Примењену Хемију према искуству на Великој Школи не би довољно било само 2 наставника већ морало би их бити више, те да Хемија на Универзитету буде онако заступљена како значај те науке захтева.

Из свега тога јасно се види да је најбоље за сада ако се подели катедра Хемије на Анорганску са Примењеном Анорганском и на Органску са Примењеном Органском Хемијом. —

На реду је даље наставник за Физичку Хемију. Кад се и у Великој Школи увидела потреба за једног наставника Физичке Хемије, па кад је то као што сам сазнао акцентовао и Универзитет, онда се може сматрати, да је питање о наставнику Физичке Хемије решено.

Према томе налазим да за Универзитет није потребно више од три место четири наставника, колико је према подели Хемије, у Великој Школи потребно било.

Привремено било би дакле довољно три наставника, али по себи се разуме да би много боље било, кад би се одмах решило, да поред професора за Анорганску и Органску Хемију буде и по један доцент, који би у засебним курсевима прелазили важније партије из Опште и Примењене Хемије, које професори Анорганске и Органске Хемије не би доспели да пређу, или би према приликама и потреби а у споразуму са наставником Анорганске односно Органске Хемије држали специјалне курсеве и који би, помажући професору у предавањима и вежбањима, спремали се за професора Хемије.

Исто тако по себи се разуме да сваки професор Хемије мора имати и Асистента, који би имао да припрема огледе за предавања и да је стално код ученика у Лабораторији. —

То би у главном било што сам за сада имао да поменем о броју наставника Хемије на Универзитету. —

www.unilib.rs Да пређемо сад на питање о броју Хемијских Универзитетских Лабораторија. Код тога питања могу се овом приликом много мање задржати.

Ма како поделили катедру Хемије, у сваком случају биле би потребне две Лабораторије или два лабораторијска одељења у истој згради. Једна за Анорганску са Примењеном или само за Општу Хемију, и друга за Органску са Примењеном или само за Примењену Хемију. У свакоме случају дакле потребне су две Лабораторије. Али обе те Лабораторије имале би заједничку библиотеку, заједничку инсталацију за гас, заједничке неке веће и скупоценије апарате и неке локале, којима би се по потреби могли заједнички служити. Само дакле у онолико, у колико не би сметало правилном раду и у колико би се те две Лабораторије допуњавале могле би се оне ујединити.

Две Лабораторије потребне су Универзитету из истих разлога због којих се и наука Хемија мора поделити бар на две главне катедре.

У Лабораторији за Анорганску Хемију одвојило би се једно одељење за Физичку Хемију. —

Остаје ми још само да се мало задржим код питања о уједињењу Државних Хемијских Лабораторија у Београду, а последње пето питање о месту где би се евентуално подигла зграда за Средишњу Лабораторију, то питање лако ће се решити, кад се остала питања расправе.

Увек сам био мишљења, да би веома корисно било, кад би се овдашње Хемијске Лабораторије ујединиле у једну велику Главну Лабораторију. То сам мишљење бранио и приликом оснивања Рударске а и Царинске Лабораторије и то не само из економних разлога, који су у осталом за наше прилике толико јаки, да би и они сами били довољни, већ и што сам уверен, да би се правилнијом поделом рада у једној већој Лабораторији могло не само много више да уради, већ би се и сви хемијски послови много правилније отправљали.

То питање има везе сад и са питањем о подели Хемије на Универзитету.

Ако би се одлучило, да се Хемија на Универзитету не подели како предлажемо, већ на *Општу* и на *Примењену Хемију*, онда би имали једну Лабораторију за Анорганску, Физичку и Органску Хемију, и другу за Примењену Хемију. Са Универзитетском Лабораторијом за Примењену Хемију могле би се тада најлакше ујединити поједине овдашње Државне Хемијске Лабораторије.

Такво решење овога питања на први поглед изгледа, као да је најбоље и најјекономније. На тај начин одвојила би се чиста од примењене науке и са другом Универзитетском Лабораторијом за Примењену Хемију подмирила би се и потреба у нашој Државној или Јавној Хемији. Исто тако и обратно једна од овдашњих Државних Хемиј-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ских Лабораторија могла би се лако претворити у Универзитетску Лабораторију.

Не само из тих економних разлога, већ и за нашу Јавну Хемију било би без сумње од неоцењене вредности, да се налази што ближе извору науке и да се на тај начин ослободи садашњих ненадлежних старешина.

За овај случај било би дакле најпростије, да се Хемија на Универзитету подели на Општу и Примењењу. Али, не треба опет заборавити да се Примењена Хемија не може тако лако одвојити од саме науке. Без већег удела науке, Примењена Хемија ни у индустрији а још мање на Универзитету не може да се одржи. Између науке Хемије и њене примене мора се одржавати најтешња веза, а та веза за наше *прилике* може се најбоље одржавати ако се Општа не одвоји од Примењене Хемије. На тај начин Примењена Хемија развијало би се најправилније на основу науке. И под таквим приликама т. ј. поделом Хемије на Анорганску са Примењеном Анорганском и на Органску са Примењеном Органском Хемијом, и код такве поделе могле би се са Универзитетском Лабораторијом ујединити Државне Хемијске Лабораторије. И то питање према приликама могло би се лако решити. Са оном Универзитетском Лабораторијом, у којој је Аналитичка Хемија јаче заступљена, а то би била Анорганска, са том Лабораторијом могле би се ујединити нове а по могућности и које од садашњих Државних Лабораторија.

Такво уједињење Лабораторија било би веома корисно не само за нашу Јавну Хемију већ и за Универзитетску Лабораторију, која би имала непосредне везе са Државном Хем. Лабораторијом, где би између осталог и ученици Универзитета имали прилике да виде како се у нашој држави решавају питања из Примењене Хемије, да се у тим пословима вежбају па и да помажу. —

То би у главном била скица одговора на питања, која су захваљујући г. Жујовићу стављена на дневни ред данашњег нашег састанка.

Молим вас да пређемо сад на дискусију.

Г. *Дозанић*. Обраћа пажњу збору на закон о Универзитету, којим су предвиђени и одсеци за агрикултуру и фармацију, па и медицински факултет, и с погледом на те одсеке који ће се временом отворити, тражи да се на Универзитету у Хемији заступе ове катедре: за Неорганску Хемију, Органску Хемију, Физичку Хемију, Агрикултурну, Физиолошку и Хемијску Технологију. Говори о важности појединих катедара а нарочито о важности за нас о катедрама за Агрикултурну и Физиолошку Хемију. Слаже се са г. Леком да Неорг. Хемија и Неорганска Технологија образују једну, а Органска и Орг. Технологија другу катедру. Уз сваку катедру тражи и нарочиту Лабораторију (Лабораторије за: Неорганску, Органску, Физиолошку, Физичко-Хемиску и Агрикултурну Хе-

мију) а све Лабораторије да буду у једној згради. (Универзитетске Хемијске Лабораторије). У њима ће се обављати општи научни радови, а поред њих у њима ће се решавати и научна питања нарочито она која се тичу наше земље. Не слаже се с тим да се које одељење Универзитетске Лабораторије споји са Државним Лабораторијама. Кад ће се отворити која катедра зависиће највише од прилика и зато потребних спремних кандидата.

Г. Бадемлић, слаже се у свему са г. Лозанићем и жели да још боље истакне важност катедре за Физиолошку Хемију и потребу Физиолошке Лабораторије, јер је са Физиолошком Хемијом у јакој вези и Судска Медицина а и бактериолошка питања спадају у њен делокруг а она су код нас још врло слабо обрађивана.

Г. Лeko вели, да намерно није поменуо *Физиолошку и Агрикултурну Хемију* као засебне катедре јер такво дељење катедара не би нашим приликама за сада одговарало и са тога гледишта налази да би се у прво време те гране Примењене Хемије могле најбоље да споје са Анорганском и Примењеном Анорганском и Органском и Примењеном Органском Хемијом, из којих би се доцније развиле поменуте специјалне катедре Примењене Хемије. У проучавању специјалних грана Примењене Хемије као што је познато може се много више постићи практичним радом у лабораторији но у предавањима и стога на те радове треба обратити највећу пажњу.

Г. Лозанић. Објашњава питање о заснивању катедара за Агрикултурну и Физиолошку Хемију и жели да се прво те катедре оснују, па тек онда да се приступи отварању Агрикултурног Одсека.

Г. Бајић: Захваљује Г. Жујовићу што је покренуо у Хем. Друштву тако важна питања. Не слаже се са поделом катедре за Хемију на катедру за Неорганску и катедру за Органску Хемију; тражи њихово јединство (општа Хемија) наводећи за пример немачке Универзитете изузев Берлинског. Говори о потреби и важности катедре за Физичку и Аналитичку Хемију, и о Фармацајтској и Агрикултурној Хемији, пошто су ти одсеци врло важни. Што се тиче Физиолошке Хемије, немамо за сада довољно средстава за отварање катедара, с тога би за сада само морали припремати земљиште за њу.

Г. Лозанић: Отварање појединих катедара не може толико зависити од важности њихове по нас, колико од појаве ваљаних представника. Говори опет о потреби катедара и одсека за Физиолошку и Агрикултурну Хемију.

Г. Бадемлић се чуди што г. Бајић не увиђа потребу да се катедра Хемије подели на катедру Неорганске и катедру Органске Хемије. Верује да би нашим подмлатком могли одговорити за доста кратко време свима потребама хемијских катедара, па и Агркултурпој и Физиолошкој Хемији. Тражи да се катедра Агркултурне Хемије заступи што пре.

Г. Бајић. Говори опет о потреби јединства катедре Органске и Неорганске Хемије, јер би се са те катедре (Општа Хемија) износила прва основна знања из Хемије, која су потребна свима који прате ту науку.

Г. Лозанић доказује опет да један наставник није у стању да држи катедру и Неорганске и Органске Хемије, јер нити би могао на време свршавати програм, нити би могао тако успешно пратити оба предмета, да их може свакога дана допуњавати и сређивати према најновијим проналасцима. Кад би се задржао један професор за Неорг. и Орг. Хемију, он би морао поверити једну катедру најстаријем асистенту и онда би се доводило у незгодан положај да врло јако зависи од њега. Наводи за пример Фишера и Руфа на Берлинском Универзитету. С тога се катедра Хемије мора поделити на катедру Неорг. и катедру Органске Хемије.

Г. Бајић: Заступа опет мишљење да не треба делити Анорганску од Орган. Хемије.

Г. Бадемлић: Тражи опет поделу јер је она корисна за свакога који мора слушати Хемију.

Г. Зега: Слаже се са поделом катедре за Хемију на катедру Неорганске и катедру Органске Хемије. Говори о немогућности централизације овдашњих Државних Хем. Лабораторија и наводи као понајјаче разлоге лично нерасположење, које влада међу колегама.

Г. Јовичић пита, зашто ова питања нису покренута од надлежног већ од г. Жујовића и налази да с тога неће се таквим радом моћи што год постићи.

Г. Лeko налази да се питање г. Јовичића губи према значају питања која је покренуо г. Жујовић. На позив за прошли састанак г. Жујовић одговарајући, да на дан тога састанка неће бити у Београду изјавио је приватно, а и као члан Срп. Хем. Друштва имао је право да тражи, да се ставе на дневни ред ова питања о којима се данас говори. Моли г. Жујовића да не замери ако је његова можда приватна

жеља мало јаче овде истакнута и понова му захваљује што је у овом друштву ова питања покренуо. —

Г. Јовичић пристаје на поделу катедара како је изнео г. Лозанић т. ј. на катедру за Неорганску и катедру за Органску Хемију. Заступа мишљење да са Физиолошком Хемијом треба отпочети што пре општо она има јаке везе и са Ботаником и Зоологијом.

Г. Кнез-Милојковић говори о потреби фармацајтског курса код нас и о предметима за тај курс. Изнесећи бројно стање апотека, које постоје, кандидата, који су већ на Универзитетима и оних који су стекли право на Универзитет, мисли, да би се стварањем курса само за апотекаре, на основици аустријских и других Универзитета убрзо могао створити и апотекарски пролетаријат, који би био штетан за саму струку а и за болеснике. Мишљења је, да би се то могло избећи тражењем већих квалификација и проширењем курса тако, да су свршени апотекари спремни да се употребе за испитивање животних намирница по Србији на место хемичара, којих за сада нигде по унутрашњости нема, а којих још за подужи низ година не можемо имати.

Г. Жујовић предлаже да се питање о фармацији одложи за идућу седницу, и моли чланове да се поново врате на питање о катедрама Хемије. Тражи од Хемијског Друштва програм рада за Хемију на Универзитету и пита које су у првome реду катедре Хемије сада потребне. Пита је ли Физиолошка Хемија довољно независна наука, има ли свој нарочити предмет, своје методе, своје законе и резултате, и је ли већ довољно разграната па да се може оделити у засебну катедру? За тим говори о централизацији Хемијских Завода. Тврди да би се са Универзитетском Хемијском Лабораторијом могле удружити и остале овдаш. Државне Хемијске Лабораторије под управом професора Универзитета. Велики завод између осталих користи које набраја даје могућности и за подстицање у раду међу самим хемичарима а и старијим ђацима користило би ово јединство јер би у непосредној близини имали велику Лабораторију у којој би видели како се практични радови обављају.

Г. Бајић. Тврди да је искључена могућност централизације Хем. Лабораторија са Лабораторијама Универзитета. Нема довољно разлога који би га руководили да буде за централизацију, и тврди да ни материјални разлози не иду у прилог централизацији. Једино би библиотека била већа. Централизацији се противе и лични односи (наводи истор. Држ. Лаб.) Не слаже се ни с тим да се старији ученици Универзитета, којима је Хемија стручан предмет, пуштају да присуствују раду или да раде у Држ. Хем. Лаборат.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Г. Жујовић Говори опет за централизацију нарочито с тога што ни данас нису Хемичари самостални у својој служби, и кад већ имају шефове, боље је да имају стручне него не стручне.

Г. Леко предлажући да се расправљање покренутих питања настави и на идућем састанку, закључује овај састанак, који је трајао од 6 до после 8 часова у вече.

Педесет други састанак 16. јуна 1906. год.

1. Др. М. Т. Леко у вези са својим предавањем од 15. марта о. г. о *Вернеровом распореду периодског система*, које је предавање у општанним примерцима (из Просветног Гласника) раздао присутнима, саопштава о томе критику *Абега* и одговор *Вернера* из последњих овогодишњих бројева *Berichte der Deutsch. Chem. Gesellschaft* (бр. 6. стр 1386 и бр. 9. стр. 2022). И Абег (R. Abegg проф. у Бреслави) слаже се са Вернером, да је невоља, што у периодском систему нема сваки елемент своје место, већ на једно место мора да се групише више елемената, али не одобрава Вернеру што у систему одваја главне од споредних група и налази, да се тиме жртвује главна мисао периодског система, по којој се после једнаког броја елемената периодично јављају елементи, аналогних особина. Истина изгледа као да нема праве аналогије међ главним и споредним члановима једне групе, али сматра да нас не може задовољити ни то да н. пр. насилно раздвајамо Ве и Mg од Са, Sr. и Ва или од Zn, Cd и Hg. Међутим у самој тој разлици међ главним и споредним члановима једне групе, налази Абег извесне правилности, које одговарају основном закону периода. Тако међ главним и споредним члановима четврте групе периодског система налази, да су разлике тако незнатне да је тешко одлучити, да ли се ред С и Si продужује у Ti, Zr, Се или у Ge, Sn, Pb. Даље важно је што према спољашњим вертикалним групама система расте та разлика врло маркантно и прву групу чине врло неплемените алкалије са врло племенитим металима Cu, Ag, Au, а седму пак групу најелектро-негативнији елементи халогене са врло позитивним манганом.

Група, која би конзеквентно имала да закључи систем, која би дакле дошла између 1. и 7. групе, по Менделеевљевом принципу морала би имати главну и споредну групу, где би се чланови једне и друге подгрупе екстремно међу собом разликовале и то морале би се још јаче разликовати, но што се разликују Li, Na, K, Rb, Cs, од Cu, Ag, Au и као F, Cl, Br, I од Mn. — На тај начин долази се до закључка, да је племенитим гасовима најприродније место у осмој групи:

7.	8.	1.
	o	
	He	Li
F	Ne	Na
Cl	A	K
Mn	Fe, Co, Ni,	Cu
Br	Kr	Rb
—	Ru, Bh, Pd	Ag
I	X	Cs

Из овога прегледа види се како племенити нула-валентни гасови по своје месту одговарају једновалентним електро-негативним елементима прве и једно-валентним електро-позитивним елементима седме групе, а како опет елементи променљиве позитивне валенце као Fe, Co, Ni итд. сасвим природно место заузимају између других елемената седме и прве групе, који су такођер променљиве валенције.

Због тих правилности Абег се не слаже, да се конструишу дуже периоде као што су Вернерове и налази да је најјаснији преглед код досадањих кратких периода од 8 чланова.

Ако је потребно вели Абег, да се у корист свога мишљења позове и на који ауторитет, онда упућује на *Лотара Мајера*, који се о другој половини, у оно доба још непознате фамилије осме групе изразио овако: „да ли је немогућно правити прелаз од негативне флуор-хлор ка позитивној групи алкалних метала, то нам за сад остаје скривено“. Што смо се данас упознали и са том другом половином осме групе, има да се захвали Рамсеју, који је пронашао племените гасове.

У прилог свога мишљења помиње Абег још једну правилност у периодском систему, која је од мањег значаја и закључује своју расправу овим речима: „ако је дакле моје мишљење, које се од Вернеровог разликује у погледу распореда периодског система на крају крајева само ствар укуса, ипак толико се сме рећи, да метали групе гвожђа имају сасвим природно место заједно са племенитим гасовима“.

У том *Абеговом* признању, да је поменута разлика у мишљењу, на крају крајева ипак само ствар укуса, у томе признању налази *Вернер* да и сам Абег не полаже много на доказе, које је изнео у својој расправи против новог распореда периодског система. И по новом распореду после извесног броја елемената, јављају се елементи са аналогним особинама и то је новим распоредом још јасније и боље представљено. Између уобичајеног и новог распореда истина разлика је у томе, што по новом распореду имамо парове периода са једнаким бројем чланова а по уобичајеном после једнаког броја елемената јављају се елементи са једнаким особинама. Али по старом распореду имамо у осмој групи на једном месту по три елемента а у цезијумовој периоди има их можда

петнаест разних земних метала, који су груписани у једно место, сем тога водоник и хелијум морамо или да изоставимо из система или да претпоставимо, да у тој периоди имамо да очекујемо још шест нових елемената што се с погледом на односе њихових атомских тежина тешко може претпоставити. Не само то већ и иначе кад се оријентисемо о особинама елемената, које се од осам до осам елемената враћају, брзо ћемо се уверити, да сем једне једине максималне валенце за кисеоник, у опште не наилазимо на такве особине. Па и у погледу максималне валенце према кисеонику код осме групе за већину елемената проста је недоказана хипотеза, да су осмоваленти, и код цезијумове периоде не јавља се правилна промена валенце до осмовалентности а шта да се каже и о седмо-валентном хрому уједињењу: $O_3Cr^{\text{VII}}O \cdot OMe$?

Вернер не налази да се новим распоредом елемената насилно одваја н. пр. Ве, Mg, од Са, Sr, Ва, или од Zn, Cd, Hg. Указује на знатне разлике између тих група елемената и долази до закључка, да се пре може рећи, како се они насилно у једну групу везују.

Исто тако Вернер показује да у IV групи нису тако незнатне разлике између главне и споредних група да се не би могло одредити да ли се ред С, Si, продужује у Ti, Zr, Ce, Th или у Ge Sn, Pb. Ова три последња елемента у својим једињењима далеко више приближују се С и Si, но Ti, Zr, Ce, Th, који имају са свим други хемијски карактер. —

Изгледа неприродно, да за оправдање осморедног система служи и нека недовољно оправдана правилност у разликовању главних и споредних чланова појединих група. Периодски систем има да нам послужи да у једну групу спојимо по могућству сличне а не до крајности различне елементе.

Вернер замера Абегу што се позива на *Лотара Мајера* и тврди да и Л. Мајер не би одобрио мишљење Абегово, да је доживео да се Хемија ретких земаља и многобројних других елемената тако јако развије, као што је данас развијена. У толико пре не би одобрио Абегово мишљење што се нов распоред боље слаже са односима *атомских волумена*, на које односе, као што је познато, Лотар Мајер обраћа највећу пажњу.

Односи у атомском волумену и природа елемента послужили су Вернеру као основе за нов распоред, који нам јасније и боље показује правилности у односу елемената, но стара подела, која се састоји из кратких осмо-чланих периода, по којој не само да се не види јасно правилна периодична разлика у особинама елемената већ и велики број елемената у старом збијеном распореду нема своје одговарајуће место.

Из свега тога види се дакле, да Абегове замерке нису ни уколико умањиле вредност новом Вернеровом распореду елемената по периодском систему. —

2. *Д-р Кнез-Милојковић* расправља питање о срачунавању количине отрова, која се нађе у органима човечијим. Тако у случајевима тровања арсеном налази, да кад се у желутцу нађу само минимални трагови арсена а у јетри много више, да се у том случају сме тврдити да постоји случај тровања. —

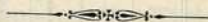
Саопштава даље какве је тешкоће имао приликом констатовања сирћетне киселине у једном случају тровања са „есенцијом“ и како је успео титрисањем и изоловањем сирћетног естара, да констатује тровање „есенцијом“ —

Даље говори да је имао у последње доба и један случај тровања фосфором, у коме није успео да докаже фосфор фосфорисањем, али да је у дестилату добио толико фосфорасте киселине, да је тровање фосфором било ван сваке сумње. —

На послетку говорио је о сметњи винске киселине у истраживању органских отрова и о једном случају тровања стрихнином.

3. На овоме састанку нису дошли многи од чланова друштва и с тога није настављена дискусија о подели катедре Хемије на Универзитету и о другим питањима која су покренута на прошлим састанцима.

Говорено је само о фармацајтском одсеку. Једни су били мишљења да се на томе одсеку пуштају само они ученици који имају матуру, и да се од њих даље тражи не само да се спреме као обични апотекари већ да по свршеном курсу буду у стању и да се самостално баве испитивањем животних намирница и сличним радовима. Други се нису слагали са тим мишљењем и налазе да не би право било да се на нашем Универзитету не примају и не спремају фармацајте под истим погодбама и онако како је то уобичајено на другим страним Универзитетима и да не би требало у том погледу да се толико разликујемо од других Универзитета и да тиме можда многе ученике одстрањујемо од нашег Универзитета. Чуло се и то мишљење да апотекарима у опште због природе њиховог посла не би требало допустити да се службено баве испитивањем животних намирница. —

ПРЕГЛЕД СРЕДЊЕШКОЛСКЕ НАСТАВЕ У 1904/5 ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ,
САСТАВЉЕН ПРЕМА ШТАМПАНИМ ИЗВЕШТАЈИМА

Бројно стање наставника у средњим школама

Редни број	НАЗИВ ШКОЛЕ	БИЛО ЈЕ НАСТАВНИКА								С в е г а	
		директора	управитеља и ректора	професора	суплената	више учитеља	учитеља	класних настав.	хонора. учитеља		лекара
I Потпуне Гимназије											
1	Прва Београд. Гимназија . . .	1	—	29	4	1	4	—	—	1	40 ¹
2	Друга Београд. Гимназија . .	1	—	28	2	3	4	—	—	1	39 ²
3	Трећа Београд. Гимназија . .	1	—	13	4	1	1	—	—	1	21 ³
4	Зајечарска Гимназија	1	—	10	4	1	1	—	2	1	20
5	Крагујевачка Гимназија	1	—	21	3	—	4	—	—	1	30 ⁴
6	Нишка Гимназија	1	—	17	1	1	3	—	1	1	25 ⁵
7	Пожаревачка Гимназија	1	—	15	3	—	2	—	—	1	22 ⁶
8	Ужичка Гимназија	1	—	9	1	—	5	—	—	1	17 ⁷
	Свега	8	—	142	22	7	24	—	3	8	214
II Непотпуне Гимназ.											
<i>А. Шесторазредне</i>											
9	Ваљевска Гимназија	—	—	9	1	—	1	—	—	1	12
10	Врањска Гимназија	—	—	8	2	—	2	—	—	1	13
11	Крушевачка Гимназија	—	—	9	4	—	4	—	2	1	20 ⁸
12	Неготинска Гимназија	—	—	7	2	—	1	—	1	—	11
13	Пиротска Гимназија	—	—	4	2	1	1	—	1	1	10
14	Чачанска Гимназија	—	—	9	2	—	1	—	—	1	13 ⁹
15	Шабачка Гимназија	—	—	8	2	—	3	—	1	1	15
	Свега	—	—	54	15	1	13	—	5	6	94
<i>Б. Четвороразредне</i>											
16	Јагодинска Гимназија	—	—	4	2	—	1	—	1	1	9
17	Лесковачка Гимназија	—	—	4	1	—	2	—	1	—	8
18	Смедеревска Гимназија	—	—	4	2	1	1	—	1	1	10
19	Алексиначка Гимназија	—	—	—	—	—	—	—	—	—	— ¹⁰
	Свега	—	—	12	5	1	4	—	3	2	27
20	III Богословија Св. Саве	—	1	8	2	2	—	—	1	1	15 ¹¹

Редни број	НАЗИВ ШКОЛЕ	БИЛО ЈЕ НАСТАВНИКА									
		Директора	управитеља и ректора	професора	суплената	виших учитеља	учитеља	класних настав.	хонорар. учитеља	лекара	С в е г а
IV В. Женске Школе											
21	Београдска В. Ж. Школа	—	1	4	—	1	8	28	3	—	45
22	Крагујевачка В. Ж. Школа	—	1	4	—	—	5	8	—	1	19
23	Шабачка В. Ж. Школа	—	—	—	—	—	1	4	2	—	7 ¹²
24	Ваљевска В. Ж. Школа ¹³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Нишка В. Ж. Школа ¹⁴	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Свега	—	2	8	—	1	14	40	5	1	71
	Укупно	8	3	224	44	12	55	40	17	18	421

1) У овој школи раде три наставника других београдских средњих школа; један наставник је на годишњем одсуству, а шест њезиних наставника су на раду у другим просветним установама.

2) Један наставник ове школе је на годишњем одсуству. У овој школи ради један наставник друге школе. Г. Св. Видаковић проф. који је стављен у пензију радио је до краја школске године; један наставник ове школе ради у другој школи.

3) У овој школи ради један наставник из друге школе. Један наставник ове школе је на раду у другој просветној установи, а двојица су на годишњем одсуству.

4) Један наставник ове школе је на раду у другој просветној установи, а један је на годишњем одсуству.

5) Један наставник ове школе био је на годишњем одсуству.

6) Један наставник ове школе био је на годишњем одсуству.

7) Један наставник ове школе радио је у другој школи.

8) Два наставника ове школе су на одсуству.

9) Један наставник ове школе је на одсуству.

10) У овој школи радили су наставници алексиначке учитељске школе.

11) Два наставника ове школе радили су у другој школи.

12) У овој школи ради бесплатно пет наставника шабачке гимназије.

13) У овој школи је управитељ један пензионисани професор, с којим раде хонорарно професори ваљевске гимназије.

14) У овој школи радило је 13 наставника: 9 професора нишке гимназије, три учитеља нишке гимназије и једна учитељица женског рада.

Наставници средњих

НАЗИВ ШКОЛЕ	БИЛО ЈЕ У														
	дирек- тора	професора													
		са годишњом													
		7000	6000	5000	6000	5000	5000	4800	4500	4200	4100	4000	3600	3000	2500
I Потпуне гимназије															
I Београдска Гимназија . . .	1	—	—	1	4	—	4	—	6	—	2	9	4	—	1
II " " . . .	1	—	—	1	2	—	5	—	7	—	—	6	3	—	5
III " " . . .	1	—	—	—	2	1	2	—	5	—	—	1	3	—	3
Зајечарска Гимназија . . .	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	3	—	3
Крагујевачка Гимназија . . .	—	1	—	1	—	—	2	—	6	—	—	3	5	—	4
Нишка Гимназија . . .	—	1	—	—	2	—	1	—	5	1	—	4	1	—	3
Пожаревачка Гимназија . . .	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	2	4	—	5
Ужичка Гимназија . . .	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	2	—	4
Свега . . .	5	3	—	3	12	1	15	—	34	1	3	27	25	—	28
II Непотпуне гимн.															
<i>A. Шесторазредне</i>															
Ваљевска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	1	2	1	3
Врањска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2	—	3
Крушевачка Гимназија . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—	3
Неготинска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	2
Пиротска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
Чачанска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	2	—	—	2
Шабачка Гимназија . . .	—	—	—	1	—	—	2	—	1	—	—	1	3	—	—
Свега . . .	—	—	—	2	—	—	6	—	9	—	3	8	10	1	16
<i>B. Петоразредне</i>															
Јагодинска Гимназија . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Лесковачка Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—
Смедеревска Гимназија . . .	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—
Свега . . .	—	—	—	1	—	—	2	1	2	—	—	5	1	—	—
III Богословија Св. Саве	—	—	—	—	2	—	—	—	4	—	—	1	1	—	1
IV Више Ж. Школе															
Београдска В. Ж. Школа . . .	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—
Крагујевачка В. Ж. Школа . . .	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Шабачка В. Ж. Школа . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Свега . . .	—	—	—	2	1	—	4	—	—	—	—	2	—	—	—
Укупно . . .	5	3	—	8	15	1	27	1	49	1	6	43	37	1	45

Примедба: У I б. гимн. ради један лекар са год. хон. од 840; у II гимн. лекар 1 хон. наст. са 960 и један са 480; у Пожаревачкој лекар са 600; у Ужичкој лекар са 540, један хон. наст. са 640, 1 са 800; у Шабачкој лекар са 480; 480; у Јагодинској лекар са 480; 1 хон. наст. са 640; у Лесковачкој лекар 1 са 300; у Смедеревској лекар са 360; у Београдској В. Ж. Школи лекар 1 хон. наставник са 600; у Богословији Св. Саве лекар са 840, и 1 настав-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛА ПО ПЛАТИ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.RS

СРЕДЊИМ ШКОЛАМА															СВЕГА	
супле- ната	виших учитеља					учитеља					класних учитељица					
платом од динара																
1500	2100	2500	3000	3500	4000	1200	1500	1800	2100	2500	1500	1750	2000	2250		2250
6	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	44
2	1	—	1	1	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	39
4	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	24
4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17
4	—	—	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	30
1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	22
3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	21
1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	16
25	1	—	2	3	1	4	5	4	2	9	—	—	—	—	—	213
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	11
2	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12
3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	17
2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10
2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	12
2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	13
14	—	—	1	—	—	1	1	4	2	5	—	—	—	—	—	83
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8
2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
5	—	—	—	1	—	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	22
3	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
—	—	1	—	—	—	2	4	—	—	2	9	11	3	2	—	40
—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	6	2	2	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	3
—	—	1	—	—	—	4	5	—	—	2	17	14	5	2	—	60
47	1	1	3	5	2	11	12	8	4	17	17	14	5	2	—	392

— 840; у III лекар — 720; у крагујевачкој лекар — 720; у нишкој лекар са 660, лекар са 480, 1 наставник са 960; у Ваљевској лекар са 480; у Крушевачкој 1 хон. наст. са 960, 1 са 800; у Чачанској лекар са 480; у Ваљевској лекар са са 480, 1 наст. са 480, и 1 са 640; у Пиротској лекар са 480, 1 наст. са 800, и са 900, 1 хон. наст. са 800, 1 са 600; у Крагујевачкој лекар са 480; у Шабачкој ник са 400.

Наредбе и саопштења Министарства Просвете и Црквених Послова

1. Расписом Г. Министра од 27. јула 1904 ПБр. 11340 одобрено је, да се „*Француска Читанка за V разр. гимн.*“, од Павла Ј. Поповића, може употребљавати у средњој школи.

2. Расписом од 7. августа ПБр. 11339. одобрено је да се „*Наредна предавања у Русији*“, од Павла Мајзнера, могу набављати за књижице.

3. Расписом од 19. августа ПБр. 13302 одобрено је, да се „*Биографије и историјски догађаји из историје источних народа*“, од Ник. Јанчића, могу употребљавати као део тира у II разреду гимназије.

4. Расписом од 5. октобра ПБр 17321 одобрено је, да се „*Историјски Календар*“, од Воже Кнежевића, професора, може набављати за књижице средњих школа.

5. Расписом од 5. октобра ПБр. 17322 одобрено је да се „*Племе Кучи у народној причи и песми*“, од војводе Марка Миљанова, може набављати за књижице средњих школа.

6. Расписом од 12. октобра ПБр. 5636 и 17784 одобрено је да се „*Латинска читанка, I део*“, од Мите Живковића, проф., може употребљавати за прву годину учења латинског језика у нашим средњим школама.

7. Расписом од 16. октобра ПБр. 18063 одобрено је, да се „*Ошита Историја*“, од Луке Зрнића, проф., може употребљавати као уџбеник у средњим школама.

8. Расписом од 15. новембра ПБр. 19919 послата су гимназијама нова „*Правила о разредним старешинама*“, да се старешинама раздаду и да им се препоручи да се по њима управљају.

9. Расписом од 17. новембра ПБр 19887 одобрено је, да се *рељефи Њ. В. Краља и Карађорђа* могу куповати за украс учионица и канцеларија по свима школама.

10. Расписом од 19. новембра ПБр 19956 јављено је да се уводе „*Бачке Књижице*“ за све ученике и описани су сви прописи о њима.

11. Расписом од 19. новембра ПБр. 20242 одобрено је, да се „*Земљопис за средње и стручне школе, III књига, Европа*“, од проф. Срећка Милетића, може употребљавати у средњим школама као уџбеник.

13. Расписом од 23. новембра ПБр. 20240 одобрено је, да се „*Земљопис за средње и стручне школе, IV књига, Азија, Африка, Аустралија, Америка и Антарктика*“, од проф. Срећка Милетића, може употребљавати у средњим школама као уџбеник.

14. Расписом од 29. новембра ПБр. 20535 јављено је, да је указом Њ. В. Краља од 27. новембра постављен за Министра Просвете и Црквених Послова г. *Андра Николић* државни саветник,

15. Расписом од 10. јануара 1905. ПБр. 263. одобрено је, да се књиге „*Утицај дневне и вештачке светлости на органе вида*“ и „*Како да сачувамо очи вид*“, од д-ра Ђ. Нешића, могу куповати за књижице и употребљавати за поклањање ученицима о испитима.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

16. Расписом од 21. јануара ПБр. 19882 одобрено је, да се „*Ошита историја, Нови Век*“, од Луке Зрнића проф. може употребљавати као уџбеник у средњим школама.

17. Расписом од 10. фебруара ПБр. 3210 одобрено је да се „*Робинзон Крузе*“, превод са шведског од Јов. Милијевића, може употребљавати за поклањање ученицима нижих разреда средњих школа и набављати за школске и ђачке књижице.

18. Расписом од 15. фебруара ПБр. 3208 одобрено је да се „*Сри. Књижевни Гласник*“, који уређују проф. Павле Поповић и д-р Јован Скерлић, може набављати за књижице средњих школа.

19. Расписом од 15. фебруара ПБр. 3209 одобрено је, да се „*Словенска Митологија*“, од Луја Лежеа, у преводу проф. Радос. Агатоновића, може набављати за књижице и за поклањање ученицима при крају године.

20. Расписом од 21. марта ПБр. 3401 наређује се шта да се ради да би се постигао бољи *успех у вештинама*: повећавање броја часова наставницима вештина, подела ученика по групама, приређивање изложба, стварање већег ђачког хора и оркестра.

21. Расписом од 21. марта ПБр. 5799 одобрено је, да се „*Гимнастичке и јуначке игре*“, од Сретена Пашића, могу набављати за поклањање ученицима.

22. Расписом од 4. априла ПБр. 5489 одобрено је да се, према решењу Глав. Просв. Савета, може употребљавати као помоћно научно средство *рељефна карта* од Свет. Даниловића, војног административног чиновника.

23. Расписом од 7. маја ПБр. 7581 одобрено је да се „*С иланине и испод иланине*“, од Петра Кочића, може набављати за поклањање ученицима VII и VIII разреда.

24. Расписом од 9. Маја ПБр. 7705 одобрено је да се „*Учитељ руског језика, или речник руских речи распоређених логичким редом.....*“, од Петра С. Протића, професора, може употребљавати као помоћна књига за учење руског језика у средњим школама.

25. Расписом од 17. маја ПБр. 8636 јављено је, да је Указом од 16. маја постављен за Министра Просвете и Црквених Послова г. *Јован Жујовић*, редовни професор Универзитета.

26. Расписом од 16. маја ПБр. 8474 одобрено је да се „*Хајдук-Вељко, највећи српски јунак новијег доба*“, од Ср. Ј. Стојковића, може употребљавати за награђивање ученика нижих разреда средњих школа.

27. Расписом од 16. маја ПБр. 8475 одобрено је, да се часопис „*Српски Народ*“, који уређује Лука Зрнић, професор, може набављати за књижице средњих школа.

28. Расписом од 16. маја ПБр. 8493 одобрено је да се „*Београд*“, који је издао Војни Одбор приликом прославе стогодишњице првог српског устанка, може употребљавати за награђивање ученика нижих разреда средњих школа.

Наставни план по броју недељних часова за поједине предмете

БРОЈ	ПРЕДМЕТИ	РАЗРЕДИ								СКУПА
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1	Хришћанска наука	2	2	2	2	2	2	—	—	12
2	Српски језик	4	4	4	4	4	4	3	3	30
3	Немачки језик	4	4	3	3	3	3	3	3	26
4	Латински језик	—	—	5	5	4	4	4	4	26
5	Француски или Грчки	—	—	—	—	5	5	4	4	18
6	Руски језик	—	—	—	—	—	—	2	2	4
7	Земљопис	3	2	2	2	1	1	—	—	11
8	Историја	—	2	2	2	3	3	3	3	18
9	Природне науке	2	2	—	3	2	2	2	—	13
10	Физика	—	—	3	—	—	—	4	3	10
11	Математика	5	5	4	4	4	4	3	3	32
12	Филозофска пропедевтика	—	—	—	—	—	—	—	3	3
13	Цртање слободном руком	2	2	2	2	—	—	—	—	8
14	Краснопис	2	1	—	—	—	—	—	—	3
15	Певање (теорија)	2	2	—	—	—	—	—	—	4
16	Гимнастика	2	2	2	2	2	2	—	2	16
Свега		28	28	29	29	30	30	30	30	234

Уџбеници који су употребљавани у школама

Наука Хришћанска

Свештена историја, стари и нови завет, од Козиреве, превод Б. Јовановића; *Црквено обредословље*, од Фирмилијана; *Хришћански катихизис*, од Ј. Илића; *Етика*, од П. Протића; *Историја српске цркве* и *Историја хришћанске цркве* од П. Швабића; *Православна хришћанска Моралка* од С. Теодоровића; *Историја хришћанске цркве* по Смирнову и Побједоносцеву; *Историја хришћанске цркве* од Свет. Никетића.

Српски језик

Српска Граматика од Љ. Стојановића; *Лекције из српског језика* од Љ. Стојановића; *Српска читанка* од Ср. Пашића и М. Шевића; *Српска читанка I и II књига* од Ст. Новаковића; *Изучавање литературе* од М. Драгутиновића; *Старословенска граматика* од Љ. Стојановића; *Примери из српске књижевности*, од Живка Поповића; *Лекције из књижевности српске* од Жив. Симића; *Примери књижевности и језика ст. и срп. словенскога* од Ст. Новаковаћа; *Граматика* од Ст. Новаковића; *Српска читанка* од М. Шевића; *Теорија књижевности и језика* од П. Ђорђевића; *Антологија дубровачке лирике* од Решетера; *Српска синтакса* од Јанка Лукића; *Синтакса* од П. Будманија.

Немачки језик

Немачка вежбања и граматика од Ва. Малине; *Немачка граматика I II III* од Ст. Предића; *Немачки глаголи* од Ст. Предића; *Не-*

манка граматика од М. Живковића; Немачка читанка од Роберта и Пинтера; *Deutschland und die Deutschen*, deutsch lesebuch — G. Fleiter; *Auswahl charakteristischer Dichtungen und Prosastück*, од А. Lüben; *Deutsche Schreib-Lese-Fibel*, Hofman; *Fibel* von Sobereder; *Kinder und Hausmerchen* Brüder Grimm; Hebel: *Schatzkästlein*; *Die Welt im Spiegel der Nationalliteratur*, I II T, H. Weber; *Der Cid*, Joch. G. von Herd; *Minna v. Barnhelm*, G. E. Lessing; *Hermann und Dorothea*, J. W. von Goethe; *Jungfrau von Orleans*, Fr. von Schiller; *Wilhelm Tell*, Fr. von Schiller; *Aus meinem Leben*. Dichtung und Wahrheit, J. W. von Goethe; *Meister Martin*, Hoffman; *Neffe als Onkel*; *Wallensteins Lager*, *Wallensteins Tod*, Schiller; *Die Braut von Messinna*; *heit Italianische Reise* *Iphigenie auf Tarris* Goethe; *Märchen*, Grimm; *Erzählungen*, Hoffmann; *Lese und Sprachbuch* für die Oberklassen der ungetheilten Schulen; *Litteratur*, von Heisse-Lyon.

Француски језиқ

Читанка и граматика од П. Поповића; *Sindbad le Marin* с коментаром и речником од Тј. Старчевића; *Француска граматика* од Јулија Адамовића; *Француска граматика по Тусену и Лангенштајну*; *Méthode Machuel Tableaux de leçons de choses et de langage* (за практична вежбања); *Le Sage*: Gil Blas; *Larive et Fleury*, I, II III année de grammaire; *Morceaux choisis des classiques français*, Prose et vers, par D. Sauvageot; *Lettres de mon moulin* A. Daudet; — *Histoire d' Ali-Baba*, Galland; *Paul et Virginie* B. de st. Pierre; *Premières lectures enfantines*, E. Rocherolés'a; *Don Quichote*, Florian; *Zaire* Voltaire; *Le siège de Paris*, Sarcay; *Graziella* Lamartine; *Histoires extraordinaires*, Edgar Poë; *Une tache d'encre*, René Bazin; *Napoleon le petit*, V. Hugo, *Nouvelles génévaises* Töpffer; *Zadig* Voltaire; — *Contes de Perault*.

Грчки језиқ

Грчка Граматика од д-ра Јована Туромана; *Примери за грчке облике* од д-ра Јов. Туромана.

Латински језиқ

Латинска Граматика од д-ра Јована Туромана; *Латинска читанка* од Мите Живковића; *Lhomond: Viri Illustres urbis Romae*; P. Ovidii *Nasonis Metamorphoseon*; *Comentarii Caesaris de bello Gallico*; T. Livius: *Ab urbe condita*; Vergilius: *Aeneis*; Salustius: *Bellum Jugurthinum*; Cicero: *Orationes in Catilinam*; Caesar: *De bello gallico*; *Cornelius Nepos*.

Руски језиқ

Руска граматика од Ј. Илића; *Читанка* од Н. Глушчевиће.

Географија

Географија од Р. Васовића; *Земљопис* од В. Карића; *Математички земљопис* од П. Андрића; *Земља* од С. Антоновића и Т. Радивојевића; *Земљопис* од С. Антоновића и Н. Лазића; *Земља* од В. Лаблаша и К. Алмеида у преводу Т. Радивојевића; *Математичка географија* од М. Гајстбека у преводу К. Ковачевића.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Историја

Општа историја и *Општа историја I и II књ.* од Ст. Ловчевића; *Општа историја* од Иловајског; *Општа историја* од М. Зечевића; *Општа историја* од Л. Зрнића Нови и средњи век; *Историја Српског народа I* од М. Вукићевића; *Општа историја* по Шпису и Берлету од Јов. Ђорђевића; *Историја српског народа* од Љ. Ковачевића и Љ. Јовановића.

Јестаственица

Зоологија од Љ. Миљковића; *Зоологија* од Љ. Давидовића; *Ботаника* од Ж. Јуришића; *Хемија* од С. Лозанића; *Минералологија* од Антића и Ракића; *Минералологија* и *Геологија* од А. Станојевића; *Хемија* од М. Петровића; *Хемиска технологија* од Р. Милошевића.

Физика

Физика од *Васмута* превод Вл. Зделара; *Физика* од *Јохмана* и *Хермеса* превод Годоровића и Зделара; *Основи физике* од М. Петровића; *Физика* од Ганоа у преводу С. Видаковића; *Физика* од д-ра А. Хандла у преводу Ђ. Милијашевића и Ђ. Рокнића.

Математика

Математика (аритметика и геометрија) од Фр. Хочеваара превод Вл. Зделара; превод Ђ. Рокнића; *Аритметика и геометрија* од Фр. Мочника — превод К. Стојановића; *Алгебра* и *Геометрија* од Фр. Мочника у преводу В. Димића и Ст. Давидовића; *Логаритамске таблице* од Р. Пејића;

Филозофска пропедевтика

Логика од Шевића; *Психологија* од Матића;

Уџбеници за Богословију Св. Саве

Свето писмо са Библиском Историјом: *Свето писмо Старог и Новог Завета у српском преводу*; *Кратка свештена историја Новог завета* од Козиреве, превод Б. Јовановића; *Православни хришћански катихизис* од Филарета превод Б. Јовановића.

Словенско читање: *Часослов*, *Псалтир*, *Требник* и *Службеник*.

Словенска граматика.

Српски језик: Гимназијски уџбеници.

Немачки језик: Гимназијски уџбеници.

Латински језик: Поред гимназиских уџбеника и ови: *Латинска Читанка* од Ј. Штрајнера и Д-р Шнајдлера, I део, превео Спира Калик; *Латинска Читанка*, II део, од Мите Живковића; *Св. Писмо*.

Грчки: Гимназијски уџбеници.

Земљопис: Поред гимназиских уџбеника и ови: *Српски Географски Атлас* од проф. Јос. Ковачевића.

Математика: Гимназијски уџбеници.

Јестаственица: Гимназиски уџбеници.

Физика: *Основи Физике* од Мите Петровића.

Хемија: од М. Петровића.

Историја српскога народа: Гимназиски уџбеници.

Ђачке екскурзије

У Првој Београдској Гимназији

Биле су ове екскурзије:

15. Марта 1905 године: ученици II₁ разр. ишли су у Топчидер са г. Н. Ранојевићем, ради јестаственице;

17. Марта: ученици V разр. ишли су у Топчидер са г. Н. Ранојевићем, ради јестаственице;

7. Априла: ученици II₁ разр. ишли су у Топчидер са г. Н. Ранојевићем, ради јестаственице;

26. Априла: ученици II₂ разр. ишли су у околину Топчидера са г. Б. Поповићем, ради јестаственице;

2. Маја: ученици I₁ разр. ишли су у Раковицу са г. М. Павловићем, ради забаве;

3. Маја: ученици II₂ разр. ишли су у околину Топчидера са г. Б. Поповићем ради јестаственице;

7. Маја: ученици II₂ разр. ишли су у околину Раковице са г. Б. Поповићем, ради јестаственице;

13. Маја: ученици I₁ разр. ишли су у правцу Бањице и Топчидера са г. Б. Поповићем, ради јестаственице;

14. Маја: ученици II₂ разр. ишли су преко Бањице на Торлак са г. Б. Поповићем, ради јестаственице;

16. Маја: ученици V разр. ишли су у Топчидер са г. Н. Ранојевићем, ради јестаственице;

17. Маја: ученици II₁ разр. ишли су у Раковицу са г. С. Милетићем, ради земљописа;

19. Маја: ученици II₁ разр. ишли су у Топчидер са г. Н. Ранојевићем, ради јестаственице; ученици III₂ разр. ишли су у Кијево са г. С. Милетићем, ради земљописа;

20. Маја: ученици IV₁ и V разр. ишли су на Авалу са г. Р. Дединцем, ради земљописа;

21. Маја: ученици IV и VI₂ разр. ишли су преко Жаркова и Сремцице у Кијево са г. Р. Дединцем, ради земљописа;

23. Маја: ученици I₂ разр. ишли су преко Раковице у Кијево са г. Р. Дединцем, ради земљописа.

9.—10. Јуна: ученици V и VI разр. са г. Р. Дединцем путовали су кроз Бердап и један део Источне Србије. Писац: Београд, Кладово, Турна Северин, живи песак око Кладова и Костолца, Стожар, Подвршка, В. Чука, В. Каменица, Велесница, Бордељ, Брза Паланка, Мироч, Голубиње, Д. Милановац, Бољетинска Клисура, Д. Милановац, Београд.

У Другој Београдској Гимназији

У гимназиском одсеку :

17. Маја 1905 године : ученици I₁ разр. ишли су поред споменика на Врачару до Топчидера, са г.г. Николом Лазићем и Живојином Јуришићем, ради географије и ботанике ;

20. Марта 1905 године : ученици I₂ разр. ишли су до Раковице; 26 Априла смедеревским друмом до Ашиковог брда, и 17. Маја до Торлака са разредним старешином г. Ристом Николићем, ради упознавања околине ;

8. Маја 1905 год. : ученици II разр. ишли су на Авалу, а 17. Марта преко Врачареког поља и Топчидера на Дедиње и натраг ; оба пута ради ботанике и зоологије ;

23. Априла : ученици III разр. ишли су на Авалу, а 5. Маја географска екскурзија на Баново поље са г. Николом Лазићем ;

26. Марта, 13 Априла и 6. Маја : ишли су ученици V разр. до Калимеждана, Топчидера и Ташмајдана, ради ботанике са проф. г. Живојином Јуришићем.

У реалном одсеку :

15. Марта, 13. Априла и 17. Маја : ишли су ученици I разр. у околину Београда, у географске екскурзије са проф. г. Ристом Николићем ;

15. Маја : ишли су ученици II разр. у околину Београда, у јестаственичку екскурзију ;

9. Априла : ишли су ученици III разр. до Торлака са професором г. Ристом Николићем у историско-географску екскурзију ;

14. Априла : ишли су ученици IV разр. на Авалу са професором г. Николом Лазићем, ради географије ;

8. Априла : ишли су ученици V разр. са проф. ботанике по београдским парковима ради ботанике ; 13 априла опет ради ботанике до Топчидера и натраг ; 6 Маја до Таш-мајдана ради ботанике ;

23 Новембра : ишли су ученици VII р. у једну радионицу сапуна ; 8 Фебруара у једну пивару ; 6 Маја у фабрику жижица ; 21 у фабрику цемента у Рипњу ;

13 Марта : ишли су ученици VII р. са професором г. Ал. Станојевићем у екскурзију по околини Београда, прегледали камење мајдана у Ташмајдану и Топчидеру ;

14 Априла : ишли су ученици VIII р. са проф. г. Јосифом Ковачевићем на Овчарско Поље, ради мерења углава, дужина и решавања разних задатака.

Сем ових краћих екскурзија приређене су у овој школи и две веће :

Прва је била Београд — Ниш — Лесковац — Врање, и Ниш — Пирот — Београд ;

Друга је била дводневна на Космај ; првом су руководили проф. г.г. Никола Лазић, Живојин Јуришић и Мих. Недељковић ; другом проф. г. Риста Николић. И у првој и у другој учествовали су ђаци V разреда, и то у првој реалног, а у другој гимназиског одсека.

Прва је екскурзија извршена од 20—24 маја, а друга 21 и 22 маја.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У Трећој Београдској Гимназији

6. Априла: ишли су ученици VIII р. преко Топчидера до Кијева са професором г. Миланом Костићем;

9. Априла: ишли су ученици VI р. преко Бањице и Раковичке шуме у Раковицу, са разредним старешином г. Николом Николићем; а 24 Априла на Авалу;

11 маја: сви ученици и наставници ишли су на излет у Кијево, где су се требале одржати утакмице с наградама;

22 маја: ишли су ученици I и II р. на Бањицу и у Топчидер са професорима г.г. Савом Антоновићем, Ранком Петровићем и Михаилом Х. Ристићем.

У Зајечарској Гимназији

7 Априла: ишли су ученици II р. са проф. г. Јер. Живановићем, ради упознавања околине преко Краљевице до Дубничке реке;

4 до 8 маја: екскурзирали су ученици VII р. са проф. г.г. Миланом Гајићем и Влад. Војиновићем. Пут екскурзије: Зајечар, Романов Мост, Кобишница, Задругини виногради, Неготин, Буково, Самариновац, Кусјак, Мијајловац, Јабучовац, Вратна, Штубик, Шаркамен, Трњани, Салац, Копривница, Бражогрнци, Зајечар;

7 Маја: ишли су ученици IV р. са проф. г. Миланом Тодоровићем по околини Зајечара;

15 Маја: ишли су ученици V р. са наставником г. д-р Душаном Пантелићем по околини Зајечара.

У Крагујевачкој Гимназији

11 Марта 1905: ученици IV р. оба одељ. ишли су са наставником г. Гргуром Вујићем у Војно-Технички завод ради хем.-технол. екскурзије;

15 Марта 1905: ученици VII р. ишли су са наставником г. Влад. К. Петковићем, до Сабаначке клисуре ради геолошке екскурзије;

18 Марта 1905: ученици V р. оба од. ишли су са директором г. Миливојем Симићем, на Илине Воде — Мечковачки поток ради ботанич. екскурзије;

11 Априла 1905: ученици I р. 1 и 2 од. ишли су са наставником г. Миланом К. Петковићем до Шумарице — војнич. гробља ради ботанич. екскурзије;

12 Априла 1905: ученици VII р. ишли су са наставником г. Влад. К. Петковићем, до Грошнице ради геолошке екскурзије;

25 Априла 1905: ученици I р. 1 и 2 од. ишли су са директором г. Миланом К. Петковићем, до Метиног Брда — Трмбаса ради ботанич. екскурзије;

26 Априла 1905: ученици V р. оба од. ишли су са наставником г. Миливојем Симићем, до Метиног Брда — Трмбаса ради ботаничке екскурзије;

7 Маја 1905: ученици VI р. ишли су са наставником г. Миланом К. Петковићем, до Д. Сабанте — Трмбаса — Илине Воде ради зоолошке екскурзије.

10 Маја 1905: ученици V р. оба од. ишли су са директором г. Миливојем Симићем, до Сабаначке клисуре ради ботаничке екскурзије;

10 Маја 1905: ученици I р. 3 од. ишли су са наставником г. Миланом К. Петковићем, до Крагујевачке Шумарице ради ботаничке екскурзије;

Ђаци V, VI и VII р. ове школе њих 44 на броју са 19 наставника учинили су екскурзију у овом правцу; Крагујевац — Ристовац — Врање — Сурдулица — Власина — Сурдулица — Лесковац — Ниш — Пирот — Ниш — Крагујевац. Ескурзија је трајала од 16—24 маја 1905. год.

У Нишкој Гимназији

26. Априла 1905: ишли су ученици VIII р. са проф. г. Андром Гавриловићем до манастира Св. Пантелејмона;

5. Маја: ишли су ученици III, IV и V р. са професорима г.г. Ристом Николићем, Андром Гавриловићем, Рад, Агатонићем и Јованом Николићем. Екскурзија је имала правац Чегар — Каменица — Горњи Матејевци — Св. Јован, а циљ јој је био игијенско-историски;

12. Маја: ишли су ученици VIII р. са директором г. Мих. Бобићем, професорима г. г. Андром Гавриловићем, Павлом Софрићем, Дим. Марчићем, Т. Коблишком, Б. Миловановићем и Св. Цветановићем у Лесковац и Вучје. Циљ екскурзије је поучан;

21. Маја: ученици II б. р. ишли су са проф. г. Андром Гавриловићем у Јелашницу. Циљ екскурзије је поучан;

3, 7 и 8 Маја: ишли су сви разреди у околину Ниша са проф. г. Свет. К. Матићем, у јестаственичке ескурзије.

У Пожаровачкој Гимназији

4. Маја: ишли су ученици II р. у поље са проф. г. Љуб. Јовановићем, ради ботанизирања.

20. Маја: ишли су ђаци свих разреда на излет до цркве Заове.

У Ужичкој Гимназији

29. Марта и 11. Маја: ишли су ученици I р. са проф. г. Мих. Живковићем у општински парк, ради ботанике;

23. Марта и 11. Маја: то су исто радили ученици II р.;

4. Маја: ученици II р. ишли су са проф. г. Мих. Живковићем у минералшко-геолошку ескурзију;

7. Маја: ишли су ученици IV, VII и VIII р. у ескурзију у Потпет са проф. г. г. Мих. Живковићем, Павлом Вујићем и Ристом Петрушевићем;

21. Марта: ишли су ученици VIII р. у хидроелектричну централу;

25. Априла: ишли су ученици VIII р. у млин г. Малише Атанацковића;

26. Априла: ишли су ученици VII р. у метеоролошку станицу. — Све три ове ескурзије учинили су ученици са својим професором г. Миланом Дукићем у научном циљу.

7. Маја: ишли су ученици VI р. са проф. г. Милојем Ракићем до Беле Цркве ради посматрања географских облика;

WWW.UNILIB.RS

7. Маја: ишли су ученици I и II р. са наставницима г. г. Милошем Милошевићем и Арсенијем Илићем на излет у Врело и Севојно; циљ гигијенски и поучни;

26. Априла и 30 Маја: ишли су ученици V р. са проф. г. Милошем Трифуновићем по околини, у ботаничку ескурзију.

14 и 15. Маја: ишли су ученици VII р. са проф. г. Мих. Живковићем на дводневну геолошку ескурзију у Рожанство. Правац Ужице — Кокин брод преко Врела, Збојштице и Никојевића; Рожанство — Крива Река, Љубање — Забучје — Ужице.

У месецу Мају 43 ученика виших разреда и шест наставника приредили су тродневну ескурзију ради допуне наставе из природних наука и географије очигледним проматрањем. Путовало се у Вољујац, преко Станара, Поникава, Калуђерских Бара, манастира Раче и Бајине Баште. Из Бајине Баште низ Дрину до Рогачице, преко Дуба и Кадињаче у Ужице.

У Ваљевској Гимназији

20. Марта 1905: ишли су ученици V и VI р. са настав. г. Миланом Грујићем до Јовање, ради географског посматрања;

20. Априла: ишли су ученици V р. са наст. г. Миланом Грујићем до Близонског вуса и Бранковине, ради историје и географије;

3. Маја: ишли су ученици II р. више Брђана на Шанац;

10, 17 и 24 Маја: ишли су ученици III р. на мост на Љубостињи код павиљона у парку, и код павиљона на Видрачкој Страни — све са настав. г. Лазаром Крцалићем, ради цртања;

5. Маја: ишли су ученици III р. до Ловачке Краљ Миланове Чесме, а

14. Маја на Видрачку Страну, оба пута са професором г. Живком Рамановићем;

5. Маја: ишли су ученици I и II р. у ботаничку ескурзију са професорима г. г. Богданом Јанковићем, Милићем Сретеновићем и Сретеном Вукашиновићем;

9. Маја: ишли су ученици IV р. са проф. Милићем Сретеновићем до Петнице и петничке пећине у циљу изучавања минералогije;

14. Маја: ишли су ученици I и II р. на излет;

3. Јуна: ишли су ученици I р. на Кљичевачки Вис ради географског проматрања са проф. г. Костом Петровићем.

У Крушевачкој Гимназији

5. Маја и 24. Маја: ишли су ученици III р. са проф. г. Миланом Томићем до Читлушког кисељака и у моравски кључ, у ботаничко-зоолошку ескурзију;

10. Маја: ишли су ученици V и VI разр. са проф. г. г. Миланом Томићем и Радосавом Васовићем у географско-природњачку ескурзију на терену Јасика — Шанац — Бошњани — Маслари — Кула Тодора од Сталаћа — Крушевац. Код Шанца показани су *гледерски шљифови*;

24. Маја: ишли су ученици I р. са наставником г. Миланом Мужом у зоолошко-ботаничку ескурзију.

20 — 25 Маја: извршена је велика ескурзија Крушевац, Сталаћ, Велика-Плана, Смедерско, Костолац, Београд, Лапово, Сталаћ, Кру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шевац. Екскурзијом су руководили г. г. Ђира Милић, Недељко Гиздавић и Милутин Марковић:

15. Маја: ишли су ученици VI р. у екскурзију Пепељевац, Треботин, Велика и Мала Врбница, Мрмош и Ланисел, развалине града Милоша Кобилића и манастир Грозданац. Циљ је екскурзије географија;

Од 3 — 13 јуна ученици IV, V и VI р. њих 65 на броју, са директором г. Д. Тричковићем, проф. г. Миланом Томићем, г. Миливојем Поповића, и наставницима г.г. Миланом Мужом и Вићентијем Петриком, извршили су екскурзију Крушевац — Ниш — Књажевац — Зајечар — Неготин — Радујевац — Беотрад — Сталаћ, ради упознавања отаџбине.

У Шабачкој Гимназији

10. Марта 1905: ишли су ученици I р. са проф. г. Љуб. Павловићем у околину Шапца и ту се упознали са практичним изналажењем површина и запремина;

7. Априла 1905: поновљена је горња екскурзија.

23 Априла 1905: ученици IV р. ишли су са проф. г. Симом Цветковићем на Орид;

5. Марта 1905: ишли су ученици II р. са настав. г. Сретенем Дожудићем, у ботаничку екскурзију;

9. Маја: ишли су ученици IV и V р. са настав. г. Симом Цветковићем и Сретенем Дожудићем, у екскурзију;

19. Маја: ишли су ученици II р. с професором г. Љуб. Павловићем и ученици I р. с настав. Сретенем Дожудићем у екскурзије, ради практичне обуке;

21 маја: ишли су ученици V и VI р. на дужу екскурзију са наставницима: г.г. Николом Савићем, Борђем Д. Коком, Михаилом Атанасијевићем, Сретенем Дожудићем и Михаилом Миладиновићем. Тога истог дана ученици III р. ишли су у дводневну екскурзију уза Саву са наставником г. Љуб. Павловићем.

У Неготинској Гимназији

28. Априла: ишли су ученици свих разреда у околину Неготина са проф. г. Костом Милутиновићем, ради географске екскурзије:

31. Маја: сви ученици и сви наставници учинили су излет до Мокрања, а професор г. Јован Стојановић чинио је том приликом са ђацима II и V р. ботаничку екскурзију.

У Пиротској Гимназији

7. Маја: ишли су ученици III и V р. са проф. г. Војином Х. Поповићем, до Градашничке клисуре;

27. Маја: ишли су ученици III и V р. до Бериловске клисуре са професорима г. г. Војином Х. Поповићем, Влад. Радићем и А. Стојићевићем;

Ученици V р. ишли су ради ботанизирања у екскурзије 15 Марта, 26. Априла, 3. Маја, 31. Маја са проф. г. Влад. Радићем.

У Чачанској Гимназији

10. Маја: ишли су ученици I р. до Лазовића парка са проф. г. Аћимом Анђелковићем, ради ботанике

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBLR.S

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

2. Јуна: ишли су ученици II, а 3 јуна ученици I р. са професором г. Павлом Павловићем у Трбушанску шуму, ради ботанике;

Географске екскурзије приредио је професор г. Радомир Илић:

31. Августа са ученицима I раз. на Љубић; 13. Септембра са ученицима V и VI р. до Јездине; 16. Септембра са ученицима II р. преко Љубића у Пријељину; 10. Марта са ученицима I р. уз Мораву до ушћа Јездинске реке и јездинског гробља; 16. Марта по подне са ученицима I б. на Љубић, гробеном Љубића до школе Љубићске и натраг.

8. и 9. Маја: ишли су ученици IV р. са наставником г. Костом Јовановићем у Котражу, ради распознавања минерала и стена;

Од 23—28. Маја приређена је са одраслијим ученицима ове школе екскурзија до манастира Студенице и натраг. Учествовало је 30 ђака из III, IV, V и VI р. а од наставника директор г. Св. Мојковић, и проф. г. г. Павле Павловић, Душан Милојковић и Радомир М. Илић,

Правац ове екскурзије био је: Чачак, Београд, Ристовац, Врање, Врањска Бања, Лесковац, Власотинци, Бабушница, Бела Паланка, Ниш, Београд, Чачак. Екскурзија је завршена 29. Маја. Учествовало је 34. ђака.

У Јагодинској Гимназији

Ученици I и II р. ишли су са наставником г. Сретеном Николићем, ради зоолошко-ботаничке наставе, у екскурзије: 2. Маја до Трнавe, 20. Маја до Буковичке чесме, 28. Маја на Ђурђево Брдо, и 3. Јуна до Гиља;

Ученици I, II, III и IV р. ишли су са наставником географије г. Ристом Стојановићем ради географије у ове екскурзије: 24. Марта преко Ђурђевог Брда до мајурске воденице, 2. Маја до села Трнавe, I Јуна до Гиља

7. Маја 1905: ишли су сви ученици са наставницима преко Црног Врха у Јошаницу;

Од 20—23. Маја сви ученици и сви наставници ишли су у Сењски Рудник и манастир Манасију.

У Лесковачкој Гимназији

2. Маја ишли су сви ученици са профес.: г. г. Живојином Хадићем, Петром Петровићем и Јованом Ђорђевићем до Св. Илије Хисара, и Синковца ради географије и зоологије;

10 и 11. Маја: ишли су ученици IV. р. са проф. г. Јованом Ђорђевићем до Вучја, манастира Св. Николе ради историје;

20. Маја: ишли су ученици IV. р. са проф. Живојином Хадићем и наставником Стеваном Живковићем до Св. Илије у зоолошку екскурзију и ради проматрања географских објеката.

У Смедеревској Гимназији

7. Октобра: ишли су ученици I р. са проф. г. Васом Даниловићем у околину смедеревску ради географије;

10. Марта: ишли су ученици I, II и III р. до Ђириловца са проф. г. Васом Даниловићем, Мих. Борисављевићем и Мил. Павловићем из здравствених обзира;

15. Марта: ишли су ученици I и II р. у Годомин, а 19. Маја до Вурђева Брда са проф. г. Свет. Обрадовићем, ради јестаственице.

Бади ове гимназије са шесторицом наставника придружили се ђацима крушевачке гимназије, те су направили излет до Костолца.

Ђачке Дружине

У *Првој Београдској Гимназији* постоји ђачка дружина *Нада*. Управу сачињавају ђаци. Било је преко године *тринаест* редовних састанака, на којима су читани радови ђачки оригинални и преведени у стиховима и у прози. Примљени радови на овим састанцима налазе се као и радови ранијих година у дружинској архиви.

Дружинска књижница има 1437 књига, не рачунајући ту и разне часописе које дружина прима. У току школске године служило се са књигама:

$\left\{ \begin{array}{l} 2 \text{ уч. IV р. са } 15 \\ 10 \text{ " V " " } 99 \\ 33 \text{ " VI " " } 462 \\ 31 \text{ " VII " " } 358 \\ 36 \text{ " VIII " " } 181 \end{array} \right.$	
--	--

Дружина је имала у току године 110 чланова;

Дружинска благајница има на прилоду код Београдске Задруге 232.90 дин. и у каси готовине 380.55 динара.

У *Другој Београдској гимназији* постоје: 1) дружина *Вук Караџић* и 2) *Ђачка Задруга*.

Дружина Вук Караџић, којој је председник професор, имала је *девет* састанака, на којима су читани оригинални и преведени радови ђачки, било у везаном слогу или у прози. — Књижница ове дружине броји 895 књига. На читању је било 750 књига. Дружинска имовина износила је 71.30 дин., од чега је утрошено на набавку књига 50.70 динара.

Ђачка Задруга установљена пре девет година с циљем: навикавање ученика на штедњу и помагање сиромашних ученика. Стални капитал ове задруге износи динара 3296, а потрошни износио је 1049.75 динара, од кога је утрошено за 14 одећа ученичких 286 динара, за 6 пари обућа ученичких 50.40 дин., и на помоћ за ученичку екскурзију динара 135. 84.

У *Трећој Београдској Гимназији* постоји *Ђачка књижница* са 507 дела у 655 свезака, и *Панчићева задужбина* којом рукује Професорски Савет. Капитал ове задужбине износио је на дан 11 маја о. г. дин. 4207.80; у току године утрошено је од прихода 160.40 дин.

Бади матуранти ове школе приредили су 27 марта концерат у корист свога путовања по Србији и добили су 800 динара; а сем тога приредили су и лутрију, на којој је било прихода 301.50 динара, од кога су 50 динара приложили на подизање *илеваљске гимназије*.

У *Зајечарској Гимназији* постоји ђачка дружина *Напредак*, која у својој књижници има 516 забавних и 468 научних књига. Благајница дружинска има готовину од 133 динара.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У *Крагујевачкој Гимназији* постоји ђачка дружина *Подмладак*, Дружина је држала 23 састанка у току године, на којима су читани ученички радови оригинални и преведени у стиху и у прози. Дружина је ове године наштампала *Збирку одабраних радова дружинских чланова*. У збирку су унесена 33 рада, и књига је била печатана у мају месецу 1905 године.

Готовина ове дружине на дан 1 јануара 1905 год. износила је 1000.80 динара. За ову школску годину био је дружински приход 189.75 дин., а расход 163,85 дин.

Дружином су управљали ђаци.

У *Нишкој Гимназији* постоји дружина ђачка *Његош*, којом управљају ђаци. Дружина је имала тринаест састанака. Читани су оригинални и преведени радови. Чланови су ђаци од V до VIII разреда. Књижница има на 1445 дела. У овој школској години утрошено је на набавку књига на 100 динара.

У *Пошаревачкој Гимназији* постоји дружина *Развитак*, којој је председник професор. Држана су три састанка. Из дружинске књижнице узето је на читање 768 дела. Стање благајнице износи 232.85 динара. Књижница броји свега 1178 листова и књига.

У *Ужичкој Гимназији* постоји дружина *Напредак*. Дружина је имала 13 састанака на којима су читани оригинали и преводи појединих ученика. Готовина дружинска износи 99 динара. Књижница дружинска броји 665 дела, од којих је узето на читање 263.

У *Вранској Гимназији* постоји дружина *Заштита*, која је имала у прошлој години девет својих састанака, на којима су читани ученички радови, већином преводи. Готовина дружинска износи 133.95 динара. Дружинска књижница броји 1823 разне књиге. Читано је 1980 свезака. Дружином управљају ђаци.

У *Чачанској Гимназији* постоји ђачка дружина *Рајиф*, која је имала 53 члана, а држала је пет састанака, на којима су читани ђачки састави, оригинали и преводи. Књижница дружинска броји 617 дела у 770 свезака.

У *Крушевачкој Гимназији* постоји ђачка дружина *Напредак*. Књижница броји 1100 разних књига. Узимано је на читање свега 136 књига.

У *Шабачкој Гимназији* постоји ђачка дружина *Поука*, која је имала свега 137 чланова, и држала 10 састанака. Прихода је било 313.75 дин. што је и утрошено, а готовина у 310 динара налази се у штедеоници на приплоду.

Дружинска књижница броји 1335 књига разне садржине већином забавне и поучне, а мање научне. Дружини је био председник про-

ресор. Управа ове дружине расписала је за израду темат Краљевић Марко у историји и традицији и одредила новчане награде. — 25 марта 1905 године дружина је навршила 20 година и тога дана прослављена је њезина двадесетогодишњица.

Из извештаја школских лекара

Ученицима појединих гимназија указивана је лекарска помоћ школских лекара у околико случајева:

Ученицима	Прве Београдске Гимназије	. . . . .	195	пута
"	Друге "	"	217	"
"	Треће "	"	385	"
"	Зајечарске Гимназије	. . . . .	67	"
"	Крагујевачке "	"	154	"
"	Нишке "	"	324	"
"	Пожаревачке "	"	136	"
"	Ужичке "	"	106	"
"	Ваљевске "	"	302	"
"	Врањске "	"	150	"
"	Неготинске Гимназије	није било лекара у		
	току године			
Ученицима	Пиротске Гимназије	. . . . .	148	"
"	Чачанске "	"	56	"
"	Крушевачке "	"	100	"
"	Шабачке "	"	35	"
"	Јагодинске "	"	114	"
"	Лесковачке "	"	39	"
"	Смедеревске "	"	24	"
Ученицима	Београд. В. Ж. Школе	135		
"	Крагујев. В. Ж. Школе	55	у овај број урачунате су и	ученице Ж. Учит. Школе.
"	Шабачке В. Ж. Школе	—		

Подаци о вишем течајном испиту

Број пријављених кандидата

у I Беогр. Гим.	{ у I одељ. 37 } 65 кандидата међу којима су биле и	
	{ у II одељ. 28 } 4 женске;	
у II Беогр. Гим.	{ у гимназ. одсеку 30 } 37 кандидата;	
	{ у реалном одсеку 7 }	
у III Београдској Гимназији	61 кандидат; у овом броју било је 18	
	женских:	
у Зајечарској Гимназији	11 кандидата;	
у Крушевачкој Гимназији	39 " у овом броју биле су 2 жен.;	
у Нишкој Гимназији	25 " у " " било је 5 "	
у Пожаревачкој Гимназији	31 " у " " " 5 "	
у Ужичкој Гимназији	14 " у " " биле су 2 жен.;	
Свега пријављених	283	Свега женских 36

Лекарска помоћ указивана је појединим ученицима по два, три и више пута.

Пријављени кандидати по годинама рођења

	Рођених у 1870	1882	1883	1884	1885	1886	1887	св.
у I Беогр. Гимн. { I одељ.	1	—	1	2	7	15	11	65
{ II одељ.	—	1	1	3	5	11	7	
у II Беогр. Гимн. { Гим. од.	—	—	—	1	13	12	4	37
{ Реал. од.	—	—	1	1	1	3	1	
у III Беогр. Гимн.	—	1	2	7	14	22	15	61
у Зајечарској Гимназији	—	—	—	1	6	4	—	11
у Крагујевачкој Гимназ.	—	—	4	11	4	17	3	39
у Нишкој Гимназији	—	1	1	6	7	4	6	25
у Пожаревачкој Гимназији	—	1	3	9	5	9	4	31
у Ужичкој Гимназији	—	—	—	2	7	3	2	14
Свега . . .	1	4	13	43	69	103	53	283

Кандидати на вишем течајном испиту по успеху

	Призната зрелост	Одбијени на 3 месеца	Одбијени на 1 годину	Одустали због болести	Свега
у I Б. Гимн. { I одељ.	29	5	3	—	65
{ II " "	24	3	1	—	
у II Б. Гимн. { Гим. одсек	23	4	3	—	37
{ Реал. одсек	4	1	2	—	
у III Београд. Гимназ.	38	16	2	2	61
у Зајечар. Гимназији	11	—	—	—	11
у Крагујев. Гимназ.	30	5	2	2	39
у Нишкој Гимназији	20	4	—	1	25
у Пожаревач. Гимназ.	19	8	4	—	31
у Ужичкој Гимназији	12	2	—	—	14
Свега	210	48	17	8	283

Писмени задаци на вишем течајном испиту

Прва Београдска Гимназија

I. Српски језик

Прво одељење: *Пред Беле-Кулом.*

Друго одељење: *Ubi vita, ibi poesia.*

II. Математика

Прво одељење:

$$1) \frac{3^x - 3^{-x}}{3^x + 3^x} = \frac{363}{365};$$

2) У квадрату чија је страна 17 метара, удртати други квадрат са страном од 13 метара.

3) У ромбу површине 24^{m^2} уписан је круг $r = 2.4^m$. Одредити страну, дијагоналу и угао ромба.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Друго одељење:

1) Решити систем једначина:

$$x - ay + a^2z = a^3$$

$$x - by + b^2z = b^3$$

$$x - cy + c^2z = c^3$$

2) У паралелограму $ABCD$ је $AB = 14,275^m$ $AC = 25,387^m$, и угао $A = 30^\circ 27' 18''$. Наћи запремину тела које гради паралелограм, кад се обрће око стране AB .

3) У трапезу чија је велика основица 18^m , углови на њој једнаки и једнаки 45° , а свака непаралелна страна 7^m наћи: 1) површину трапеза; 2) површину троугла који граде продужене непаралелне стране.

III. Немачки језик

Прво одељење: Paul Th. Hermann, Nach Strobel Dictatstoffe I.

Друго одељење: Schiller, Über den Zusammenhang der thierischen Natur des Menschen mit seiner geistigen.

IV. Француски језик

Прво одељење: Adolphe Thiers, Histoire du Consulat et de l'Empire-Napoléon.

Друго одељење: Th. Gautier, Italie; Le grand canal de Venise.

V. Латински језик

Прво одељење: M. T. Ciceronis: De officiis, lib. III, cap. I.

Друго одељење: T. Livii: Ab urbe condita, lib. XXIII, cap. 33.

Друга Београдска Гимназија

I. Српски језик

Гимназиски одсек: Значај XV века за Србе.

Реални одсек: Тежње и замисли свршеног матуранта.

II. Математика

Гимназиски одсек:

$$1) \text{ из Алгебре: } \sqrt[3]{1 + x^3} + \sqrt{x(1+x)} = 1 + x;$$

2) из Стереометрије: У лопти датог полупречника уписата је купа тако, да јој је врх у центру лопте, а основа јој је једнака половини главног пресека лоптиног. Колика је запремина те купе?

3) из Тригонометрије: Дијагонале су у ромбу: $a = 1234^m$ и $b = 5678^m$; колики су углови у ромбу, а колики полупречник уписаног круга?

Реални одсек:

1) Из Алгебре: Два места A и B удаљена су 870 км. једно од другог. Неко пође из A у B и пређе првог дана 80 км., другог 75

км., трећег 70 км. итд. Други пође из В три дана доцније првome на сушет и пређе првог дана 40 км., другог 46 км., трећег 52 км. итд. Где и кад ће се срести?

2) из Стереометрије: Квадрат чија је страна $a = 4$ м., обрће се око осовине која лежи у његовој равни, стоји управно на дијагонали и пролази кроз једно теме дијагоналино: наћи површину и запремину обртног тела.

3) из Тригонометрије: Неки круг има полупречник $r = 4$ м.; кад се овај продужи за један метар, и из крајње тачке продужка повуче секанта тако, да јој је одсечак у кругу два пута већи од одсечка ван круга, под којим углом ваља повући ову секанту?

4) из Физике: Железнички влак чини отпор за $\frac{1}{200}$ своје тежине. Колики је рад потребан да влак пређе 10 км. и у исто доба да се попне за 50 м? Тежина је влака 150 тона.

III. Немачки језик

Гимназијски одсек:

Prinz Eugen из Deutsches Lesebuch von D. H. von Dadelsen, стр. 121.

IV. Француски језик

Гимназијски одсек:

George Sand, François le Champri, из крестоматије А. Vinet, стр. 455;

Реални одсек:

Voltaire, Choix de Lettres, писмо Царици Катарини II, стр. 155.

V. Латински језик

Гимназијски одсек:

T. Livii, Ab urbe condita, liber X, caput 30.

VI. Нацртна Геометрија

Реални одсек:

а) На равни, чија хоризонтална страна гради са осовином угао од 45° , а која је равна нагнута према вертикалној пројекциској равни под углом од 60° , лежи коцка, чије су ивице $s = 6$ см. Нацртати пројекције коцке, одредити њен пресек с произвољном равнином која пролази кроз коцкино средиште; одредити бачену сенку доњег, одсеченог дела коцкиног, и нацртати мрежу тог дела коцкиног.

б) Нацртати аксонометриску пројекцију дате дрвене конструкције.

Трећа Београдска Гимназија

I. Српски језик

Узроци који су јаче сметали државном јединству и културном напретку српскога народа и заслуге његове за европску културу.

II. Математиќа

а) Лице А полази из места Р у место Q у исти мах када лице В полази из места Q у место Р; оба се крећу једнаким кретањем; после сусрета лице А пређе остатак пута до Q за шеснаест часова, а лице В пређе остатак пута до Р за тридесет шест часова. Колико часова свако од њих проведе на целом путу?

б) Пресећи лопту пречника 2 г једном равни управо на пречник АВ тако да мања калота буде једнака са омотачем купе, чија је основа пресек лопте и равни, а висина већи одсечак пречников ($r = 5.1334$ м). Наћи тај већи одсечак пречников.

в) Средина раздаљине тачке Р од круга, чији је полупречник $= 3$ м, износи $OP = 5$ м. Под којим углом према OP треба повићи из тачке Р сечицу тако да јој део у кругу износи 1.8^m ?

III. Немачки језик

Spiridon Gopčević, Makedonien und Alt-Serbien, стр. 48. „Bei station Strumica tritt auf den linken Ufer... indem er hiern den Beispiele des Bischofs folgte.“

IV. Француски језик

Madame de Staël: De l'Allemagne. P. de Julleville, Morceaux choisis стр. 177—178. „En Allemagne il n'y a de goût... même que l'echo de la société.“

V. Латински језик

Marci Tullii Ciceronis: De imperio Gn. Pompei oratio, caput 11.

Зајечарска Гимназија

I. Српски језик

Рат и мир. Њихов утицај на књижевни рад.

II. Математиќа

1) Дате су две једначине $x^2 - 5x + k = 0$ и $x^2 - 7x + 2k = 0$. Тражи се да се одреди k тако, да један од два корена друге једначине буде двојна вредност од корена прве једначине.

2) Површина је лопте $p = 28,27$ m². Колики је омотач праве облице, која има исту запремину с лоптом, и чија је висина једнака лоптином пречнику.

3) Израчунати катету правоуглог троугла, на којој је угао $\alpha = 30^\circ 15'$, и чија је површина једнака кружном исечку, коме одговара средишни угао 2α , а тетивина раздаљина од средишта $d = 48$ dm?

III. Немачки језик

D-r A. Zehme, Schiller als Dichter des Ideals.

IV. Француски језик

Balzac — Puissance de l'esprit humain. Revue universitaire, 15—V—905 № 5, 458.

V. Латински језик

T. Livii, Ab urbe condita, lib. III, стр. 32.

Брагујевачка Гимназија

I. Српски језик

Колико је за XIX век у српској историји (у погледу политичком, економном и књижевном) оправдан узвик песников: „Нек се овај вијек горди над свијема вјековима.“ — Његош.

II. Математика

1) У једначини $x^2 + 2ax + 5a - 6 = 0$ одредити такву вредност за број a , за коју ће ова једначина имати два једнака корена.

2) Над страном AC некога троугла ABC нацртан је квадрат, над BC равностран троугао, а над AB полукруг. Површине квадрата, равностраног троугла и полукруга једнаке су. Наћи површину троугла ABC, кад је дијагонала квадрата $d = 15_4$ см.

3) Троугао ABC обрће се око стране $AB = 25_2$ см. као осовине; угао $A = 62^{\circ}30'$, а угао $B = 58^{\circ}20'$. Наћи површину и запремину обртног тела.

III. Немачки језик

Schiller, Geschichte des 30-jährigen Krieges, Buch III, s. 238—239.

IV. Француски језик

Xavier de Maistre, Oeuvres complètes, p. 131—132.

V. Латински језик

Cicero, De officiis, lib. III, стр. XXVII.

Нишка Гимназија

I. Српски језик

Копитар и Вук као зачетници правца романтично-националнога; Копитар у Вукову раду.

II. Математика

1) Из два места која су удаљена 81 км., полазе два пријатеља А и В један другом у сусрет. Ако А пође три сахата раније него В, онда ће се они сусрести после 7 сахата од поласка лица В. Ако В. пође три сахата раније, они ће се сусрести после 8 сахата по поласку лица А. Колико километара прелази за сахат сваки од њих.

2) Металан цилиндар којем је висина $h = 121.5$ см., преливен је у лопту. Полупречник основе цилиндра је има се према полупречнику лопте као 8:9. Да се израчунају оба полупречника.

3) Неки штап, чија је дужина $AC = L = 87.192$ м., баца сенку дужине $a = 76.586$ см. на хоризонталну раван, кад је висина сунца једнака $d = 60^{\circ}41'$ и кад су зраци сунчани у истој равнини са штапом. Под каквим је углом био штап према хоризонту?

III. Немачки језик

Fr. von Hellwald, *Die Welt der Slaven*, стр. 253.

IV. Француски језик

Jean Fleury, *Histoire de la littérature française*, page 175.

V. Латински језик

S. Crispus, *De bello Jugurthino*, стр. 102.

Пожаревачка Гимназија

I. Српски језик

Милован Видаковић и Јаков Игњатовић-паралела.

II. Математика

$$1) \sqrt{\frac{2}{3} - \frac{3}{\sqrt{x}}} + \frac{3}{\sqrt{4 + \frac{3}{\sqrt{x}}}} = 2 \sqrt{4 + \frac{3}{\sqrt{x}}};$$

2) Из тачке А ван круга повучена је сечица АС на круг; познати су дужина тетива $BC = 1$ м, одстојање тачке А од кружног средишта $AO = d$ и полупречник круга r . Колики су AB и AC ?

3) У једном пољу налазе се две тачке А и В, чија се раздаљина не може измерити непосредно, с тога је узета трећа тачка С, чија се даљина од А и В може визирати и измерити. Колика је раздаљина AB , кад је мерењем нађено: $AC = 82.64$ м., $BC = 46.76$ м., $x = 71^{\circ} 45' 38''$.

III. Немачки језик

Goethe, *Italienische Reise*, Rom, den November 1876.

IV. Француски језик

J. M. Guyau, *L'irréligion de l'avenir*. Une nouvelle religion est-elle possible?

V. Латински језик

M. Tullii Ciceronis, *Cato Maior de senectute*. Cap. 11.

Ужичка Гимназија

I. Српски језик

На српско-турској граници.

II. Математика

1) Неки отац остави своје имање од 84000 динара својој малолетној деци тако да се на једнаке делове подели, са жељом, ако би неко пре пунолетства умрла, да се онима, која га преживе, на једнаке делове подели. Умрла су два детета пре него што су пунолетна била, и зато је од остале деце свако наследило још 3500 динара. Колико је отац деце оставио?

2) Један равнокрак троугао, у коме је сума основе b и висине h једнака суми оба крака, има исту површину као и квадрат, чија је страна s (12 см.) дата. У ком односу стоје стране и висине и колике су?

3) Правоугаони троугао обрће се око своје веће катете, колика је површина обртног тела, кад је производ из хипотенузе и осовине $= m$ (486.4) и осовини супротни угао a $84^{\circ} 32' 50''$?

III. Немачки језик

F. Schiller, Ueber das Erhabene, св. XII, стр. 193—194; 27 врта.

IV. Француски језик

Buffon, Les premiers hommes, стр. 355. 30 врта.

V. Латински језик

C. J. Caesaris, De bello civili, L. III, стр. 93.

Подаци о нижем течајном испиту

Број ђака који су се пријавили и који су положили нижи течајни испит

у I Беогр. Гимн.	} у I од.	пријавило се за испит њих 28 а положило њих 28							
		} у II "	"	"	"	"	21	"	"
у II Беогр. Гимн.	} у I од.		"	"	"	"	41	"	"
		} у II "	"	"	"	"	29	"	"
у III Београд. Гимназији	"		"	"	"	"	28	"	"
у Зајечарској Гимназији	"	"	"	"	"	19	"	"	17
у Крагујевачкој Гимназ.	"	"	"	"	"	22	"	"	20
у Нишкој Гимназији	"	"	"	"	"	31	"	"	31
у Пожарев. Гимназији	"	"	"	"	"	11	"	"	11
у Ужичкој Гимназији	"	"	"	"	"	20	"	"	20
у Ваљевској Гимназији	"	"	"	"	"	28	"	"	28
у Врањској Гимназији	"	"	"	"	"	18	"	"	12
у Неготинској Гимназији	"	"	"	"	"	23	"	"	22
у Пиротској Гимназији	"	"	"	"	"	12	"	"	12
у Чачанској Гимназији	"	"	"	"	"	12	"	"	11
у Крушевачкој Гимназ.	"	"	"	"	"	16	"	"	16
у Шабачкој Гимназији	"	"	"	"	"	19	"	"	18
у Јагодинској Гимназији	"	"	"	"	"	16	"	"	16
у Лесковачкој Гимназ.	"	"	"	"	"	21	"	"	21
у Смедеревској Гимназ.	"	"	"	"	"	11	"	"	11

Пријавило се свега . . 426 положило 408

Писмени задаци на нижем течајном испиту**А) Потпуне Гимназије****Прва Београдска Гимназија**

Прво одељење: *Бој на Мишару*;

Друго одељење: *Хаџи Проданова Буна* (изнети укратко узроке и последице).

Друга Београдска Гимназија

Гимназиски одсек: да ученици препричају: *Бегство Часлављево из Бугарске и долазак у Отаџбину* (по Стевану Сремцу);

Реални одсек: да ученици препричају прочитану им: *Смрт Стевана Синђелића* (из читанке).

Трећа Београдска Гимназија

Један дан у слободној природи.

Зајечарска Гимназија

Први српски устанак (кратак надрт).

Брагујевачка Гимназија

Смрт Стевана Синђелића 1809. год.

Нишка Гимназија

Написати: *Једну народну приповетку.*

Пожаревачка Гимназија

Бој на Иванковцу.

Ужичка Гимназија

Ратовање 1809 год.

Б) Непотпуне Гимназије**А) Шесторазредне****Ваљевска Гимназија**

Опис села.

Врањска Гимназија

Баво и његов шегрт — народна приповетка.

Крушевачка Гимназија

Прве Дасте од Јанка Веселиновића, што је наставник прочитао ђацима.

Неготинска Гимназија*Описати место свога рођења.***Пиротска Гимназија***Дужност према отаџбини и љубав према владаоцу (морал из српских народних песама).***Шабачка Гимназија***Рад и значај Стевана Немање.***Чачанска Гимназија***Писмо родитељима или блиским сродницима: о себи, о садашњем испиту и о важности истога.***Б) Четвороразредне****Јагодинска Гимназија***Пас и коњ у служби човековој.***Лесковачка Гимназија***Препричати прочитану причу *Кашетан на морском броду*.***Смедеревска Гимназија***Сеоба Срба под Арсенијем III Чарнојевићем (по историји).***Алексиначка Гимназија***Да сваки ученик исприча по једну причу.*

Број ученика

НАЗИВ ШКОЛЕ	Уписало се			Било			Оставило школу због						Свега на крају школске године
	у почетку године	у току године	свега	новака	поповаци	свега	болести	смрти	искључење	промене завода	Других узрока	свега	
I Потпуне Гимназије													
I Београдска Гимназија . . .	754	31	785	692	93	785	9	5	38	31	31	114	671
II Београд. Гимн. гимн. одсек	485	28	513	477	36	513	—	2	27	77	25	131	382
» реал. одсек	286	4	290	268	22	290	—	—	14	—	14	28	262
III Београдска Гимназија . . .	423	21	444	383	61	444	4	2	24	32	25	87	357
Зајечарска Гимназија . . .	256	1	257	241	16	257	—	1	10	15	6	32	225
Крагујевачка Гимназија . . .	499	19	518	459	59	518	—	4	10	30	16	60	458
Нишка Гимназија	413	44	457	414	43	457	4	3	23	31	6	67	390
Пожаревачка Гимназија . . .	379	15	394	328	66	394	—	—	14	—	23	37	357
Ужичка Гимназија	217	8	225	201	24	225	—	1	15	8	8	32	193
Свега . . .	3712	171	3883	3463	420	3883	17	18	175	224	154	588	3295
II Непотпуне Гимн.													
<i>A. Шесторазредне</i>													
Ваљевска Гимназија	217	12	229	186	43	229	—	—	5	14	10	29	200
Брањска Гимназија	161	12	173	151	22	173	1	—	9	13	3	26	147
Брушевачка Гимназија	304	16	320	287	33	320	—	2	10	15	9	36	284
Неготинска Гимназија	136	6	142	128	14	142	—	—	1	7	1	9	133
Пиротска Гимназија	154	6	160	144	16	160	—	—	5	10	4	19	141
Чачанска Гимназија	173	21	194	169	25	194	—	—	7	15	3	25	169
Шабачка Гимназија	252	10	262	249	13	262	—	—	1	10	5	16	243
Свега . . .	1397	83	1480	1314	166	1480	1	2	38	84	35	160	1320
<i>B. Четвороразредне</i>													
Јагодинска Гимназија	136	9	145	136	9	145	17	—	7	5	—	29	116
Лесковачка Гимназија	128	9	137	119	18	137	—	—	—	4	13	17	120
Смедеревска Гимназија	100	11	111	104	7	111	—	—	5	11	—	16	95
Алексиначка Гимназија (пр.)	103	3	106	98	8	106	3	—	2	5	2	—	12
Свега . . .	467	32	499	457	42	499	20	—	14	25	15	74	425
III Богословија Св. Саве	221	—	221	221	—	221	—	—	—	—	4	4	217
IV В. Женске Школе													
Београд. В. Ж. Школа	722	10	732	714	18	732	1	—	5	—	30	36	696
Крагујевачка В. Ж. Школа	145	1	146	135	11	146	1	2	—	3	4	10	136
Шабачка В. Ж. Школа	83	1	84	82	2	84	—	—	—	2	7	9	76
Ваљевска В. Ж. Школа	23	2	25	25	—	—	1	—	—	2	—	3	25
Нишка В. Ж. Школа	55	2	57	57	—	57	—	1	—	1	9	11	42
Свега . . .	1028	16	1044	1013	31	1044	3	3	5	8	50	69	975
Укупно . . .	6825	302	7127	6478	659	7127	41	23	232	341	258	895	6232

WWW.UNILIB.RS

Ученици по успеху

НАЗИВ ШКОЛЕ	Било је ученика који су						С в е г а
	одлични	врло добри	добри	Дужни да полажу разред испит	понављају разред	дубе право на шко- ловање	
I Потпуне Гимназије							
I Београдска Гимназија	64	148	211	185	59	4	671
II Београд. Гимн. гимназ. одсек	58	125	101	79	19	—	382
» » реални одсек	36	79	81	54	12	—	262
III Београдска Гимназија	42	94	93	97	23	8	357
Зајечарска Гимназија	11	53	84	51	25	1	225
Крагујевачка Гимназија	14	92	164	121	64	3	458
Нишка Гимназија	30	80	112	121	46	1	390
Пољаревацка Гимназија	27	81	115	95	37	2	357
Ужичка Гимназија	13	69	61	43	4	3	193
Свега	295	821	1022	846	289	22	3295
II Непотпуне Гимназије							
<i>А. Шесторазредне</i>							
Ваљевска Гимназија	18	44	63	51	22	2	200
Врањска Гимназија	11	34	48	43	10	1	147
Крушевачка Гимназија	25	59	92	84	23	1	284
Неготинска Гимназија	6	28	49	30	20	1	133
Пиротска Гимназија	15	33	33	38	21	—	141
Чачанска Гимназија	18	29	57	52	12	1	169
Шабачка Гимназија	22	46	77	65	35	1	246
Свега	115	273	419	363	143	7	1320
<i>Б. Четвороразредне</i>							
Јагодинска Гимназија	6	32	30	35	13	—	116
Лесковачка Гимназија	8	22	51	28	11	—	120
Смедеревска Гимназија	7	19	21	39	9	—	95
Алексиначка Гимназија	3	16	39	36	—	—	94
Свега	24	89	141	138	33	—	425
III Богословија Св. Саве							
	17	60	65	55	18	—	2151
IV Више Женске Школе							
Београдска Виша Женска Школа	105	224	170	151	43	3	696
Крагујевачка В. Женска Школа	10	53	40	26	6	1	136
Шабачка Виша Женска Школа	16	19	21	14	5	—	75
Ваљевска Виша Женска Школа	8	2	5	7	—	—	22
Нишка Виша Женска Школа	14	15	12	5	—	—	46
Свега	153	313	248	203	54	4	975
Укупно	604	156	1895	1605	537	33	6230

1 Два ђака нису полагали испите.

Ученици по месту рођења и по вери

НАЗИВ ШКОЛЕ	Било је ученика								Било је ученика				
	из Београда	из Србије	из Црне Горе	из Босне и Херцеговине	из Старе Србије и Македоније	из Аустро-Угар.	из других земаља	С в е т а	православни	католици и протестанти	мојсијевици	мухамеданци	С в е т а
I Потпуне Гимназије													
I Београд. Гимназија	306	355	71	13	9	26	5	785	684	14	85	2	785
II Београд. Гимназија													
a) Гимназиски одсек	196	252	29	5	14	12	5	513	502	9	2	—	513
b) Реални одсек	154	105	5	2	6	13	5	290	255	21	14	—	290
III Београд. Гимназија	154	240	31	3	4	6	6	444	442	2	—	—	444
Зајечарска Гимназија	7	245	—	1	3	—	1	257	256	1	—	—	257
Крагујевачка Гимназ.	—	498	4	2	11	3	—	518	514	4	—	—	518
Нишка Гимназија	—	428	9	4	—	9	7	457	440	11	5	1	457
Пожаревачка Гимназ.	—	388	2	—	2	1	1	394	385	8	1	—	394
Ужичка Гимназија	—	221	2	—	2	—	—	225	225	—	—	—	225
Св е т а	817	2723	153	30	51	70	30	3883	3703	70	107	3	3883
II Непотпуне Гимн.													
<i>A. Шесторазредне</i>													
Ваљевска Гимназија	—	209	18	—	1	1	—	229	229	—	—	—	229
Врањска Гимназија	—	167	3	—	1	—	2	173	171	2	—	—	173
Крушевачка Гимназија	—	306	10	—	2	2	—	320	318	2	—	—	320
Неготинска Гимназија	—	138	2	—	1	1	—	142	142	—	—	—	142
Пиротска Гимназија	—	157	3	—	—	—	—	160	156	1	3	—	160
Чачанска Гимназија	—	190	—	—	1	—	3	194	194	—	—	—	194
Шабачка Гимназија	—	249	2	4	1	5	1	262	253	—	9	—	262
Св е т а	—	1416	38	4	7	9	6	1480	1463	5	12	—	1480
<i>B. Четвороразредне</i>													
Јагодинска Гимназија	—	140	4	1	—	—	—	145	144	1	—	—	145
Лесковачка Гимназија	2	118	12	1	4	—	—	137	135	—	2	—	137
Смедеревска Гимназ.	—	100	7	—	2	2	—	111	109	—	2	—	111
Алексиј. Гим. (прив.)	—	105	—	—	—	—	1	106	105	1	—	—	106
Св е т а	2	463	23	2	6	2	1	499	493	2	4	—	499
III Богос. Св. Саве													
—	—	221	—	—	—	—	—	221	221	—	—	—	221
IV В. Женска Школа													
Беогр. В. Ж. Школа	392	286	5	12	8	22	7	732	696	11	25	—	732
Крагујев. В. Ж. Школа	—	146	—	—	—	—	—	146	144	1	1	—	146
Шабачка В. Ж. Школа	—	77	—	—	—	7	—	84	82	—	2	—	84
Ваљ. В. Ж. Ш. (прив.)	—	25	—	—	—	—	—	25	25	—	—	—	25
Нишка В. Ж. Ш. (прив.)	—	55	—	—	—	2	—	57	56	1	—	—	57
Св е т а	392	589	5	12	8	31	7	1044	1003	13	28	—	1044
Укупно	1211	5421	219	48	72	112	44	7127	6883	90	151	3	7127

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ученици по броју година

НАЗИВ ШКОЛЕ	Било је ученика од година												преко 20	Свега
	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20			
	I Потпуне Гимназије													
I Београдска Гимназија	—	27	118	102	105	73	76	72	97	68	30	17	—	785
II Београдска Гимназија	—	18	93	81	80	63	49	44	35	27	21	2	—	513
а) Гимназиски одсек	—	7	46	58	35	46	33	29	20	12	1	3	—	290
б) Реални одсек	—	5	49	51	55	52	49	49	52	43	23	16	—	444
III Београдска Гимназија	—	4	47	42	31	43	31	13	20	12	9	5	—	257
Зајечарска Гимназија	—	12	61	92	89	55	60	48	38	33	15	15	—	518
Крагујевачка Гимназија	—	8	73	79	58	42	55	51	34	31	17	9	—	457
Нишка Гимназија	—	9	67	54	53	48	41	39	31	22	11	19	—	394
Пожаревачка Гимназија	—	3	20	44	30	36	21	21	22	15	7	6	—	225
Ужичка Гимназија	—	93	574	603	536	458	415	366	349	263	134	92	—	3883
Свега	—	93	574	603	536	458	415	366	349	263	134	92	—	3883
II Непотпуне Гимназ.														
<i>А. Шесторазредне</i>														
Ваљевска Гимназија	1	31	35	43	36	27	33	16	6	1	—	—	—	229
Врањска Гимназија	—	—	25	33	37	20	21	18	6	9	3	—	—	173
Крушевачка Гимназија	—	45	60	51	50	38	44	22	9	—	—	—	—	320
Неготинска Гимназија	1	24	21	17	28	14	21	9	6	1	—	—	—	142
Пиротска Гимназија	—	4	33	42	27	19	20	10	3	1	1	—	—	160
Чачанска Гимназија	—	3	28	43	41	26	22	18	10	2	1	—	—	194
Шабачка Гимназија	—	14	52	61	45	28	32	22	6	1	—	—	—	262
Свега	2	121	254	290	264	172	193	115	46	15	5	3	—	1480
<i>Б. Четвороразредне</i>														
Јагодинска Гимназија	1	28	31	39	15	23	4	4	—	—	—	—	—	145
Лесковачка Гимназија	—	1	9	31	46	23	15	8	1	—	—	—	—	137
Смедеревска Гимназија	10	21	26	27	12	8	4	2	1	—	—	—	—	111
Алексиначка Гим. (приват.)	2	25	24	24	19	8	4	—	—	—	—	—	—	106
Свега	13	75	90	121	92	62	30	14	2	—	—	—	—	499
III Богослов. Св. Саве														
	5	39	62	40	39	32	3	1	—	—	—	—	—	221
IV В. Женске Школе														
Београдска В. Ж. Школа	—	126	117	184	108	94	66	27	10	—	—	—	—	732
Крагујевачка В. Ж. Школа	—	12	33	50	24	19	7	1	—	—	—	—	—	146
Шабачка В. Ж. Школа	—	8	27	20	18	6	5	—	—	—	—	—	—	84
Ваљевска В. Ж. Ш. приватна	—	1	17	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	25
Нишка В. Ж. Ш. приватна	—	2	21	13	8	9	2	2	—	—	—	—	—	57
Свега	—	149	215	271	161	128	80	30	10	—	—	—	—	1044
Укупно	20	477	1195	1325	1092	852	721	526	407	278	139	95	—	7127

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ученици по занимању њихових родитеља

НАЗИВ ШКОЛЕ	Било је ђака од родитеља										С в е г а
	наставника	светоника	државн. чиновника	општ. и пр. чиновника	adv. лекара и апотекара	трговаца	занаталија	земљорадн.	служитеља	надничара	
I Потпуне Гимназије											
I Београдска Гимназија . . .	45	26	175	45	34	237	98	88	23	14	785
II Беогр. гим. гимназ. одсек	33	20	182	16	27	97	53	46	18	21	513
» » реални одсек	23	8	112	11	8	73	26	13	11	5	290
III Београдска Гимназија . .	40	16	165	22	15	65	48	55	9	9	444
Зајечарска Гимназија	21	10	39	17	5	71	61	29	3	1	257
Крагујевачка Гимназија . . .	36	21	117	17	12	134	67	87	13	14	518
Нишка Гимназија	37	15	133	24	11	112	67	33	18	7	457
Пожаревачка Гимназија . . .	36	40	66	—	15	150	21	48	18	—	394
Ужичка Гимназија	11	17	41	—	2	68	37	31	8	10	225
Свега	282	173	1030	152	129	1007	478	430	121	81	3883
II Непотпуне Гимназ.											
<i>A. Шесторазредне</i>											
Ваљевска Гимназија	20	10	30	9	8	69	21	51	7	4	229
Врањска Гимназија	12	13	23	12	1	41	40	22	6	3	173
Крушевачка Гимназија	26	25	47	14	3	114	31	47	6	7	320
Неготинска Гимназија	10	14	20	6	4	38	35	13	2	—	142
Пиротска Гимназија	8	9	22	8	2	33	39	20	19	—	160
Чачанска Гимназија	17	12	36	10	—	53	24	39	2	1	194
Шабачка Гимназија	20	10	41	—	8	78	48	46	7	4	262
Свега	113	93	219	59	26	426	238	238	49	19	1480
<i>B. Четвороразредне</i>											
Јагодинска Гимназија	—	5	26	—	—	48	24	39	2	1	145
Лесковачка Гимназија	5	5	11	16	1	46	17	30	1	5	137
Смедеревска Гимназија	5	6	19	8	4	26	14	27	1	1	111
Алексиначка Гим. (приватна)	—	1	16	—	3	32	33	14	7	—	106
Свега	10	17	72	24	8	152	88	110	11	7	499
III Богословија Св. Саве	12	52	30	—	—	48	40	35	4	—	221
IV В. Женске Школе											
Београдска В. Ж. Школа	71	16	308	—	27	174	73	14	49	—	732
Крагујевачка В. Ж. Школа . . .	—	3	81	5	—	21	24	4	8	—	146
Шабачка В. Ж. Школа	16	4	21	—	3	23	12	—	4	1	84
Ваљевска В. Ж. Школа (прив.)	—	1	8	2	1	9	4	—	—	—	25
Нишка В. Ж. Школа (прив.)	9	2	23	2	3	7	10	1	—	—	57
Свега	90	26	441	9	34	234	123	19	61	1	1044
Укупно	513	361	1792	244	197	1867	967	868	208	108	7127

Средно В. Т. Сп.

БЕЛЕШКЕ

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Конгрес за наставу глувонемих — О римокатоличким Тројицама одржан је у Лајпцигу конгрес за наставу глувонемих који је био одлично посећен. На конгресу је решено једно врло важно основно питање, а то је, да се од сада при модерној настави глувонемих мимски језик (мимика) сматра као матерњи језик глуво-немих, да се негује у истом оном обиму, у коме се негује и сваки други матерњи језик, а поред мимскога језика, да се ни пошто не губи из вида, али тек у другом реду, гласовни језик. На конгресу је решено, да се предузму потребни кораци на надлежним местима, како би се образованим глувонемима допустило, да могу конкурисати за нижа државна и општинска чиновничка места. Даље је пала реч, да се за глувонеме што пре оснују више и једна велика школа.

*

Бројно стање учитеља у Доњој Аустрији — Број учитеља на основним и грађанским школама у Доњој Аустрији износио је у школској години 1904. — 05. свега 3548 према 3453 у школској години 1903. — 04. Према категоријама и класама учитељи су овако распоређени били.

1. Категорија: *Директори и учитељи грађанских школа*: а.) прве класе са већом платом њих 107; б.) друге класе са мањом платом њих 106.
2. Категорија: *Учитељице грађанских школа*: њих 28.
3. Категорија: *Виши учитељи и учитељице основних школа*: а.) прве класе са већом платом њих 452; б.) друге класе са средњом платом њих 675 и в.) треће класе са најмањом систематизованом платом њих 1126.
4. Категорија: *Учитељице основних школа*: а.) прве класе са већом платом њих 103; б.) друге класе са мањом платом њих 104.
5. Категорија: *Нижи учитељи и ниже учитељице основних школа*: а.) прве класе са већом платом њих 423; б.) друге класе са мањом платом њих 424.

Број учитеља 1. категорије скочио је у обе класе за 1 у овој години, а број оних у 2. остао је као и прошле године. У 3 категорији скочио је број у све три класе и то у а.) за 5, у б.) за 5 и у в.) за 11. У 4. категорији скочио је такођер број наставничког особља и то у а.) за 6, у б.) 7. У 5. Категорији опао је број у а.) за 15. и у б.) за 16.

*

Женске — наставнице у средњим школама — Баденски министар просвете допустио је женскињу, које је свршило на универзитету филолошки одсек, да може предавати у свима разредима женских гимназија у немачкој војводини Бадену, а исто тако и у нижим разредима осталих средњих школа хуманистичног и реалног правца. Ну сви су изгледи, да ће оваквим наставницима у скоро бити отворена врата у свима разредима мушких средњих школа, а тиме ће се створити уједно и велика професионална конкуренција мушким наставницима, јер не треба сметнути с ума, да се у Немачкој највећма фреквентују философски факултети.

*

Швајцарска библиотека за слепце у Цириху — Из ове библиотеке, која је предана јавности у мају 1904. год., као што се види из извештаја, који је закључен 31. марта о. г., за 11 месеци, од како је отворена, њих 120 слепаца узело је на послугу 850 дела. Сем тога послано је у 327 места у Швајцарској велики број дела у једној и више свезака. Највише су тражена белетристична и омладинска дела, а од писаца су најрадје читани ови: Шилер, Росегер, Шефел и Спири. Врло често тражена су и музичка дела и баш тај одсек у библиотеци био је многим слепцима од велике користи. Библиотечни одбор, коме је на челу председник, професор Д-р. А. Бек — Устери нада се, да ће набавити средства, да библиотеку умножи још и са већим избором најновијих дела. Број свезака и свешчица износи 1300. У извештају се одбор захваљује оној господи и госпођама, који су се обавезали, да ће дела за слепачку библиотеку стално преводити слепачким писмом.

До сада је свега преведено 110 свезака, остала дела се врло марљиво преводе. Превођењем се бави до сада 50 лица. Управа швајцарских пошта одобрила је библиотеци, да аманете испод 2 килограма може слати бесплатно, а исто тако концедирала јој бесплатну кореспонденцију. Позвани намеравају, да издаду каталог библиотеке, написан слепачким писмом. Употреба библиотеке сваком је слепцу слободна и бесплатна.

„Просветни Гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство просвете и црквених послова у Београду). Они се, на захтев писаца, враћају.

Одговорни уредник **ВЛАД. Т. СПАСОЈЕВИЋ**
Краљице Наталије ул. бр. 82.

ШТАМПА
ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА